

Foia românească

Vineri
10 decembrie
1999

Anul II
Nr. 49

(Serie nouă)

Săptămînal al românilor din Ungaria ❖ Fondat în 1951 ❖ 8 pagini ❖ 20 forinți

ZILE ALE CULTURII STRĂMOȘEȘTI

Bătania

Sîmbătă, în ziua de 4 decembrie, Autogovernarea minoritară română din Bătania, împreună cu Asociația Românilor din Bătania a organizat ZIUA CULTURALĂ A ROMÂNILOR DIN BĂTANIA. La această festivitate au participat consuli **Teodora Pop** și **Alexandru Mureșan**, de la Consulatul General al României la Seghedin, **Ștefan Frățean**, directorul Oficiului Pentru Minoritățile Naționale și Etnice și **Dezső Takács**, primarul orașului Bătania. La slujbă (tedeum) și la programul desfășurat în Căminul Cultural a participat și Preasfințitul **Sofronie**, episcopul a românilor din Ungaria.

După slujba oficială de Preasfințitul Sofronie la Biserica Ortodoxă Română, oficialitățile și oaspeții sosiți de la Aletea s-au întrînit în clădirea Clubului românesc. La ora 17 a început programul cultural, în cadrul căruia copiii școlii românești din Bătania au prezentat un buchet de colinde. Concertul a continuat cu colindele românești interpretate de Corul de femei din Bătania, dirijat de **Iuliana Mamuzsity**. Programul cultural s-a încheiat cu dansurile vestite ale bătrînilor păstrători de tradiții din Aletea.

După program, conducerea Autogovernării române și a Asociației locale a invitat oficialitățile și oaspeții din Aletea la o cină comună. — ni —

Bedeu

Inițiativa Autogovernării minoritare române din Bedeu (în anul trecut, prin colindat, cît și-n acest an calendaristic) a însemnat într-adevăr o acțiune nobilă, demnă de urmat. Astfel de manifestări cultural-folclorice, literare constituie pentru comunitățile sătești un prilej de a uita puțin de truda muncii de fiecare zi, de a sărbători, de a petrece cîteva ore plăcute împreună. În plus, aceste acțiuni de mare amploare contribuie și la prezentarea tezaurului cultural și spiritual păstrat din moși-strămoși. În același timp, ele contribuie la păstrarea limbii materne, la cultivarea și promovarea tradițiilor, la îndrăgirea dansurilor, muzicii, cîntecelor locale care în cele mai multe locuri au ajuns pe calea pierzării.

În ziua de 4 decembrie a.c., la invitația Autogovernării minoritare române din Bedeu, participînd la Ziua Minorității ne-am încărcat sufletul de frumusețea programului prezentat în sala arhiepiscopiei a Căminului Cultural local care a antrenat oaspeții, de la mic, la mare.

Cuvintele de salut rostite de pri-

marul **Antal Eszenyi** au fost urmate de cele ale directoarei Școlii generale locale, **Elena Szilágyi**, președinta Autogovernării române. Salutînd oaspeții, printre care și reprezentanții Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria: **Ioan Tanaszi**, vicepreședinte și colegul

nostru **Tiberiu Juhász**, referent al Oficiului A.T.R.U., doamna directoare a anunțat programul referindu-se prin cîteva cuvinte și la apropierea sărbătorilor de iarnă, de care se leagă într-o anumită măsură recentul program.

(Continuare în pag. a 6-a)

Budapesta

Asociația Romană din Budapesta, împreună cu Autogovernarea și Primăria cartierului V al Capitalei au organizat, în ziua de 4 decembrie, Ziua Culturală Română din Budapesta, care de această dată a ajuns la cea de-a III-a ediție și care a coincis cu împlinirea a zece ani de la înființarea acestei organizații civile a românilor de aici.

Luînd în considerare experiențele anilor anteriori, organizatorii Zilei Culturale Românești au decis ca și această festivitate de prestigiu să înceapă cu un Forum pe tema politicii față de naționalitățile din Ungaria, la care, dincolo de persoanele interesate în această privință, au participat și personalități de frunte ale organelor centrale de stat, printre care **dr. Jenő Kaltenbach**, ombudsman pentru drepturile minorităților naționale și etnice din Parlamentul Ungar, **Károly Karsai**, primarul Autogovernării cartierului V al Capitalei, **Ana Oros Simon**, șef adjunct la Departamentul pentru minoritățile naționale din cadrul Ministerului Învățămîntului, **János Tóth**, președintele Asociației de Prietenie Ungaro-Române din Budapesta.

În acest cadru, **Ana Roxin** a prezentat celor de față un scurt istoric al asociației arătînd că aceasta, chiar de la început, a urmărit păstrarea tra-

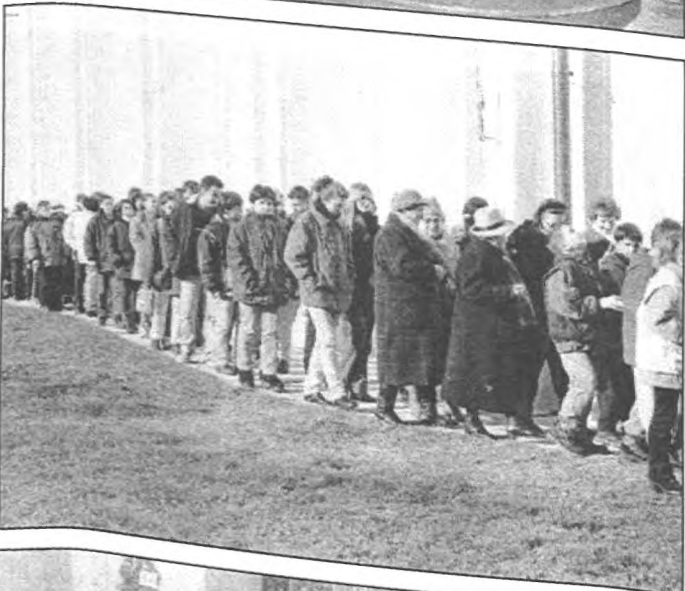

dițiilor culturale celor mai nobile ale precursorului, Clubul Românesc din Budapesta. Clubul, întemeiat în 1980, și-a desfășurat activitatea pînă în 1990, cînd majoritatea membrilor fondatori au hotărît, conform noilor posibilități, să depună actele de înregistrare la tribunal în scopul înființării oficiale a Asociației Române din Budapesta. În primii ani, Asociația s-a luptat cu multe greutăți, fiind nevoită să-și mute sediul în repetate rînduri. După înființarea Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria, Asociația primește din partea organelor competente maghiare, prin participarea la dife-

rite concursuri, un ajutor material din ce în ce mai considerabil în sprijinul dezvoltării activității sale culturale. O cotitură capitală în viața Asociației s-a consemnat în anul 1997, cînd Asociația a primit posibilitatea și un ajutor material important din partea Autogovernării și Primăriei cartierului V al Capitalei, pentru organizarea Zilei Culturale Române din Budapesta, ediția I. Actualmente s-a ajuns la a III-a ediție, organizată în acest cartier, unde odinioară, mai ales în secolul trecut, s-a desfășurat o vie viață cultural-literară românească.

(Continuare în pag. a 6-a)

S-au unit neamurile și copiii

„Lăudați pe Domnul cu arfa, lăudați-L cu alăuta cu zece coarde.

Cîntați-I o cîntare nouă!

Faceți să răsunе coardele și glasurile voastre!

Căci Cuvîntul Domnului este adevărat, și toate lucrările Lui

se împlinesc cu credincioșie.”

(Psalmii 33, 2-4)

...Și s-a cîntat Domnului, și a fost lăudat Domnul, și s-a rugat Domnului, și s-a mulțumit Domnului, și s-a cerut mila și binecuvîntarea Domnului.

La 6 decembrie, de ziua Sfîntului Nicolae, în Biserica episcopală din Giula, care poartă hramul acestui sfînt, s-a ținut o slujbă, o sărbătoare a hramului catedralei, oficiată de Preasfinția sa episcopul **Sofronie** și un sobor de preoți.

În timpul întregii liturghii corul de femei din Lipova, dirijat de maestrul **Gheorghe Flueraș**, a înălțat cîntece și colinde spre cer, care s-au împletit cu lumina blîndă și sfîntă ce se strecura prin ferestrele bisericii, ca – întărite cu rugăciunile credincioșilor – să ajungă pînă la Scaunul Domnului. De mult nu s-au văzut împreună slujind toți preoții Episcopiei noastre, care „cu toții au ținut de bine să vină astăzi la această sărbătoare a catedralei”, întăriți fiind de teologi și enoriași de la Arad și Oradea, de părințele romano-catolic **József Kovács** din Giula, **László Boleszka**, preot ortodox maghiar de la Miskolc, și, precum i-a pomenit episcopul Sofronie: „Ne bucurăm că avem tineri, pe care i-am văzut de dimineață venind cu părintele **dr. Tibor Imrényi** de la Biserica Ortodoxă Maghiară. Ne bucurăm de fratele **Moise Velescu**, care vine din România și este unul dintre vechii conducători ai Oastei Domnului. Fratele Velescu i-a cunoscut pe întemeietorii Oastei Domnului, înființată între cele două războaie mondiale, chiar le-a fost ucenic. Ne bucurăm că vine să ne întărească comunitatea noastră și să-i ajute pe frații noștri din Micherechi, care multă vreme au fost ruși de contactul cu Oastea Domnului din țară. Mulțumim și părinților celorlalți veniți din România: părintelui profesor **I. O. Rudeanu**, care multă vreme a slujit la noi, a ajutat episcopia noastră în vremea cînd erau puțini preoți, părintelui **Tudor Budeanu**, care a venit de la Oancea, bun prieten al nostru”.

Sărbătoarea aceasta bisericească a fost onorată de excelența sa **Viorel Badea**, secretar de stat al Guvernului României de la Departamentul Relații cu Românii de peste Hotare, de domnia sa **Andrei Oancea**, consul general al României la Seghedin cu soția sa, de domnul **Ion Budai**, directorul Liceului „N. Bălcescu”.

La sfîrșitul slujbei, catedrala s-a golit pentru un timp ca credincioșii, sosiți și din alte localități, precum copilașii din grupa românească a Grădiniței de copii din strada Galamb din Giula – surprinzîndu-ne cu un mic program –, elevii școlii generale și liceului românesc din Giula urmărind Sfînta Cruce, ripidele cu heruvimi, toți praporii, soborul de preoți și corul din Lipova ca să înconjoare biserica de trei ori. S-a adunat atîta lume, încît au „prins în brațe” biserica.

După înconjurare, copiii s-au reîntors pentru a primi cadourile de Sfîntul Nicolae oferite tradițional din partea Autogovernării minoritare române din Giula.

Episcopul Sofronie a cerut biserica plină, credincioșii adunați ca: „Să mulțumim bunului Dumnezeu pentru sărbătoarea de astăzi, pentru că iată, după ce ieri a plouat și a fost o zi așa de întunecată ne-am gîndit că o să ni se strice sărbătoarea, Sfîntul Nicolae cu rugăciunile lui la tronul ceresc a făcut ca astăzi să fie bucurie mare”.

„Încredințază-ți soarta în mîna Domnului, încrede-te în El, El va lucra,

El va face să strălucească dreptatea ta ca lumina, și dreptul tău ca soarele la amiază”.

(Psalmii 37, 5-6)

– A. R. –

De Ziua Națională a României

Budapesta

La 1 decembrie 1999, cu ocazia Zilei Naționale a României, domnia sa **Petru Cordoș**, ambasadorul României la Budapesta a ținut o recepție în clădirea Ambasadei Române, în cinstea evocării marelui eveniment istoric.

La acest cocktail, în afara oficialităților maghiare au fost de față și reprezentanții românilor din Ungaria.

Seghedin

În ziua de 30 noiembrie, **Andrei Oancea**, consulul general al Consulatului României din Seghedin a dat un cocktail, în cinstea sărbătorii Zilei Naționale a României, la care au participat în majoritate români din Ungaria, dar au fost prezente și personalități culturale marcante ale orașului Seghedin și ale județului Csongrád și Bichiș.

Szarvas

La Szarvas s-a sărbătorit Ziua Națională a României. Doamna profesoară **Lucreția Fluieraș** a subliniat, în plenul studentelor de la secția *Educatoare bilingve*, însemnătatea istorică a marelui eveniment. Studentele de la Institutului de educatoare „Brunszyk Teréz” au pus întrebări, urmate de un recital de poezie patriotică și un simbolic moment de distracție – unic în felul său.

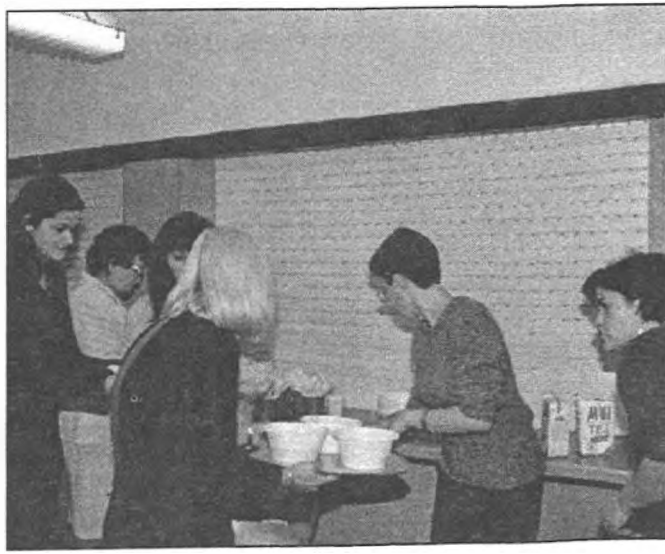
Momentul sărbătoresc s-a reeditat și cu studentele de la fără frecvență, în ziua de 3 decembrie, marcîndu-se original marea sărbătoare: Ziua Națională a României.

L. Ș. F.

Serbare de Sfîntul Nicolae – la Seghedin

De douăzeci de ani, în preajma zilei de Sfîntul Nicolae, românii din Seghedin organizează în fiecare an o întîlnire prietenească, la care în ultimii ani participă și își dă concursul Corul „Pro Musica” din Giula. De această dată ne-am întîlnit la Biserica sîrbească din centrul orașului, unde s-a oficiat o vecernie, la care a participat și Preasfințitul **Sofronie**.

Cu cităva întîrziere am ajuns la Școala Generală din Makkosháza, unde (din motive obiective) s-a organizat în anul acesta întîlnirea prietenească. Și de această dată s-a servit mămăliguța „renumită” gătită de **Petru Cîmpian**. Corul „Pro Musica” s-a încadrat armonios în programul întîlnirii, care și de această dată a avut succes.

Treizeci de ore

Curs de perfecționare pentru pedagogi

„Între ce este și a fost mintea noastră trebuie să întindă mereu punți de lumină.” (O. Densușianu)

La 24 noiembrie a.c. s-au întrunit la Liceul „N. Bălcescu” din Giula cadre didactice sosite din diferite localități populate și de români, care au participat la un curs de perfecționare desfășurat la biblioteca din clădirea școlii.

În legătură cu reciclarea organizată de Institutul Pedagogic al județului Bichiș ne-a informat organizatoarea profesoara liceului **Maria Gurzău Czeglédi**, consultantă de specialitate din cadrul Institutului.

— În decurs de șapte ani, cadrele didactice trebuie să facă față unor cerințe de specializare și perfecționare: anume, să participe în total la 120 de „ore de perfecționare”. Împreună cu colegul de la Institutul județean **Mihai Tóth** am considerat util să inițiem un șir de cursuri, care constă din treizeci de ore care vor fi ținute din două în două săptămâni. În urma reciclărilor, cadrele didactice vor da un fel de examen în scris, iar pe urmă li se va elibera, o adeverință. Ne bucură faptul că, s-a dovedit un interes viu din partea colegilor, înscriindu-se treisprezece cadre didactice din învățământul românesc.

— Care sînt temele acestor cursuri?

— Ca scop primordial aș accentua că dorim să ajutăm pedagogilor în domeniul pre-

dării cunoștințelor legate de cultura și civilizația românească, în păstrarea, promovarea tezaurului cultural-folcloric, în cultivarea limbii materne, în întărirea sentimentului de identitate românească. Toate acestea sperăm că, vor contribui la formarea concepției metodologice a predării noii discipline. Printre temele bogate și variate aș enumera următoarele: istoria poporului român, inclusiv a românilor din Ungaria; istoria culturii românești; situația învățământului românesc în general, fiind inclus istoricul acestuia; religia ortodoxă română; folclor, obiceiuri strămoșești, obiceiuri populare; literatură și artă; literatură pentru copii, preșco-

lari și probleme metodologice. La vreo zece ore se va dezbate predarea limbii române ca limbă străină prin integrarea predării obiectului de studiu nou. Precum am planificat, prelegerile vor fi ținute de specialiști în domeniile sus-amintite: dr. **Ecaterina Kese**, candidat în științe istorice de la Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta, dr. **Ileana Mureșan**, profesoară la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, părintele vicar **Pavel Ardelean**, dr. **Maria Berényi**, cercetător, **Emilia Martin** cercetător-muzeolog, **Florica Santău**, profesoară, respectiv eu însămi și colaboratorii institu-

țiilor OKI și OKSZI. Sper că prin această acțiune vom contribui la sprijinul profesional al pedagogilor, dar în același timp și la îmbunătățirea situației învățământului nostru de naționalitate.

În cursul primei întruniri, cadrele didactice au avut posibilitatea să-și îmbogățească și să-și reîmprospeteze cunoștințele legate de istoria poporului român și obiceiurile sărbătorilor calendaristice, în mod special ale celor de iarnă. Dar s-a discutat și despre felul cum pot fi integrate toate acestea în cadrul lecțiilor școlare, îndrumările fiind primite din partea profesorilor dr. **Stella Nicula Machhour** și dr. **Florin Olteanu**.

— E Bányai —

Prima ședință, primele decizii

Medicul dr. **Ioan Ciotea** este noul președinte al Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, iar secretarul este ziaristul **Tiberiu Boca**. Prezidiul Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria (U.C.R.U.) dorește să aibă o legătură cât mai strînsă cu organizațiile și instituțiile culturale românești din țara noastră și delegații acestora, membrii Adunării Generale a Uniunii despre toate deciziile Prezidiului, despre toate activitățile culturale ale organizației pe țară. Una dintre primele acțiuni ale Uniunii va fi serbarea de aniversare a 150 de ani de la nașterea poetului **Mihai Eminescu**, la 15 ianuarie 2000.

Prezidiul Uniunii și-a ținut prima ședință la Jula, la 5 decembrie a.c. Împuternicită în noiembrie de Adunarea Generală a U.C.R.U., noua conducere s-a întrunit pentru a defini principiile privitoare la modul și stilul de activitate a Prezidiului, pentru a stabili cele mai importante acțiuni, programe de viitor, pentru a întocmi calendarul evenimentelor culturale din anul 2000, precum și a sarcinilor concrete pe această perioadă. În urma stabilirii acestor programe Prezidiul și-a ales noul președinte.

Membrii Prezidiului Uniunii, șapte la număr, cu șase voturi pentru și o abținere l-au ales ca președinte pe dr. **Ioan Ciotea** din Jula. Medicul specialist în traumatologie al spitalului județean Bichiș este originar din Mîchești. Studiile medii și le-a terminat la Liceul Nicolae Bălcescu, iar diploma de medic a obținut-o la Universitatea Semmelweis din Seghedin. **Ioan Ciotea** are doi copii, ambii sînt elevi ai Școlii generale românești din Jula. Soția sa este educatoare. Președintele Uniunii are 34 de ani. Dr. **Ioan Ciotea** este președintele Autogovernării minoritare români din Jula și membru al Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria. Din 1997 este membru al Prezidiului Uniunii Culturale. La inițiativa dînsului s-a înființat, în 1996, Asociația Turistică a Românilor din Ungaria.

Conform statutului Uniunii, pe lângă președinte poate fi desemnat și un secretar. Prezidiul l-a împuternicit cu aceste sarcini pe **Tiberiu Boca**. Adjunctul va putea înlocui președintele la diferite manifestări, va fi „mîna dreaptă” a conducătorului U.C.R.U. **Tiberiu Boca**, șeful Redacției Ro-

mânești a Televiziunii Maghiare este președintele Comisiei culturale a A.Ț.R.U.

La prima ședință a Prezidiului s-a discutat despre mai multe teme actuale. S-a constatat că una dintre cele mai urgente sarcini este renovarea clădirii sediului din strada Gh. Doja nr. 8 din Jula, intervenție necesară pentru oprirea deteriorării clădirii.

În ultimii ani, de mai multe ori s-a pus problema mutării sediului Editurii NOI și a redacției „Foaia românească” într-un loc unde n-ar trebui plătit chirie, astfel s-ar putea economisi o sumă considerabilă pentru îmbunătățirea tehnică a Redacției. Prezidiul a cerut directorul Editurii, **Mihai Cozma** să înainteze pînă la 15 ianuarie 2000 o dare de seamă despre funcționarea Foii, precum să facă propuneri concrete pentru activitatea de viitor a Redacției. La ședința din 22 ianuarie 2000 a Prezidiului U.C.R.U. se va discuta în mod special despre aceste probleme.

Prezidiul a dezbătut și posibilitățile de colaborare cu A.Ț.R.U. S-a exprimat dorința fermă a Prezidiului să conlucreze cu reprezentanța pe țară pentru realizarea programelor culturale. În viitor se va strădui s-o informeze despre activitățile Uniunii și să invite reprezentanții Autogovernării la programele culturale ale U.C.R.U.

Uniunea Culturală la anul va organiza o nouă ediție a Festivalului de muzică corală, va continua organizarea șirului de cursuri de istorie, oferind în luna aprilie un program de introducere în istoria științei românești. Se planuiește organizarea trimestrială a unor discuții de atelier pe diverse teme de actualitate, cum sînt problemele de limbă, folosirea numelor de familie românești în Ungaria, problemele de ortografie și ortoepie, istorie, identitate culturală și națională, legături cu țara-mamă.

Prezidiul Uniunii va da ajutorul solicitat pentru organizarea taberelor etnografice, pentru organizarea simpozionului Institutul de cercetări al românilor din Ungaria. S-a hotărît să se redacteze calendarul programelor Uniunii pe anul 2000, ca acesta să poată fi publicat în cît mai scurt timp în organele de presă, în mod special în săptămînalul „Foaia românească”.

Eva Iova
membru al Prezidiului U.C.R.U.

Știri din Otlaca-Pustă

În trecutul apropiat **Maria Paulik**, directoarea Școlii generale din Otlaca-Pustă ne-a trimis cîteva știri despre acțiuni recente din viața școlară. În această ordine de idei s-a evidențiat înaintarea unui dosar de concurs Fundației Învățămîntului Public din județul Bichiș cu scopul cîștigării unui fond de 50.000 de forinți pentru procurarea de material didactic și mijloacelor audio-vizuale strict necesare în activitatea instructiv-educativă la Grădinița de copii din comună.

O altă informație: În cursul zilei de 18 noiembrie a.c. 16 studenți — însoțiți de profesorul docent **László Györfi** — ai Școlii Pedagogice Superioare „Körös” din Békéscsaba au vizitat școala. Cu această ocazie, oaspeții au asistat la o oră de matematică ținută de învățătoarea **Zám Jánosné** în clasa 1-3 și la o lecție de maghiară îndrumată de profesoara **Eva Szabó Nagy** în clasa 2-4. După lecții; directoarea a informat musafirii despre situația Instituțiilor de învățămînt de bază, iar cele două profesoare au analizat lecțiile sus-amintite. S-au trecut în revistă mai cu seamă problemele, greutățile, succesele predării în clase comasate, lucru despre care se vorbește puțin la facultate. Vizita desfășurată într-o atmosferă familiară s-a încheiat cu servirea modestelor gustări: sandvișuri și ceai fierbinte.

— eb —

Delegație din județul Timiș

Extinderea colaborării economice

Fundația „Pentru județul Bichiș” de dezvoltare a întreprinzătorilor, Ungaria și Fundația „Adetim” din județul Timiș, România în vederea extinderii colaborării economice și comerciale au înaintat în comun un concurs pentru sprijin PHARE. După ce concursul a fost adoptat, la încheierea ediției săptămînalului nostru a sosit la Békéscsaba într-o vizită de două zile, o delegație a Fundației „Adetim”, pentru a purta convorbiri concrete cu partenerii maghiari în stabilirea modalităților realizării prevederilor concursului.

„Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul...”

De fiecare dată cînd îmi vizitez rudele sau cunoștii din satul meu natal, mă simt nespuns de bine în anturajul lor. Avem despre ce vorbi, avem numeroase amintiri comune. Cel mai mult mă distrează evocarea „aventurilor” din copilărie, vechile obiceiuri încetul cu încetul date uitării.

Cum stăm în povești, ascult cu deosebită plăcere graiul sătenilor mei, grai care în ciuda atîtor neajunsuri — mi se pare totuși expresiv și la locul lui. Atît de bine îi vine unui țaran, de pildă, salutul „Tat’e bună!” Aș înlemni de surpriză, auzindu-l pe „bace Mișcu”, zicîndu-mi „La revedere!” La fel consider firesc orice obicei a lor mei, care unui străin i s-ar părea ridicol.

Nu pot accepta în schimb, și sper să nu fiu singură cu această părere, cînd un intelectual de-al nostru, fie chiar de origine țărănească, practică un gest specific unui om de la țară, într-un cerc al colegilor sau cunoșcuților care fac parte, împreună cu dînsul, din aceeași pătură socială.

Nu o dată am fost martora următoarelor: ne adunăm la o întîlnire amicală sau oficială, unii sosesc mai devreme, alții mai tîrziu. Sintem cîțiva în sală, cînd intră un domn, salută și dă mîna cu bărbații care sînt de față... Gest lipsit de politețe. Dar se mai întîmplă ca respectivul să dea dovadă de o mult mai necivilizată comportare, întinzîndu-și mîna spre doamne...

Cazurile asemănătoare îmi fac impresia că văd o personalitate de seamă în frac, purtînd o pălărie de paie...

N-ar fi oare util să luăm în serios povața ascunsă în cîte un proverb?

Lucia Borza

Recent, la școala generală românească din Giula s-au întreținut pentru câteva zile doi tineri maghiari din România. Cei doi studenți în anul IV la Școala Pedagogică Superioară „Juhász Gyula” din Seghedin au efectuat aici practica pedagogică la disciplina limba și literatura română.

După lecția „Visul lui Aurel Vlaicu”, îndrumată în clasa a patra, am discutat cu „profesorul” László Suciu, a cărui oră de română, diriginta Maria Bányai a apreciat-o drept reușită.

Am fost curioasă în legătură cu: anii trecuți, despre prezent și planuri de viitor, cât și despre impresii legate de practica giulană, când am stat de vorbă cu Vasile.

— Am terminat Liceul Pedagogic din Odorheiu-Secuiesc, după care am predat un an în clasele elementare 1-4 din satul meu Chimeș-Făcet. Am decis împreună cu familia să încerc să dau examen de admitere în Ungaria. De pe acum sînt în ultimul an la Institutul din Seghedin, specialitatea română-educație fizică, dar concomitent studiez și la Școala de Artă „Csermák Hamnido”, secția toboă. Anii au trecut foarte repede și-mi pare bine că am decis în acest fel, deși părinților nu le-a fost ușor plătindu-mi cheltuielile, eu studiind aici pe cont propriu. De pe acum mă concentrez și asupra lucrării de diplomă: mi-am propus să prelucrez istoria localității mele.

În legătură cu studiul de limba și literatura română: am avut dificultăți din cauză că am numai vocabular pasiv, limba maternă fiindu-mi maghiara. La facultate domnul profesor George Irimiaș ne-a ajutat mult să ne îmbogățim mai ales cunoștințele din domeniul stilisticii.

Pînă acum practica am făcut-o acasă, dar acum trebuia să ne alegem o școală românească din Ungaria. Sînt satisfăcut că am putut veni la școala giulană. Aici am petrecut câteva zile utile și am fost primiți cu mare cordialitate. M-a mirat cît se vorbește românește, referindu-mă mai ales la cadrele didactice, care discută românește chiar și în recreații.

Cred că mi-am făcut datoria conform posibilităților, dar știu că nu sînt destul de sever... Totuși relația cu elevii am format-o mulțumitor. În clasa a 7-a am ținut o lecție de conversație, prelucrînd o temă de fiecare zi: scrisoarea. În clasa a 8-a am discutat de-

Studenți din România

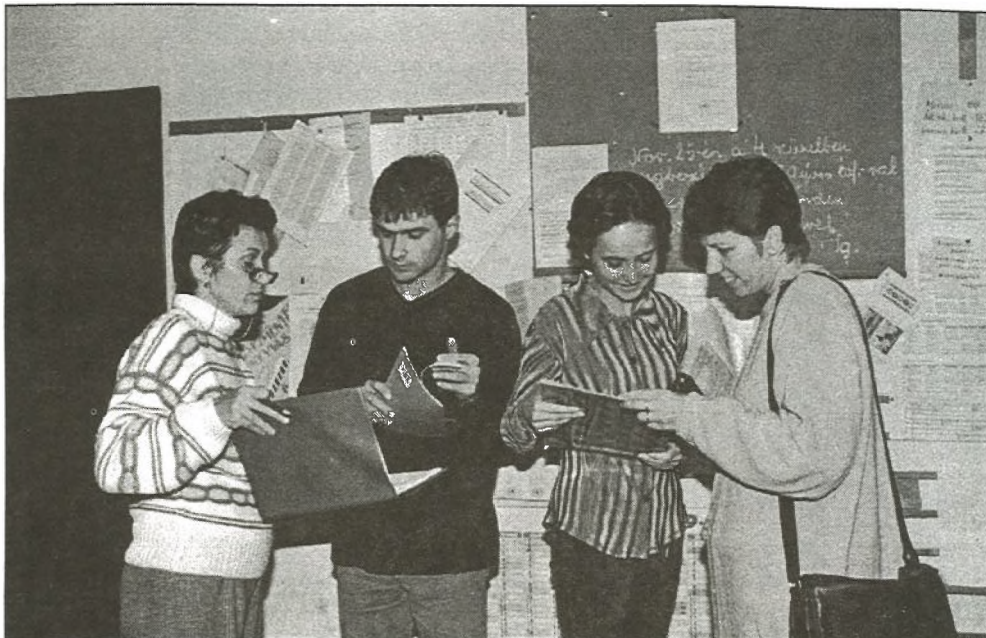
Practică pedagogică la Giula

spre substantiv. Cel mai mult mi-a plăcut însă ora de literatură, la care am analizat poezia Revedere de Șt. O. Iosif, pe care am și reținut-o sufletește. De altfel eu sînt atras de literatură și nu de gramatică, tocmai din cauza

aceasta prefer și actualmente orele de literatură.

În continuare s-a atașat discuției studenta Ildikó Ozsváth, de specialitatea engleză-română.

— Sînt venită din Odorheiu-Secuiesc. Și eu sînt de origine maghiară. Ani la rînd m-am pregătit pentru medicină, interesîndu-mă mai cu seamă biologia și chimia. Mai tîrziu am decis să devin profesoară de engleză-română. Am și dat examen la Sibiu, dar cu româna nu m-am descurcat. De la cunoscuți am aflat despre posibilitatea de a studia la Seghedin. Îmi pare bine că am reușit la examenul de admitere. Și eu studiez pe cont propriu. După obținerea diplomei, la fel ca Laci aș mai vrea să rămîn în Ungaria să mai studiez, și eventual să mă încadrez în cîmpul muncii. Abia pe urmă m-aș reîntoarce acasă. Cu româna mă descurc mai greu cînd trebuie să vorbesc. Mă folosesc de predarea limbii engleze mai cu seamă din punct de vedere metodologic, cînd sînt la catedră, în fața elevilor. La această școală frumoasă, bine înzestrată, unde ne-au primit cu drag, am fost pentru prima oară. Ne-am format o părere formidabilă. Profesoarele îndrumătoare ne-au ajutat foarte mult. Îmi place mult să lucrez cu copiii. Păcat că profesorii, financiar, nu sînt apreciați cum trebuie... Aici la practica pedagogică cred că am activat bine, elevii din clasele 5-6 mi-au ajutat să predau cu succes la orele de gramatică și conversație... Chiar dacă uneori aveam impresia că am pierdut firul (mai cu seamă la predarea pronumelui personal, neaccentuat, cazul dativ...) Totuși sînt mulțumită: ceea ce mi-am propus s-a realizat. La lucrarea de diplomă, de asemenea, mă voi folosi într-o oarecare măsură de română, scriind în limba engleză o lucrare comparativă despre proverbe engleze și românești. În orice caz am petrecut în Ungaria ani frumoși împreună cu colegii ceilalți din România și studenții de naționalitate română din Ungaria, care erau puțini la număr, anume: Toma Pătca și Tiberiu Ruja din Micherechi, iar noi în grupă, eram opt, din diferite localități din România.

Concluzii pozitive am aflat și de la profesoara Maria Rokszin Farkas: „Copiii care nu vorbesc în familie românește, și mai ales dacă nu-i cunoști, nu e ușor să le predai. Totuși orele au decurs în mod corespunzător, deci lecțiile au reușit foarte bine”.

La fel s-a declarat și profesoara Ana Secan Navratil: „Profesorii au fost harnici, conștiincioși, s-au descurcat ușor la ore. Păcat că studenții primesc din an în an tot mai puțin din punct de vedere metodologic, din partea facultății...”

— E. Bányai —

Întîlnirea tinerilor români și maghiari în Munții Carpați

În perioada 22-28 noiembrie a avut loc în România, mai precis la Băile Olănești un curs de perfecționare pentru lideri tineri. Întîlnirea a fost organizată de două agenții Eurotin și Mobilitas. Între România și Ungaria există un acord de bază, în cadrul căruia tineri români și maghiari se întîlnesc la diferite cursuri. Agențiile Eurotin și Mobilitas se ocupă cu organizarea și ajutorarea tinerilor pentru a organiza schimburi internaționale. Scopul lor este să împărtășească experiențele în acest domeniu, fiindcă sînt convinși că aceste relații asigură posibilități pentru a ne simți mai confortabil într-un mediu internațional. Iar în acest fel ne determină să fim mai deschiși spre alte națiuni, spre alt stil de viață și să fim gata pentru colaborarea interculturală.

Participanții cursului au fost cîte 10 tineri din România și din Ungaria, care au reprezentat organizația lor. Eu am reprezentat tinerimea Bisericii Baptiste române din Micherechi.

Programul a cuprins diferite seminare și momente mai lejere. Zilnic am participat la prelegeri, care au fost conduse de Maria Koutatzi din Grecia și Tony Geudens din Belgia. Ei ne-au ajutat să aflăm rolul acestor relații, să învățăm cum să organizăm cît mai bine programe și schimburi bilaterale și să punem în practică aceste informații. Maria și Tony, cei doi traineri, pe lîngă faptul că ne-au îmbogățit cu aceste informații, au or-

ganizat multe programe de divertisment prin care ne-am apropiat unul de altul.

Marți seara a avut loc o manifestare a organizațiilor noastre. Aici tinerii au prezentat organizația pe care au reprezentat-o cu un tablou, cu niște poze și prezentare orală.

A fost foarte interesant să aflăm cine cu ce se ocupă acasă și ce posibilități stau la dispoziția tinerilor în Ungaria și în afara țării.

Ziua de joi a fost consacrată excursiei. Prima stațiune a fost Castelul lui Vlad

Dracula. Am urcat cu mare curiozitate cele 1540 de scări pînă la locul misterios și înfiorător, unde la sfîrșit am găsit numai ruinele acestui castel. Mai tîrziu am ajuns și la Mănăstirea din Curtea de Argeș, unde am aflat despre istoria bisericii și despre viața oamenilor, care au contribuit la construirea bisericii și nu în ultimul rînd despre Meșterul Manole. După această vizită am luat drumul spre Râmnicu Vâlcea, oraș pe riul Olt, care are șase muzee: Muzeul de istorie, Muzeul de artă, Muzeul Gheorghe Magheru, Casa memorială Anton Pann, Colecția etnografică și Colecția „Inănești”. Bineînțeles, în afară de aceste clădiri, Râmnicu Vâlcea mai are și multe alte valori istorice și culturale.

Cele mai importante momente au fost lăsate la sfîrșitul săptămîinii. În timpul serii interculturale, participanții au prezentat multe lucruri tradiționale din țara lor.

Cursul de perfecționare s-a terminat sîmbătă seara cu o petrecere de rămas bun în București. Ca întotdeauna, la sfîrșitul cursului, ne-am dat seama cît de repede a trecut vremea, cîți prieteni am găsit și ce bine ne-am simțit împreună.

Cred că aceste prietenii nu vor fi întrerupte sau uitate și totodată sper că acest curs va avea rezultate pozitive și o să realizăm cît mai multe proiecte pentru a organiza schimburi bilaterale cu alți tineri din România sau din alte țări.

— Rita Ruja —

„Ce învață și adună ei, n-o să uite niciodată”

Cu o săptămână în urmă, la Școala generală românească din Chitighaz am nimerit drept în toilul unui concurs înfocat, destinat culturii și limbii materne. Iar în prima săptămână a lunii decembrie, la Școala generală românească din Micherechi am surprins elevii școlii în pregătirea, plină în emoții, pentru ultima probă mare a Săptămânii limbii materne.

Mergând din clasă în clasă am dat peste grupe de elevi, adunați cap la cap care răsfoiau volume, comparau notițele și notau neconținut date, nume...

În clasa a 8/b patru băieți și o fată aranjau mica lor „expoziție” de cărți – volume de etnografie, dicționare, manuale, volume de beletristică, printre care și cartea cu memorii a consăteanului **Vasile Marc** – toate încadrate cu câteva tablouri cu port românesc, iar la masă se întocmea un interviu „inventat” cu cercetătoarea și poeta **Maria Berényi**.

– Înaintea concursului final de vineri, am primit mai multe teme de rezolvat. A trebuit să colecționăm obiecte, cărți legate de viața noastră de naționalitate, integrând și trecutul nostru. A trebuit să prelucrăm o tradiție, istoria localității noastre, să alegem un cântec românesc și să pregătim un interviu cu o personalitate de seamă din rîndul comunității noastre...

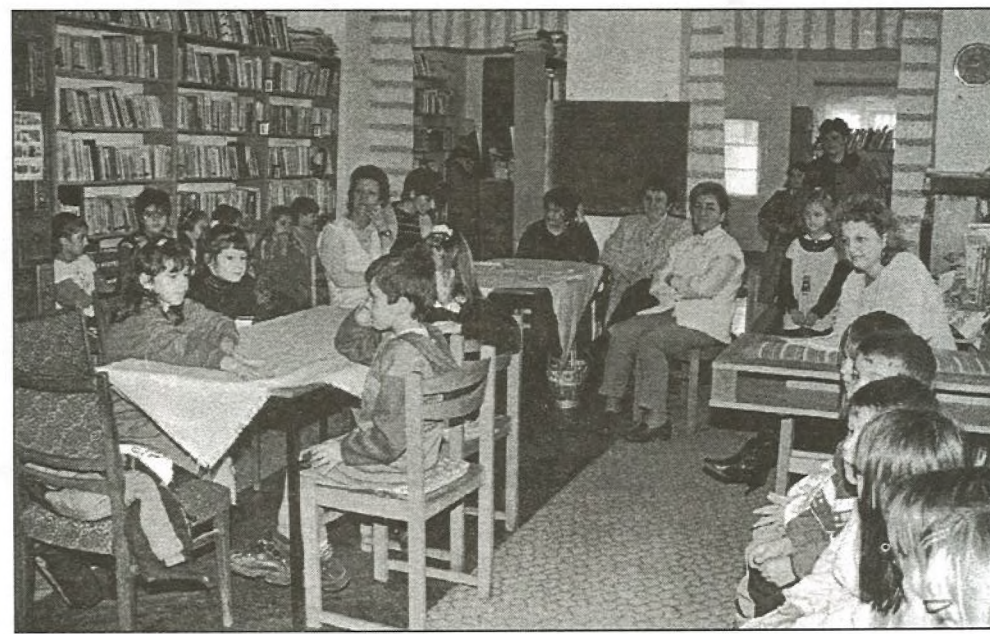
În clasa a 6/b am găsit câțiva elevi foarte bucuroși, deoarece au primit punctajul maxim pentru colecția lor de obiecte strămoșești. Mi-au arătat rînd pe rînd „mășarițele”, „dosurile” și uneltele adunate de la bunici, unchi, mătuși și de la părinți. Într-adevăr, „expoziția” lor ocazională a fost una dintre cele mai bogate și frumoase.

De aici am intrat în clasa a 8/a, unde copiii s-au simțit întrerupți dintr-o muncă serioasă:

– Am primit foarte multe teme interesante și de câteva zile ne pregătim intens, lucrăm mult. Am tras bilețele și ne-a „picat” tema Crăciunului, care este bogată în tradiții, și obiceiuri. Deci, problema noastră cea mai dificilă este că ne vor sta la dispoziție doar 10 minute, ce e foarte puțin. Am avea nevoie de mult mai mult timp ca să spunem și să prezentăm tot ce am adunat din cărți și de la membrii familiei. Vom aduce, dacă vom reuși, și câteva mîncăruri: cîrnaț și „coardă” cu mac... Și de data aceasta săptămîna destinată limbii materne a fost bogată în programe frumoase și am avut și o mare surpriză. Ne-au fost prezentate câteva filme istorice – despre Vlad Țepeș, Mihai Viteazul – după care am putut și discuta cu profesorii noștri la marginea celor văzute.

Forfotă mare pe coridoare, în clase: copii cu carnețele, notițe și stilouri în mînă, memorizînd cele învățate. Păcat că peste o zi nu pot fi de față la marea întrecere. Dar, am ce face în continuare și în această zi de joi. În același timp, în două locuri, două programe frumoase.

La bibliotecă s-au adunat elevii din cursul inferior la concursul de povestire. Am ascultat vreo zece elevi dintre cei mai mici, care în fața juriului – directoarea **Aurica Hoțopan**, conducătoarea grădiniței **Florica Ruja Cosma** și bibliotecara **Maria Iova** – așa simplu,

firește, fără emoții și într-un limbaj expresiv, frumos au povestit întâmplări vesele, amuzante și cu învățătură din lumea basmului. Cu toții drăguți, isteți, hotărîți, bine pregătiți, încît mi-a fost greu să-i părăsesc, să las această lume fermecată. Dar am fost nevoită, deoarece pentru cursul superior a fost organizat un program, la fel de interesant...

Ce se întîmplă, doar nu am greșit sala? Sînt la o oră-model, unde „lucrează” atît de activ colectivul clasei sau într-adevăr ascult o prelegere pe tema sărbătorilor de iarnă, prezentată de **Emilia Martin Nagy**, etnograf și muzeolog? Uite, cum sînt întrebați mereu copiii, uite cum răspund entuziasmați și ca buni cunoscători ai temei. Iar cercetătoarea nu uită nici de laudă: „10 puncte mîine, dacă spui așa și la concurs!”. Împreună a fost rezumat colindatul, perioada postului (a pregătirii trupesti și sufletești), turca și multe aspecte și datini legate de Crăciun. Prelegerea deosebită s-a încheiat cu un film-montaj impresionant, evocînd colindatul și „măturatul Crăciunului” la Bătania, apoi prezentînd teatrul popular cu „Turca” la Casa-muzeu din Chitighaz, în prelucrarea în care au luat parte și câțiva micherecheni... Încă zece minute pe placul elevilor!

– Spun sincer nu m-am așteptat ca elevii să fie chiar atît de activi. M-au surprins plăcut și mi-a făcut o mare plăcere să povestesc acestor copii – mi-a mărțurisit emoționată Emilia Martin...

– Săptămîna aceasta a adus varietate bogată și o mare diversitate a programelor – am constatat, adresîndu-mă profesoarei **Anamaria Cosma Dulău**, directoarea-adjunctă a școlii.

– În anul acesta, ideea noastră a fost ca pornind de la istoria României, să ajungem la satul nostru natal. Ne-am folosit de posibilitatea propusă din partea lui **Tiberiu Boca** la Simpozionul organizat pe tema istoriei poporului român, în urma căreia Redacția Românească a Televiziunii Maghiare ne-a împrumutat copiile a 6 filme istorice. De pe această listă, elevii au votat care să fie cele vizionate. Astfel, luni: „Vlad Țepeș”, marți: „Mihai Viteazul”, miercuri: „Mănăstiri din Bucovina”. La aceste mănăstiri, făcînd o excursie în vara trecută cu elevii noștri, am evocat puțin și amintirile personale. Corpul didactic, împreună deci și cu colectivul de muncă de limbă al cursului inferior și superior, am întocmit acest program bazîndu-ne pe o muncă de colecționare anterioară a elevilor, deoarece și eu sînt convinsă că ceea ce învață și adună ei, n-o să uite niciodată. Astfel ei învață și rețin mai ușor lucrurile. A fost fantastic să vezi cum așteaptă temele, cum se angajează la muncă chiar mai mulți, decît era necesar. Aproape fiecare elev s-a angajat la ceva. E o mare bucurie să-i vezi lucrînd atît de însuflețit. Mulțumim Fundației Publice „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria”, care a sprijinit această săptămîină, asigurînd astfel elevilor noștri programe într-adevăr atractive.

Și la această școală de-a noastră s-a adevărit că elevii necesită acest gen de concurs: caută curioși printre paginile „ruginite” ale istoriei strămoșilor, și nu doar ca să se vadă lista cîștigătorilor. În această zi de joi – și eu am fost cîștigătoarea unor clipe de neuitat.

– anra –

ZILE ALE CULTURII STRĂMOȘEȘTI

Bedeu

(Urmare din pag. întâi)

În această ordine de idei au evoluat pe scenă participanții zilei. De la bun început ne-au încântat elevele-soliste Zsanett Zsurka, Sofia Zsurka și Anikó Kakócz care au interpretat cîntece populare românești, ca: „Păsărică mută-ți cuibul, Că vine badea cu plugul”; „La pădure trabăcios, La nevastă om frumos” etc. Drăgălași au fost și ceilalți elevi mai mici (clasa a 2-a) care au prezentat mici scene, au spus poezioare, au dansat, ne-au înșirat zeci de zicători, proverbe („Unu, doi, trei, patru, cinci, mama cum-pără opinci; Cățeluș cu părul creț, fură rața din coteț”) iar la despărțire: „Acuma acasă plecăm, de la toată lumea rămas bun ne luăm”.

Recitarea poeziei „Rugăciune” a poetului Iosif Choli Daróczy originar din Bedeu a fost urmată de o întâlnire cu poetul însuși (azi traducător și profesor în învățămîntul superior, care și-a prezentat viața și amintirile ce-l leagă de Bedeu.

Poetul și-a început evocarea românește: „Mult am uitat, sînt între unguri. Aici m-am născut, aici am crescut”. S-a desfășurat o conversație sensibilă, depănîndu-se firele amintirilor frumoase, duioase și grele de odinioară.

Drept cadou, ca un semn sincer al stimei, oaspeții orădeni (vom reveni imediat) au interpretat virtuos un dans țigănesc care a fost răsplătit cu aplauze binemeritate.

Pe scenă au urmat iarăși elevii care, acompaniați la pian de conducătorul corului George David, ne-au copleșit, cu vocile lor line, curate, frumoase interpretînd colinde minunate în ambele limbi, printre care: *Măruț, Mărgăritar, Astăzi s-a născut Hristos, lată vin colindători...* Nu găsesc „cuvinte potrivite” de laudă ca să exprim cît de frumos au cîntat copiii. Cele trei fete-soliste, mititeii cu „Înger, îngerușul meu”, umblatul cu Vifleemul și dansurile populare – ce succes au avut în rîndul publicului!

La mulți ani cu sănătate, Mulți ani trăiască, cîntecul religios de Crăciun, (cîntate în comun cu părintele greco-catolic János Tarapcsák, lumînările de pe mesele festive, Pomul de Crăciun frumos „îmbrăcat” ne-au apropiat de pragul sărbătorilor mult așteptate de mic și mare.

Pe scenă au evoluat și minunații oaspeți orădeni, dansatori ai Ansamblului Profesional „Crișana” din Oradea (maestru-coregraf: Ioan Szilágyi), dîndu-și concursul la un nivel înalt, reflectînd respectul pentru arta populară românească, plăcerea dansului prezentat cu virtuozitate. Ne-au generat vibrații sufletești sensibile și muzicanții-oaspeți și solista de cîntece populare Felicia Costin, care cu o voce minunată ne-a transmis bucuria muzicii, cîntecului, sunîndu-mi și acum în ureche: „La mulți ani cu sănătate, pîntru toți și pîntru toate!”

Programul valoros, la reușita căruia au contribuit cadrele didactice amintindu-se și nominal cîteva profesoare care au pregătit elevii: Maria Zsurka, Maria Kakócz,

doamna directoare, domnul David și domnul maestru-coregraf Florea Crișu care se ocupă de instruirea copiilor bedeuani din anul 1992.

Cina gustoasă a fost urmată de un bal de binefacere, venitul fiind donat fundației școlii. Muzica a fost asigurată de frații Székely, Csilla și Ștefan din Cenadul Unguresc, care au fost invitații acestei ocazii, făcîndu-și datoria pe deplin, precum au dovedit și aplauzele sincere neconținute.

Manifestarea actuală a reîmprospătat fără discuție obiceiurile din trecut, ne-au călăuzit în arta „vie” populară românească și locală, a dovedit cîte rezerve ale talentele beduane există, cîtă însuflețire, perseverență caracterizează corpul didactic, cît de „însetați” sînt consătenii de asemenea acțiuni... șirul s-ar putea continua (despre păreri o să relatăm la fel cu alt prilej). Oricum, cei care am fost prezenți, ne-am bucurat de posibilitate și am trăit clipe frumoase, de neuitat!

– E. Bányai –

Budapesta

(Urmare din pag. întâi)

Răspunzînd la întrebări, Jenő Kaltenbach, a informat asistența despre problematica foarte complexă a reprezentanței în Parlamentul Ungariei a reprezentanților minorităților naționale și etnice, care actualmente se află într-o nouă fază de codificare. Nu rămîne decît să sperăm că în actuala componență a Parlamentului va exista consens politic pentru reglementarea acestei probleme, care preocupă toate cele 13 minorități taxate în Ungaria.

Într-un alt context, primarul cartierului V al Budapestei a pus în vedere că Autogovernarea este gata să construiască o așa-numită Casa Organizațiilor Civile, în care s-ar putea asigura un spațiu și naționalității lor din acest cartier.

În după-masa zilei a urmat un program cultural în Sala de teatru a Primăriei cartierului V, la care s-au adunat peste două sute de spectatori, printre care și diplomați ai Ambasadei României la Budapesta, mulți români care trăiesc în capitala țării noastre. Au fost urmărite cu un deosebit interes poeziile interpretate în limba maghiară și română de Anamaria Năstase, Elena Kozma și Petru Stan, precum și cîntecul popular românesc ale Danielei Sîrca, ca de altfel și colinzile frumoase interpretate tot de Petru Stan.

Programul cultural a culminat cu evoluția scenică a Ansamblului „Cerbul de aur”, formație înființată în luna aprilie anul curent, care în ciuda faptului că toți membrii sînt tineri originari din Budapesta, 95 la sută stu-

denți, au prezentat dansuri din zonele de dincolo de Carpații României, dansuri oltenesti, moldovenești, dobrogene, toate apreciate de public prin aplauze furtunoase, ca de altfel și orchestra „Carpatia”.

Iată, deci, că atît aniversarea Asociației, cît și Ziua Culturală s-a încheiat cu un succes binemeritat, în organizarea căreia îi revine un rol decisiv președintelui Vasile Roxin.

– km –

Programul
MTV1Az MTV
műsora

December 13. hétfő

6.00 Szabadság tér 9.05 A bestia (brazil sorozat) 10.00 Paradicsom Szálló (német sorozat) 11.00 A Chateaufalloni polgárok (francia – olasz – svájci sor.) 12.00 Hírek 12.30 Hírmagazin 13.00 Nemzetiségi magazinok 13.58 Hírek 14.05 Rosszcsont kalandjai (ausztrál sorozat) 14.35 Kaliforniai álom (amerikai sorozat) 15.00 A homok titkai (brazil sorozat) 15.35 A nagy eszű sündisznócska 16.00 Kék ég légitársaság (ausztrál sorozat) 16.58 Hírek 17.00 Kína, kínai szemmel 17.30 Maradj velünk! 17.35 Információs társadalom... 17.50 Körzeti híradók 18.00 Híradó 18.15 Megoldás 2000 18.30 Szerencsepercek 19.00 Mindent a szerelemért (brazil sorozat) 19.30 Híradó 19.50 Sport hírek 20.00 A látogató (amerikai sorozat) 20.50 112 (bűnügyi magazin) 21.25 Töröcski Mari műsora 22.00 Híradó 22.05 Aktuális 22.30 Magyar Szalon 23.00 TS 23.50 Bank utca.

December 14. kedd

5. 42 Hajnali gondolatok 5.45 Agrárvilág 6.00 Szabadság tér (információs műsor) 9.05 A bestia (brazil sorozat) 10.00 Paradicsom Szálló (német sorozat) 11.00 A Chateaufalloni polgárok (francia – olasz – svájci sor.) 12.00 Hírmagazin 13.00 Nemzetiségi magazinok 13.58 Hírek 14.05 Rosszcsont kalandjai (ausztrál sorozat) 14.35 Kaliforniai álom 14.58 Hírek 15.00 A homok titkai (brazil sorozat) 15.35 Múlt-kor 15.58 Hírek 16.00 Kék ég légitársaság (ausztrál sorozat) 16.58 Hírek 17.00 Kína, kínai szemmel 17.30 Katolikus krónika 17.50 Körzeti híradók 18.00 Híradó 18.30 Zöldpont 19.00 Mindent a szerelemért (brazil sorozat) 19.30 Híradó 20.00 Vízi zsanuk (ausztrál sorozat) 20.50 Telemázi 21.20 Koffer! 21.45 Három kívánság klub 22.05 Aktuális 22.30 Szabad Verseny 23.00 Vörös föld (magyar film) 0.40 Bank utca.

December 15. szerda

6.00 Szabadság tér (információs műsor) 9.05 A bestia (brazil sorozat) 10.00 Paradicsom Szálló (német sorozat) 11.00 A Chateaufalloni polgárok (francia – olasz – svájci sor.) 12.00 Hírmagazin 13.00 Nemzetiségi magazinok 13.58 Hírek 14.05 Rosszcsont kalandjai (ausztrál sorozat) 14.35 Kaliforniai álom (amerikai sorozat) 14.58 Hírek 15.00 A homok titkai (brazil sor.) 15.35 Kukori és Kókoda 15.40 Játékos bestiárium 15.58 Hírek 16.05 Kék ég légitársaság (ausztrál sor.) 16.58 Hírek 17.00 Kína, kínai szemmel 17.30 Az apostoli nuncius 17.50 Körzeti híradók 18.00 Híradó 18.15 „Egy-Másért” 18.30 Rajongó 19.00 Mindent a szerelemért (brazil sorozat) 19.30 Híradó 20.00 Főszerepben: Kibédi Ervin 21.00 Pesty Fekete Doboz 21.30 Pláne! 22.00 Híradó 22.05 Aktuális 22.30 Fogadóóra 23.00 Könyörtelen világ (francia film) 0.25 Bank utca.

December 16. csütörtök

6.00 Szabadság tér (információs műsor) 9.05 A bestia (brazil sorozat) 10.00 Paradicsom Szálló (német sorozat) 11.00 A Chateaufalloni polgárok (francia – olasz – svájci sor.) 12.00 Hírmagazin 13.00 Együtt 13.58 Hírek 14.05 Rosszcsont kalandjai (ausztrál sorozat) 14.35 Kaliforniai álom (amerikai sorozat) 14.58 Hírek 15.00 A homok titkai 15.35 Alibi 15.58 Hírek 16.05 Kék ég légitársaság (ausztrál sor.) 16.58 Hírek 17.00 Kína, kínai szemmel 17.30 Az utódok reménye 17.50 Körzeti híradók 18.00 Híradó 18.20 „Egy-Másért” 18.30 Ki marad a végén? 19.00 Mindent a szerelemért (brazil sorozat) 19.30 Híradó 20.00 Főszerepben: Kibédi Ervin 21.00 Pesty Fekete Doboz 21.30 Pláne! 22.00 Híradó 22.05 Aktuális 22.30 Panoráma 23.00 Twin Peaks (amerikai sorozat) 23.50 Bank utca.

December 17. péntek

6.00 Szabadság tér 9.05 A bestia (brazil sorozat) 10.00 Paradicsom Szálló (német sorozat) 11.00 A Chateaufalloni polgárok (francia – olasz – svájci sor.) 12.00 Hírmagazin 13.00 Körzeti magazinok 13.58 Hírek 14.05 Rosszcsont kalandjai (ausztrál sor.) 14.35 Kaliforniai álom 14.58 Hírek 15.00 A homok titkai (brazil sor.) 15.35 Erdőjárók (természetfilm) 15.58 Hírek 16.00 Kék ég légitársaság (ausztrál sor.) 16.58 Hírek 17.00 Kína, kínai szemmel 17.30 Szentföldi szent helyek üzenete 17.50 Körzeti híradók 18.00 Híradó 18.20 „Egy-Másért” 18.30 Ki marad a végén? 19.00 Mindent a szerelemért (brazil sorozat) 19.30 Híradó 20.00 Balhé Bronxban 21.35 1989 – hónapról hónapra 22.10 Híradó 22.15 Aktuális 22.55 X-akták (amerikai sor.) 23.35 Videa az igazságszolgáltatásban 0.25 Bank utca.

December 18. szombat

5.45 Agrárvilág 6.00 Aranyfűst 8.00 Jó reggelt adi, Istenem! 8.05 Te jössz! 9.30 Jövő-menő 10.00 Holmi? 10.30 Égyidőnk 11.00 Ablak 12.00 Hírek 12.05 Időkerék 12.10 Nekünk találkozni kellett... 12.40 Derült égből egy család (német sor.) 13.30 Transzít 14.00 Háló 14.30 Delta 15.00 Karácsonyváros Zenebutik 16.00 A Századunk Műhelyéből 16.10 1100 év Európa közepén 16.40 Csillagok égen és földön (amerikai sorozat) 17.30 A pillanat embere (angol film) 19.00 Lottóshow 19.30 Híradó 20.00 Szatellit 20.30 Uborka 21.00 IQ Casino 22.00 Változások kora (angol film) 23.55 Minden ember halandó.

December 19. vasárnap

6.00 Gazdátév 6.20 „Így szól az Úr!” 6.30 Mackó apó meséi 6.50 Vuk 7.20 Vasárnapi sziget 9.00 Főfő 11.00 Három kívánság klub 12.00 Hírek 12.05 A jövő Magyarországa 12.35 Linda és a főfőrs (olasz sorozat) 14.00 Adventi vasárnapok 15.10 Örömhír 15.35 Csillagok égen és földön 16.25 Emily (kanadai sor.) 17.15 Gondolatok Advent harmadik vasárnapjára 17.25 Bűvös hatos 18.00 „Emberké Gála” 19.00 7 óra 20.00 Rőtön! 21.00 Aranyág 22.35 Kövesd a nőt! (francia film) 0.05 Médiamix.

Programul
TV2A TV2
műsora

6.10 Faluvilág 6.25 Aerobik Norbival 6.30 Jó reggelt, Magyarország! 8.30 Gazdagok és szépek (am. sor., ism.) 8.55 Riviéra (ism.) 9.25 Friderikusz (ism.) 10.20 Autószalon 2000 (ism.) 10.50 Közvetlen ajánlat 11.20 Divatshow 11.45 Kiskedvencek klinikája 12.10 Édes hármásban (fr. sor.) 12.35 Riviéra (európai koprodukciós sor.) 13.00 Rock and roll Lady (amerikai zenés film) 14.45 Gazdagok és szépek (amerikai sor.) 15.10 Remington Steele (amerikai sor.) 16.00 Sunset Beach (am. sor.) 16.45 Samantha (venezuelai sor.) 17.40 Luz María (perui sorozat) 18.30 Tények 19.00 Szerencsekerék 19.30 Rosalinda (mexikói sorozat) 20.00 A Dél-Tenger kincse (francia kalandfilm-sorozat) 21.45 Jó estét, Magyarország! 22.30 Kettesben 23.15 Színkép 24.00 Kultúra az Interneten 0.35 Vers éjféli után.

6.10 Faluvilág 6.25 Aerobik Norbival 6.30 Jó reggelt, Magyarország! 8.30 Gazdagok és szépek (am. sor., ism.) 8.55 Riviéra (ism.) 9.25 Szörmentén 9.50 Adrenalin 10.20 Segíts magadon! 10.50 Közvetlen ajánlat 11.45 Airport (angol dokumentumfilm) 12.10 Édes hármásban (fr. sor.) 12.35 Riviéra (európai koprodukciós sor.) 13.00 Az élet megy tovább (fr. film) 14.45 Gazdagok és szépek (amerikai sor.) 15.10 Remington Steele (amerikai sor.) 16.00 Sunset Beach (am. sor.) 16.45 Samantha (venezuelai sor.) 17.40 Luz María (perui sor.) 18.30 Tények 19.00 Szerencsekerék 19.30 Rosalinda (mexikói sorozat) 20.00 Forró nyomon 20.55 JAG – Becsület-beli ügyek (am. sor.) 21.45 Jó estét, Magyarország! 22.30 Tűzriadó (német sorozat) 23.25 Esküdt ellenségek (amerikai sor.) 0.20 Tudomány az Interneten 1.05 Vers éjféli után.

6.10 Faluvilág 6.25 Aerobik Norbival 6.30 Jó reggelt, Magyarország! 8.30 Gazdagok és szépek (am. sor., ism.) 8.55 Riviéra (ism.) 9.25 Baba Mama magazin 9.50 Zoom (ism.) 10.50 Közvetlen ajánlat 11.20 Kultúra az Interneten 11.55 Follow me! 12.10 Édes hármásban (fr. sor.) 12.35 Riviéra (európai koprodukciós sor.) 13.00 Meghalni sem könnyű (német vígjáték) 14.45 Gazdagok és szépek (amerikai sor.) 15.10 Remington Steele (amerikai sor.) 16.00 Sunset Beach (am. sor.) 16.45 Samantha (venezuelai sor.) 17.40 Luz María (perui sor.) 18.30 Tények 19.00 Szerencsekerék 19.30 Rosalinda (mexikói sorozat) 20.00 Profil – Bevetésre készen (német sor.) 20.55 Esti Broadway 21.45 Jó estét, Magyarország! 22.30 Brazil (angol sci-fi szatíra) 1.00 Kultúra az Interneten 1.35 Vers éjféli után.

6.10 Faluvilág 6.25 Aerobik Norbival 6.30 Jó reggelt, Magyarország! 8.30 Gazdagok és szépek (am. sor., ism.) 8.55 Riviéra (ism.) 9.25 Airport (angol dokumentumfilm-sor.) 9.50 Kiskedvencek klinikája 10.20 Hurrá, utazunk! (ism.) 10.50 Közvetlen ajánlat 11.20 Kultúra az Interneten 11.55 Follow me! 12.10 Édes hármásban (fr. sor.) 12.35 Riviéra (európai koprodukciós sor.) 13.00 Párizsi álvilág (francia film) 14.45 Gazdagok és szépek (amerikai sor.) 15.10 Remington Steele (amerikai sor.) 16.00 Sunset Beach (am. sor.) 16.45 Samantha (venezuelai sor.) 17.40 Luz María (perui sor.) 18.30 Tények 19.00 Szerencsekerék 19.30 Rosalinda (mexikói sorozat) 20.00 Friderikusz Osztyálatálalkozó 21.45 Jó estét, Magyarország! 22.30 Mostohák gyöngye (amerikai romantikus vígjáték) 0.30 Magyarország holnap 1.00 Kecskeméti Animációs Fesztivál 1999 1.50 Vers éjféli után.

5.55 Faluvilág 6.25 Aerobik Norbival 6.30 Jó reggelt, Magyarország! 8.30 Gazdagok és szépek (am. sor., ism.) 8.55 Riviéra (ism.) 9.25 Divat Show 9.50 Magyarországon holnap (ism.) 10.20 Follow me! 10.45 Fő az egészség 10.50 Közvetlen ajánlat 11.20 Tudomány az Interneten 12.10 Édes hármásban (fr. sor.) 12.35 Riviéra (európai koprodukciós sor.) 13.00 A második lehetőség (német romantikus film) 14.45 Gazdagok és szépek (amerikai sor.) 15.10 Remington Steele (amerikai sor.) 16.00 Sunset Beach (am. sor.) 16.45 Samantha (venezuelai sor.) 17.40 Luz María (perui sor.) 18.30 Tények 19.00 Szerencsekerék 19.30 Rosalinda (mexikói sorozat) 20.00 Dándó 21.45 Jó estét Magyarország! 22.30 Szeszélyes éjszakák. Autószalon 2000 (autómagazin) 23.00 Rejtély Rodoszon (angol thriller) 0.50 Vörös cipellők (amerikai erotikus film).

6.00 Gyökereink 6.30 Repülő ház 7.00 TV2 Matiné 9.00 Cartoon Network 11.00 Partytév 11.20 Szörmentén 11.50 Slágerlista 12.05 Zoom 13.05 Slágerlista 13.35 Mozimánia 14.05 Slágerlista 14.30 S Club 7 (angol ifjúsági sor.) 15.00 Farscape – Csillagközi szökevények (amerikai sci-fi sor.) 16.00 Sabrina, a boszorkány (amerikai vígjáték-sorozat) 16.30 Jó barátok (amerikai vígjáték-sorozat) 17.00 Herkules (amerikai fantasztikus sorozat) 18.00 Szerelmek első látásra 18.30 Tények 19.00 Baywatch (német-amerikai akciófilm-sorozat) 20.00 Moby Dick (amerikai kalandfilm) 21.40 Shaolin Kígyó és Daru (hongkongi karatefilm) 23.20 Y-akták 23.50 Erzékek birodalma (japán erotikus film).

6.00 Reggeli gondolatok 6.30 Állatkert a háztűszákban 7.00 TV2 Matiné 9.00 Cartoon Network 11.00 Parker Lewis sohasem veszít (amerikai ifjúsági vígjáték-sorozat) 11.25 Gimi dili (amerikai ifjúsági sor.) 11.50 Hurrá, utazunk! 12.20 Vadvilág (természetfilm-sor.) 13.15 Friderikusz Osztyálatálalkozó (ism.) 15.15 MacGyver (am. sor.) 16.10 Quantum Leap – Az időutazó (amerikai sor.) 17.05 Xena (amerikai sor.) 18.00 Napló 19.00 Baywatch (német-amerikai akciófilm-sorozat) 20.00 Moby Dick (amerikai kalandfilm) 21.45 Friderikusz Szubjektív 22.40 Gó! Gó! Gó! 23.50 Napló szerelmeimnek (magyar film) 1.40 Forró nyomon (ism.) 2.30 Vers éjféli után.

Programul
RTL KlubRTL Klub
műsora

6.30 Reggeli (információs magazin) 9.00 Recept Klub 9.10 Babylon 5 (ism.) 9.55 Barátok közt (sor., ism.) 10.25 Top Shop 10.55 Dallas (am. sor.) 11.50 Delelő 13.00 Hírek 13.50 Top Shop 14.20 Klip Klub 14.45 Az első csók (fr. sor.) 15.15 A második csók (fr. sor.) 15.40 Babylon 5 (am. sor.) 16.30 Mire gondoltok? 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.35 Mire gondoltok? 17.40 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 18.30 Híradó 19.00 Fókusz 19.25 Barátok közt (magyar sorozat) 19.55 Paula és Paulina (mexikói sor.) 20.45 Tiltott szerelem (venezuelai sor.) 21.40 Helyszíni szemle (bűnügyi magazin) 21.45 Pokoli szolgálat (am. sor.) 22.35 Este 23.00 Neve. Senki (am. sor.) 23.45 Dragon Ball Z (japán rajzfilmsor.) 0.15 Vágyak háza (am. erotikus sor.) 0.40 Országház 1.10 Fókusz 1.35 Divatklip.

6.30 Reggeli (információs magazin) 9.00 Recept Klub (ism.) 9.10 Babylon 5 (ism.) 9.55 Barátok közt (sor., ism.) 10.25 Top Shop 10.55 Dallas (am. sor.) 11.50 Delelő 13.00 Hírek 13.50 Top Shop 14.20 Klip Klub 14.45 Az első csók (fr. sor.) 15.15 A második csók (fr. sor.) 15.40 Babylon 5 (am. sor.) 16.30 Mire gondoltok? 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.35 Mire gondoltok? 17.40 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 18.30 Híradó 19.00 Fókusz 19.25 Barátok közt (magyar sorozat) 19.55 Csíiz 20.55 Vészhelyzet (am. sor.) 22.00 MMM (Mi? Mennyi? Miért?) 22.30 Autómánia 23.00 Este 23.25 Utcakölyök (amerikai film) 1.00 Dragon Ball Z (japán rajzfilmsor.) 1.30 Fókusz (ism.) 1.50 Divatklip.

6.30 Reggeli (információs magazin) 9.00 Recept Klub (ism.) 9.10 Babylon 5 (am. sor., ism.) 9.55 Barátok közt (sor., ism.) 10.25 Top Shop 10.55 Dallas (am. sor.) 11.50 Delelő 13.00 Hírek 13.50 Top Shop 14.20 Klip Klub 14.45 Az első csók (fr. sor.) 15.15 A második csók (fr. sor.) 15.40 Babylon 5 (am. sor.) 16.30 Mire gondoltok? 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.35 Mire gondoltok? 17.40 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 18.30 Híradó 19.00 Fókusz 19.25 Barátok közt (magyar sorozat) 19.55 Medicopter 117 – Légi mentők (német sor.) 20.50 A riport: Frei Tamás 21.55 Pokoli szolgálat (am. akciófilm-sorozat) 22.45 Este 23.10 Pont hu 23.40 Jogában áll hallgatni (am. sor.) 0.30 Dragon Ball Z (rajzfilmsor.) 1.00 Antenna 1.30 Fókusz (ism.) 1.55 Divatklip.

6.30 Reggeli (információs magazin) 9.00 Recept Klub (ism.) 9.10 Babylon 5 (am. sor., ism.) 9.55 Barátok közt (sor., ism.) 10.25 Top Shop 10.55 Dallas (am. sor.) 11.50 Delelő 13.00 Hírek 13.50 Top Shop 14.20 Klip Klub 14.45 Az első csók (fr. sor.) 15.15 A második csók (fr. sor.) 15.40 Babylon 5 (am. sor.) 16.30 Mire gondoltok? 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.35 Mire gondoltok? 17.40 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 18.30 Híradó 19.00 Fókusz 19.25 Barátok közt (magyar sorozat) 19.55 Én a vízólovakkal vagyok (olasz vígjáték) 21.40 Zsoldosok (amerikai sor.) 22.30 Este 22.55 Végítélet (amerikai thriller) 0.35 Dragon Ball Z (japán rajzfilmsor.) 1.05 Pont hu (ism.) 1.35 Fókusz (ism.) 2.00 Divatklip

6.30 Reggeli (információs magazin) 9.00 Recept Klub (ism.) 9.10 Babylon 5 (am. sor., ism.) 9.55 Barátok közt (sor., ism.) 10.25 Top Shop 10.55 Dallas (am. sor.) 11.50 Delelő 13.00 Hírek 13.50 Top Shop 14.20 Klip Klub 14.45 Az első csók (fr. sor.) 15.15 A második csók (fr. sor.) 15.40 Babylon 5 (am. sor.) 16.30 Mire gondoltok? 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.35 Mire gondoltok? 17.40 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 18.30 Híradó 19.00 Fókusz 19.25 Barátok közt (magyar sorozat) 19.55 Köstölő 21.45 Öreglányok (amerikai sor.) 22.45 Este 23.10 Végítélet (amerikai thriller) 0.50 Dragon Ball Z (japán rajzfilmsor.) 1.20 Erotikus fantáziák 1.45 Fókusz (ism.) 2.10 Divatklip.

6.30 Ünneptáptár 7.00 Kölyöklklub 10.50 Csőre töltve 11.25 Mire gondoltok? 11.30 Ausztrál expressz (ausztrál sor.) 12.25 Kedvenc 12.55 Mire gondoltok? 13.00 Hírek 13.10 Pepsi Music Chart 14.10 Galla-mappa 14.40 Extralarge (olasz krimisorozat) 16.35 SeaQuest DSV – A mélység birodalma (amerikai sor.) 17.30 Várom a párom 18.30 Híradó 18.50 Fókusz plusz 19.10 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 20.00 Westel 900 – SMS Bajnokok tornája 21.05 Heti Hetes 22.05 Híradó 22.20 Tébojgó 23.20 Fekete vipera (angol komédiasor.) 23.50 Mésék a kriptából (am. horror-sorozat) 0.20 Beavis és Butthead 0.45 Fókusz plusz 1.05 Divatklip.

6.30 Ez nem boszorkányság! (francia ismeretterjesztő sor.) 7.00 Kölyöklklub 10.25 Papyrus (fr. rajzfilm) 10.50 Csőre töltve 11.25 A Sagala titka (lengyel kalandfilm-sor.) 11.55 Mire gondoltok? 12.00 A világ körül Michael Palinnel (angol dokumentumfilm-sor.) 12.55 Mire gondoltok? 13.00 Hírek 13.10 Autómánia (ism.) 13.40 Kész átvérés 14.05 Leo és Beo (olasz vígjáték) 15.40 Acapulco akciósorozat (amerikai sor.) 16.40 2x2 néha sok(k) (amerikai vígjáték-sorozat) 17.10 Jesse (am. komédiasorozat) 17.40 Drágám, a kölykök már megint összementek! (am. vígjáték-sor.) 18.30 Híradó 18.50 Akták 19.10 Titkok és szerelmek (mexikói sor.) 20.00 Utánunk a tűzőzőn (amerikai akciófilm) 22.15 Igaz történetek: Mások gyermeke (amerikai film) 23.50 Híradó 0.05 Országház 0.35 A világ körül Michael Palinnel (angol dokumentumfilm-sor., ism.) 1.30 Akták (ism.) 1.55 Divatklip.

Programul
TV RomâniaA Román
TV műsora

6.00 Matinal național 8.00 TVR Iași 9.05 O vedetă cu... cîntece (R) 9.35 Casa mea (R) 10.00 TVR Cluj-Napoca 11.05 Fotbal 12.005 TVR Timișoara 13.00 Jurnal 13.15 CiberFan. Game mania 13.30 Tribuna partidelor parlamentare 14.00 Scena 14.30 Emisiune în limba germană 16.00 O vedetă cu cîntece: Maria Ciobanu 16.30 Cuvînt pentru necuvîntătoare 17.00 Corect! 17.05 Jumătatea ta 18.00 Avangardă 18.05 Amintiri din secolul 20 18.10 Serial. Sunset Beach 19.00 Jurnal 19.55 Serial. Doi băieți, o fată și o pizzerie 20.20 Știrile de sîmbătă asta 20.50 Culise 21.35 Serial. Omul de nicăieri 22.25 Jurnalul de noapte 22.40 Film. Crima de la casa parohială.

6.00 Știrile de sîmbătă asta 7.30 Serial. Omul de nicăieri 7.20 Desene animate 9.00 Acum, poți afla...! 9.30 Vă place filmul? 10.00 Art-Mania 11.00 Garantat 11.45 Dicționar de muzică 12.30 Lumea și noi 13.00 Arca 15.30 Asasinate celebre 16.20 Teleenciclopedia 17.05 Serial. Mare schimbare 18.00 Perechea potrivită! 18.30 Serial. Carol și compania 19.00 Jurnal 19.30 Surprize, surprize... 21.30 Serial. Dr. Quinn 22.20 Jurnal 22.25 Săptămîna sportivă 22.35 Film. Secrete periculoase.

6.00 Ceasul deșteptător 7.00 Universul credinței 8.00 Desene animate. Ursulețul Winnie 8.30 Kiki Riki Miki. Magazin pentru copii 10.00 Viața satului 11.30 Tezaur folcloric 12.30 De luni pînă duminică 13.15 Marea harababură: Televizorul 14.45 Campionatul European de Fotbal 2000 16.00 Serial. Blankenese 16.50 Spectacolul lumii văzut de Ioan Grigorescu 17.30 Trupa de șoc 17.55 Tragerile Loto Special 6/49 și Noroc 18.00 Campionatul Mondial de Handbal Feminin 19.30 Jurnal 20.00 Zodia VIP 21.00 Film. Revenirea 23.00 Jurnal 23.05 Pe față 23.55 Pariul Trio.

11.00 Surprize, surprize (R) 13.00 Jurnal 13.15 TVR Craiova 14.00 Pro Patria 15.00 Emisiune în limba maghiară 16.30 Agenția de plasare 17.00 Corect! Prezintă Cosmin Ionescu 17.05 Jumătatea ta 18.00 Avangardă 18.05 Decembrie '89 – 10 ani 18.10 Serial. Sunset Beach 19.00 Jurnal 19.55 Serial. Felicity 20.40 Cu ochii'n 4 21.10 Serial. FBI C-16 22.00 Jurnalul de noapte 22.15 Recurs la morală 23.00 Marele jazz.

6.00 Matinal național 8.00 TVR Iași 9.00 Acum, poți afla...! (R) 9.30 Agenția de plasare (R) 10.00 TVR Cluj-Napoca 11.05 Serial (R). FBI C-16 11.55 TVR Timișoara 13.00 Jurnal 13.15 CiberFan. Lumea PC-ului 13.30 Repere sacre 14.00 Oameni ca noi 14.30 Convingături 15.00 Emisiune în limba maghiară 16.00 Dor 16.30 Scuzați! Pardon! Mersi! 17.00 Corect! 17.05 Jumătatea ta 18.00 Avangardă. Știri 18.05 Decembrie '89 – 10 ani 18.10 Serial. Sunset Beach 19.00 Jurnal 19.55 Telecinemateca. Povestea lui Glenn Miller 21.50 Nu trageți! 22.05 Jurnalul de noapte 22.20 A-Facerea.

6.00 Matinal național 8.00 TVR Iași 9.00 Dor 9.30 Scuzați! Pardon! Mersi! 10.00 TVR Cluj-Napoca 11.00 Punct ochit 12.00 TVR Timișoara 13.00 Jurnal 13.15 CiberFan 13.30 Evrika! 14.00 Memorialul Timișoara – decembrie 1989 15.05 Ecoturism 15.30 Medicina pentru toți 16.00 Hora satului 17.00 Impas în doi 17.30 Corect! 17.05 Jumătatea ta 18.00 Avangardă 18.05 Decembrie '89 – 10 ani 18.10 Serial. Sunset Beach 19.00 Jurnal 19.55 Film. 30 de rînduri pentru un delict 21.40 Decembrie '89 – 10 ani 22.15 Jurnalul de noapte 22.30 Cafe Corso 23.30 Lumea dansului.

6.00 Matinal național 8.00 TVR Iași 9.00 Hora satului 9.30 Impas în doi 10.00 TVR Cluj-Napoca 11.00 Pe față 12.00 TVR Timișoara 13.00 Jurnal 13.15 CiberFan 13.30 Destinul unei națiuni 14.00 Convingături 15.00 Pentru dv. Doamnă! 16.00 Muzica populară 16.25 Casa mea 16.55 Rezultatele tragerilor Super Loto 17.00 Corect! 17.05 Jumătatea ta 18.00 Jurnal 18.10 Serial. Sunset Beach 19.00 Jurnal 19.55 Serial. Moștenirea 20.45 Reflecții rutiere 21.00 Teatrul Național de Televiziune prezintă: Magistre fără seamăn 22.15 Jurnalul de noapte 22.30 Punct ochit 23.30 Rock la miezul nopții.

Mîned, 10 decembrie

Sîmbătă, 11 decembrie

Duminică, 12 decembrie

Luni, 13 decembrie

Marți, 14 decembrie

Miercuri, 15 decembrie

Joi, 16 decembrie

ÎN LIMBA MATERNĂ - emisiune radiofonică în limba română**13 DECEMBRIE, LUNI (redactor: Anamaria Brad)**

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 11.00 Montaj de muzică populară - Svetoazar Unc - 80 de ani 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40 În așteptarea Crăciunului... 11.55 Încheiere.

14 DECEMBRIE, MARȚI (redactor: Petru Cîmplian)

19.00 Introducere, cuprins 19.05 Știri și informații 19.10 Montaj de muzică populară - Svetoazar Unc - 80 de ani 19.28 Încheiere.

15 DECEMBRIE, MIERCURI (redactor: Adam Bauer)

19.00 Introducere, cuprins 19.05 Știri și informații 19.10 Sport - știri, rezultate, competiții 19.28 Încheiere.

16 DECEMBRIE, JOI (redactor: Eva Iova)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 11.00 Magazinul Vîrșnicilor 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.45: Nota săptămînii de Edda Illyés 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

17 DECEMBRIE, VINERI (redactor: Iulia Kaupert)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 10.50 Reportaje, interviuri din viața românilor din Ungaria 11.05 „Oameni cari au fost...” - muzică, artă, literatură - serialul Elenei Munteanu 11.20 Actualități la românii din Banatul Sîrbesc - relatează Cornel Mata din Vîrșeț 11.25 Ce s-a mai întîmplat la Liceul „Bălcescu” din Giula? - relatează Edit Bordaș 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Știri și curiozități din România - relatează Simona Pele din Timișoara 11.45 Revista presei „Foaia românească” 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

18 DECEMBRIE, SÎMBĂTĂ (redactor: Anamaria Brad)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.45 „Party Time” - magazin de muzică ușoară 15.00 „Pe undele Europei” - magazin euroregional 15.58 Încheiere.

19 DECEMBRIE, DUMINICĂ (redactor: Anamaria Brad)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.40-15.00 Retrospectiva săptămînii (spicui din interviurile și reportajele difuzate pe parcursul săptămînii) 15.00 Magazinul Vîrșnicilor 15.30 Emisiune religioasă baptistă 15.55 Încheiere.

(Nu răspundem pentru eventualele modificări în programele radio!)

În fiecare seară, între orele 19.00-19.30 se prezintă emisiunea românească, difuzată pe țară. Sumarul acestora este compus din actualitățile zilei și reportaje, interviuri din viața comunității noastre, respectiv relatări din viața școlilor românești.

Emisiunea de seară, difuzată pe țară, pe lângă frecvențele de 66,29 MHz și 66,14 MHz, poate fi ascultată și pe undele occidentale, pe frecvențele locale ale studiourilor regionale.

Radio Calypso, Budapesta 873 kHz, Radio Debrețin 91,4 MHz, Radio Seghedin 93,1 MHz

Ecranul nostru: 15 decembrie 1999 (MTV1 ora 13.25)

reluare: 19 decembrie (MTV2 ora 6.25)

Programul prevăzut al săptămînii viitoare

Emisiunea românească Ecranul nostru va prezenta un amplu montaj despre sărbătorirea hramului Catedralei Episcopale din Giula. La solemnitatea din ziua de 6 decembrie, ziua Sfîntului Nicolae, au participat și elevii școlii generale și ai liceului românesc din oraș, chiar și copilașii grădiniței din strada Galamb. Fiind vorba despre elevi de școală, în a doua parte a programului vom difuza o poveste populară românească interpretată de Alexandru Ruja din Micherechi.

Realizator: **Aurel Becan**

FM 92,1 STEREO**RADIO VOCEA****EVANGHELIEI ORADEA**

5.00-5.30 Actualități BBC 5.30-7.00 Bună dimineața 7.00-7.20 Știri locale 7.30-8.30 Muzică și meditații biblice 8.30-9.30 Predică 9.30-11.00 Lecturi biblice, știri, mesaje creștine și muzică 11.00-12.00 Divina armonie 12.00-13.00 Răspundem ascultătorilor 13.00-13.30 Actualități BBC 13.30-15.00 Lecturi biblice, meditații biblice, muzică 15.00-16.00 Știri, mesaje creștine, muzică 16.00-17.00 Știri, mesaje creștine, muzică 17.00-17.45 Actualități BBC 17.45-18.00 Anunțuri și reclame 18.00-18.45 Reluare: Predică 18.45-19.10 Emisiune pentru copii 19.10-19.30 Muzică 19.30-20.00 Cu brațele deschise 20.00-20.30 Actualități BBC 20.30-21.00 Cartea pe unde radio 21.00-22.00 Emisiune de viață spirituală 22.00-23.00 Predică 23.00-5.00 Nocturna R.V.E. (muzică, meditații biblice, mesaje creștine, lecturi biblice)

RADIO VOCEA EVANGHELIEI PENTRU EUROPA

SW 49 m, zilnic 18.00-18.45

MW 1395 kHz, luni, marți 21.15-21.30

0 idee în plus...

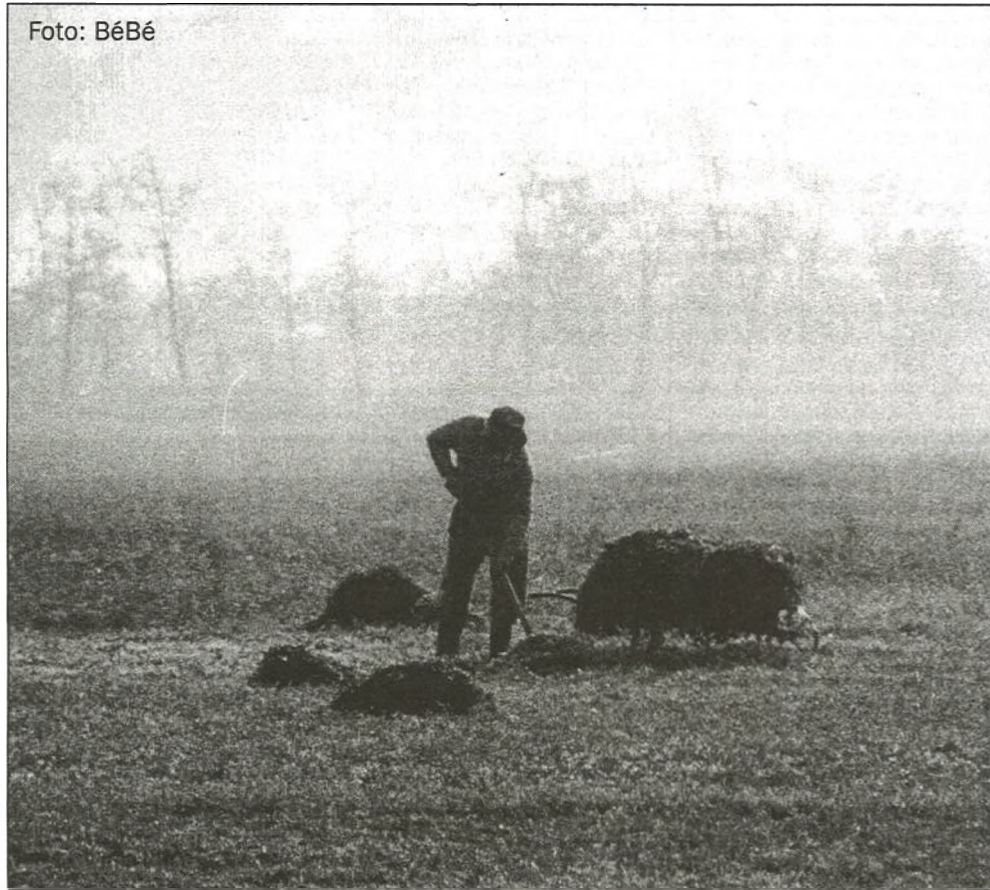
În cutia în care țineți făina puneți cîteva căței de usturoi curățați de coajă și astfel nu vor mai apărea gărgărițele.

Unele legume (conopida, sparanghelul, fasolea verde, mazărea) trebuie fierte puțin înainte de a fi puse în congelator. Le dați în clocot 3-5 minute, le strecurați și apoi le puneți în apă rece, pentru a se neutraliza enzimele ce ar favoriza o proastă conservare.

Laptele întărește omleta. Dacă doriți să obțineți o omletă pufoasă, adăugați la ouăle bătute puțină apă.

Nucile se sparg mai ușor fără să li se afecteze miezul, dacă sînt înmuiate o noapte în apă cu zahăr.

Foto: BÉBÉ

La ultimele munci ale cîmpului, înaintea „odihnei” de iarnă...

Ce le trece unora prin minte?!

Deși este biped prin definiție - însușirea cîștigată cu greu - omul poate demonstra că și mîinile îi pot fi folosite în același scop. Astfel, a rămas pînă astăzi neegalat recordul austriacului Johann Hurlinger. Acesta a avut ideea să facă un supramaraton de 1400 de kilometri, mergînd în mîini. De la Viena la Paris, el a parcurs în 55 de etape zilnice această incredibilă distanță, „pășind cîte 10 ore pe zi cu o viteză medie de 2,54 kilometri pe oră. Johann a declarat că la antrenamentele pentru această performanță a mers o distanță de peste 10000 de kilometri.

♦ ♦ ♦

Există și o probă de sprint în mîini, pe distanța de 50 de metri. Sud-coreeanul Shin Don Mok a realizat timpul de 17,44 secunde, adică a „fugit” cu viteză medie de 2,86 metri pe secundă.

♦ ♦ ♦

La categoria ștafetă de patru mers în mîini pe distanța de 1,6 kilometri, performerii sînt americani Luttermann, Price, Savage și Scannel. Timpul lor a fost de 24 minute și 48 secunde adică o viteză medie de 1,07 metri pe secundă (fiecare a parcurs cu capul în jos cîte 400 de metri).

♦ ♦ ♦

Pe stadionul Komazawa din Tokio s-a desfășurat o probă mai „rezonabilă” din punct de vedere al echilibrului corpului. Nu mai puțin de 10323 de salariați ai unei mari companii de mașini japoneze s-au așezat unul pe genunchii celui din spate, formînd un șir uman încolăcit, lung de peste 4 kilometri. Ultimul „concurrent” nu a stat pe scaun, ci în echilibru, timp de zece minute. În tot acest timp, protagoniștii au aplaudat și au cîntat muzică rock. Ruperea șirului s-a făcut în perfectă ordine, nimeni nu a atins pămîntul cu mîinile.

Rețete din bucătăria internațională

(SUA)

Friptură de porc „FLORIDA”

800 g carne de porc, 2 cepe, 1 lingură ulei, 2 linguri zahăr, 2 linguri ketchup, 1 lingură făină, ananas din compot

Camea de porc se presară cu sare și piper, se așează într-o tavă cu ulei și se prăjește în cuptor pînă devine rumenă. Se adaugă ceapă tăiată mărunt și se mai lasă în cuptor cca. o oră. Între timp se amestecă cubulețele de ananas împreună cu siropul cu oțet, zahăr, făină și ketchup.

Se stinge friptura cu 200 ml apă, se adaugă sosul și se lasă să mai fiarbă înăbușit cîteva minute.

Se scoate friptura din cuptor, se taie felii și se servește după preferință cu cartofi sau garnitură de orez.

Lucruri puțin știute...

● Viața unui om este în primejdie cînd pierde o cantitate mai mare de 2-3 l de sînge.

● Peste 70% din bolile existente în lume se propagă prin nasul și gîtul omului.

● Ochii omului pot distinge peste 150 de nuanțe de culori.

● Un fir de păr crește 10-12 cm pe an, durata medie a vieții sale fiind de 10-12 ani.

● În corpul uman mor și se regenerează aproximativ 125 milioane de celule pe secundă.

● Un om adult are, în mod normal, 150 milioane vase capilare, care, puse cap la cap, ating o lungime de 80.000 km.

● Glanda mamară a femeii care alăptează produce mai mult de 1 litru de lapte zilnic.

● Un om sănătos are peste 2 milioane de glande sudoripare.

● Un stomac sănătos se golește la 3-4 ore după o bună mestecare.

Dacă doriți să ne sunați...

...vă stăm la dispoziție!

LA TELEFON: 66/361-789, 66/463-152

TELEFAX: 66/463-152

E-mail: foaia@gyula.hungary.net

între orele 8.00-15.30

Anunțuri, reclamă, mică publicitate pot fi trimise și prin telefon și telefax la adresa redacției. Le vom publica în cel mai scurt timp, în mod gratuit.

Atenție gospodari!

De vânzare la prețuri accesibile: pui de carne albi și pui galbeni, de ouat!

La adresa: lângă incubatorul de pui de lângă șoseaua dintre Giula și Békéscsaba.

Telefon: 06 20 9854-338

Atenție, filatelisti!
VÎNZARE - CUMPĂRARE de mărci poștale, serii și colecții complete!

ESTIMARE - ATESTARE de colecții și unicate!

Pe adresa:
EXKLUSIV-PHILATELIA Kft.
H-5700 GYULA, Tiborc u. 18.
Tel./fax: 463-341

PAGINI CULTURALE

Anul II

Nr. 1-4

1999

Dacă, pe planul românilor din Ungaria, am face inventarul spiritual-cultural din ultimul deceniu, vom constata lucruri neașteptate. Negreșit vom putea face un bilanț cantitativ pozitiv. Niciodată nu avuseseră românii de aici mai multe școli, biblioteci, formații folclorice, nu se editaseră încă niciodată atâtea manuale, cărți de beletristică, periodice. Munca de cercetare pe teren a adus rezultate concrete sub forma unor colecții, expoziții, inventarii. Iar cercetările din arhive și alte izvoare scrise au primit, la fel, expresie concretă: comunicări științifice, studii, seriale și sesiuni științifice, cuprinse în anale. Un alt progres categoric îl înseamnă marile acțiuni culturale pentru tineret: întreceri folclorice, concursuri de recitare, competiții care au în centrul tematic moștenirea din bătrâni. Iar în privința adulților: numărul corurilor ne dă impresia unei adevărate mișcări corale, întărită prin întâlniri și festivaluri de mare amploare.

Având în vedere numărul mare de oameni antrenați sau implicați în activitatea instructiv-educativă și cultural-artistică, atunci devine clar: cadrele din învățământ înseamnă forța cea mai puternică. De la educatoarea de grădiniță la profesorul universitar, ei, cadrele din învățământ sînt și cei mai numeroși. Ei participă la toate inițiativele, de ei depinde reușita acestor acțiuni. Dar mai presus de toate: de ei depinde soarta copiilor din aceste școli. Formarea acestor cadre poate aduce, la fel, cifre pozitive unice. Încă niciodată n-am avut atîția profesori și educatoare cu specialitatea română. Mai mult chiar: majoritatea lor s-au format la instituții de învățământ superior unde și cadrele universitare provin din această românie. Așadar, putem vorbi deja despre intelectuali de generația a doua. Și toți aceștia își dau aportul: individual sau în comun, activează în domenii variate pentru prosperarea spirituală a generațiilor următoare.

Această varietate de preocupări, bogata sferă de interese este oglindită într-un mod evident în pagi-

Interferențe Cîștig de cauză – pierdere de teren

nile următoare. Ele sînt variate nu numai din punct de vedere al genului artistic abordat (de la interviu la studiu științific, de la evocare la publicarea unor scrieri inedite), ci și din punct de vedere al tematicii aflăm portrete, interviuri, scrieri memoriale, evocări. Iar luînd pe rînd tematica abordată, precum și numele și profesia autorilor, ajungem iarăși la concluzia diversității. Fiindcă în cele ce urmează aflăm scrieri ale autorilor noștri cunoscuți: cercetători, cadre universitare, jurnaliști, precum și înalte fețe biseri-

cești și oameni de litere și de cultură de rang mondial din România și Ungaria.

Dar din această perspectivă, factorul cantitativ pare încă preponderent față de factorul calitativ. Totuși nu se poate dezminți progresul și categoricele tendințe pozitive.

Printre acestea trebuie remarcat noul raport edificator cu viața culturală din România. Tot mai mulți scriitori, poeți, critici literari, creatori din domeniul artelor plastice sau ale muzicii, jurnaliști, vizitează românii din Ungaria, cunoscîndu-le și apreciîndu-le activitatea de creație. În plus: într-un proces nou de simbioză culturală s-au regăsit scriitor cu scriitor, critic cu critic, muzeolog cu muzeolog – om cu om. Apreciîndu-se reciproc, prin acești oameni de cultură și artă, cîștigăm prestigiu, prin care, pe scara valorilor, revine un echilibru firesc, stabilindu-se o armonie spirituală.

Rol și loc aparte – și tot mai pronunțat – îl primește în acest context Biserica Ortodoxă Română. Ca instituție stă deasupra tuturor celorlalte; ca Biserică românească stă alături de indivizii acestei comunități; ca Biserică cu caracter popular stă drept pildă în fața credincioșilor; ca îndrumător spiritual (dar și la concret) stă în spatele comunităților, ajutînd prin modalitățile specifice oferite de religie, dar și prin alte posibilități tot mai variate, care-i stau la îndemînă. Și această constatare derivă din economia celor 16 pagini.

Din aceste aspecte, privind lucrurile, ultimul deceniu a adus un nemaipomenit cîștig de cauză. Deficitari am rămas în întărirea comunităților, în antrenarea integrală a indivizilor, în organizarea unor colectivități integre, în care omul potrivit să fie – sau să ajungă – la locul potrivit. Sîntem deficitari în recunoașterea propriilor valori și nu sîntem dispuși să apreciem munca celui alt. Precum nu sîntem dispuși să vorbim cu consecvență românește – marea noastră pierdere de teren.

E. I.

Maria Berényi

Trăim în așteptare

*de prea multă vreme
trăim în așteptare
vorbim șoptit
și ținem urechea-n
ascultare
sîntem prea sensibili,
prea diferiți
ușa e trîntită
în urma noastră
ne bîntuie efortul
rătăcirilor prin gol*

DIN CUPRINS...

- **Centrul cultural românesc din capitala Ungariei are un nou director**

(Pag. a 2-3-a)

- **Interviu cu etnograful dr. Bertalan Andrásfalvy**

(Pag. a 5-a)

- **Numai de noi deplinde, cine sîntem**

(Pag. a 7-a)

- **„Să-ți faci datoria printre românii tăi de acolo...”**

(Pag. a 11-a)

A kiállítás helye:
Békés Ferenc Múzeum
DÜRER
(Békés, Kossuth Lajos u. 17.)
Megtekinthető:
Febr. 26. - Ápr. 25.
(hétfő és kedd kivételével 10 - 16 óra között)
www.bekes.hungary.net/nestor/index.htm
NYISZTOR János/NESTOR/terményei és számítógépes grafikái
dedoazFERIKU2 +AJ+EX+URAK
DEDOSPHERIC LANDSCAPE TEXTURES

Expoziția Nistor în Sala Dürer Din Giula

Bucureștiul la Budapesta

Centrul cultural românesc din capitala Ungariei are un nou director

Știut este, lucrările ridicării acum un secol și jumătate a Podului cu Lanțuri între Buda și Pesta au fost finanțate în bună parte de *Gheorghe Sina*. Numele macedoromânului este cioplit în piatră pe pilonul dinspre Buda a podului considerat drept unul dintre cele mai frumoase construcții de pe Dunăre. *Societatea Culturală a Românilor din Budapesta*, la 20 noiembrie 1999, serbarea jubiliară legată de aniversarea a 150 de ani de la inaugurarea Podului cu Lanțuri a organizat-o la *Centrul Cultural al României din capitala Ungariei*. Faptul se-nțelege de la sine. Directorii, conducătorii, angajații casei înființate în 1992, *Octavian Olteanu*, *Gheorghe Albuț*, *Mircea Opriță*, *Ana Scarlat* au contribuit cu toții, ca Centrul să devină o instituție culturală considerabilă și pentru românii din Ungaria. Nu s-a pierdut însă din vedere sarcina primordială a instituției, propagarea valorilor spirituale românești în rîndul publicului maghiar. Centrul a organizat în 1998 programul de mare anvergură, *Zilele culturii românești la Budapesta*. Succesul a fost deplin. Reușita în sine însă n-a constituit și garanția pentru continuarea serialului. Se zvonea chiar și prin lunile de toamnă din 1999, cum că din lipsă de fonduri financiare la București nu vor mai fi organizate *Zilele culturii românești la Budapesta*, ca să aflăm apoi la 15 noiembrie 1999, odată cu sosirea

noului director al Centrului Cultural al României la Budapesta, că totuși se poate. Noul director se numește *Anamaria Pop*. La 5 decembrie 1999, la Muzeul de Bele-arte a fost deschisă expoziția vestitului pictor român considerat modern, de factură clasică, *Ion Țuculescu*. În sălile de teatru din Budapesta în zilele de decembrie 1999 a putut fi văzută *Maia Morgenstern*, una dintre cele mai fermecătoare actrițe ale teatrului bucureștean. La Budapesta a jucat Shakespeare *Ion Mazilu*, aici s-a dat piesa lui *Dan Puric*. Au bisat concertul și succesul din anul trecut tinerii formației de muzică jazz, *Domnișoara Pogany* în spectacolul comun cu interpretul „number one” al jazzului bucureștean, *Harry Tavitian*. Să o vadă jucând pe viu pe *Maia Morgenstern* a fost curios și scriitorul *Göncz Árpád*, președintele Ungariei. La vernisajul expoziției *Ion Țuculescu* erau de față doi miniștri de cultură, *Csaba Hámori* și *Ion Caramitru*. Evenimentul, la care s-a adunat lume multă a constituit un bun prilej să fie prezentată pentru largul public și noua directoare a Centrului Cultural al României la Budapesta. Greu de imaginat în această calitate un debut mai spectaculos, decît cel al *Anamariei Pop*. Noua conducătoare a casei românești din capitala Ungariei a fost interviuată de *Ștefan Frățean*.

– Împrejurările au făcut să aveți un start spectaculos.

– Pe ultimele o sută de metri s-a aprobat la București bugetul pentru organizarea Zilelor culturii românești la Budapesta, ediția 1999. Vă dați seama, am avut dificultăți chiar de genul cazare, avion. Doar după sosirea mea aici am aflat că la Budapesta nu pot fi așezate afișele pe oricare pancartă din oraș, te amendează, dacă faci așa ceva. M-au și avertizat colegii, că vine și ne ia poliția. Partenerii mei maghiari atîta i-am tot bătut la cap, n-au scăpat de gura mea, ba cu frumosul, ba cu gluma, de multe ori depășindu-mi normele ca diplomat, dar i-am putut convinge, că dacă vrei, poți să faci.

– Așa sîntem noi românii, nu ne vom schimba.

– Nu e voie să ne schimbăm, ca fiecare dintre noi să fie cu ochi albaștri, cu părul blond, sau cu toții să fim dreptari sau stîngaci. Tocmai această diversitate prezintă frumusețea omenirii. Dar trebuie să învățăm niște norme europene, să învățăm că regulile jocului trebuie respectate. De aici începe. Din momentul în care promitem cuiva că mergem aici sau acolo, atunci așa trebuie să facem. Dacă spui că sosești la cineva sau undeva la ora cinci, nu te vei duce la șapte. E necesar acest cadru ca valoarea să fie respectată la propriul său preț. Trebuie știut, Budapesta se găsește la încrucișarea marilor drumuri europene. Aici practic din est, din nord, din sud trec trupe de teatru de valoare, în fiecare zi se întâmplă vreun eveniment cultural important. Iar evenimentul trebuie să fie de o calitate extraordinară, că să aibă publicul de rigoare. Acest lucru însă nu este imposibil, deoarece cultura românească contemporană are valori atît de mari și atît de puternice, încît aceste valori se vor impune. Avînd însă în vedere că este vorba de economie de piață, și în domeniul culturii trebuie făcut un lobby foarte puternic, trebuie făcută o publicitate bine gîndită și rafinată. Fără asta nu se poate. Pentru anul 2000 am început de pe acum să pregătim programul Zilelor culturii românești. Voi propune să închiriem o singură sală de teatru la Budapesta unde să concentrăm toate spectacolele legate de eveniment. Trebuie să se

meargă pe două planuri. Să se facă cunoscută cultura românească în mijlocul publicului budapestan, dar și pentru membrii comunităților românilor de aici, mîndri de valorile culturii românești. Mi-a picat foarte bine, ca majoritatea membrilor comunității românilor din Budapesta au fost prezenți la programele dintre 5 și 8 decembrie 1999. Acest lucru a fost pentru mine o primire extraordinară.

– La spectacolele Zilelor culturii românești la Budapesta, în rîndul publicului mai mulți au fost ungurii din Ardeal, stabiliți mai nou în Ungaria. Impresia mea a fost că ei sînt încîntați de valorile culturii românești, avînd cunoștințele de bază. De exemplu, despre *Ion Țuculescu* știu foarte bine, știu ce valoare reprezintă *Maia Morgenstern*, *Ion Mazilu*, *Ana Parghel* sau *Dan Puric*.

– Budapesta din punctul de vedere al diplomației culturale este unul dintre misiunile cele mai grele. Este dificil pentru că trebuie luat în vedere mereu fundalul politic determinat de relațiile dintre cele două țări, faptul că sîntem vecini cap la cap, deci lipiți, faptul că sînt foarte mulți ardeleni stabiliți aici. Eu pornesc de la răspunsul la întrebarea, ce trebuie să facă un centru cultural al unei țări cu reședință într-o altă țară? Misiunea culturală mai

peste tot are menirea să facă lobby, să prezinte valorile culturii țării sale pentru publicul neaoș, majoritar în țara respectivă. Atît. Dar Centrul din Budapesta, la rîndul său trebuie și el să propage valorile culturii românești în rîndul publicului maghiar din Ungaria, care poate se-nfîlșește pentru prima dată cu aceste valori. Trebuie apoi luat în considerare că la Budapesta trăiesc numeroși ardeleni maghiari, cunosători ai acestei culturi, fiind chiar obișnuiți cu un anumit nivel al valorilor culturii românești. Ei sînt cei care propun, adu-ne asta, adu-l pe acela, pe acela. Dar dacă aș răspunde numai la aceste cereri, m-ar dura sufletul ca să nu aduc program și pentru românii mei. Doresc să mă bazez pe acești români. Mă interesează și transferul de expertiză. Românul din Ungaria înțelege mult mai bine realitățile de aici, decît le înțelegem noi, cei din România. Am citit foarte mult despre comunitățile românești de peste hotare, dar vă spun că aici am găsit o comunitate extraordinară de puternică prin verticalitate și prin puterea refuzului de a se apleca în fața unor încercări prin care au trecut. Pentru mine au fost cîteva lecții extraordinare. La toată lumea am spus așa, comunitatea românilor din Ungaria nu este numeroa-

Árpád Göncz, președintele Ungariei, s-a aflat în rîndurile publicului de la Teatrul *Bárka* din Budapesta, în seara de 6 decembrie, la spectacolul „*Chirița în vovaj*”, interpretat de *Maia Morgenstern*. Fascinat de textele lui *Vasile Alecsandri*, în pauză, președintele Ungariei avusese amabilitatea să răspundă la cîteva întrebări puse de *Viorica Rusu*, trimis special al presei bucureștene cu ocazia Zilelor culturii românești de la Budapesta. Președintele a ținut să sublinieze că:

„Spectacolul oferit de *Maia Morgenstern* este o satiră plină de spirit, care ne-a oferit întîlnirea cu o mare actriță. Am auzit deja despre ea, acum însă am văzut-o și am avut bucuria de a urmări evoluția uneia dintre cele mai bune actrițe europene. Iar ceea ce am văzut în seara aceasta mă face să regret un lucru: dacă n-aș avea șaptezeci și opt de ani, aș învăța românește.”

Fragment din concursul Anamariei Pop, pentru obținerea postului de director la Centrul Cultural al României la Budapesta:

„Pentru promovarea culturii și a spiritualității românești activitățile se vor desfășura pe patru paliere, prin complementaritate, paralelism și interferență: I. Activități permanente. II. Activități tematice. III. Activități prilejuite de Zilele culturii românești. IV. Activități culturale pentru comunitatea românească din Ungaria, manifestări culturale pentru românii din localitățile Giulia, Micherechi, Otlaca-Pustă, Săcal, Apateu, Leta-Mare, Chitighaz, Bichiș, Cenadul Unguresc, Peterd, Bedeu, Bătania, Aletea, Seghedin. În prealabil se va efectua un sondaj de opinie privind genul de acțiuni dorite, programul

urmînd să fie întocmit în funcție de aceste preferințe. Centrul va ține o strînsă legătură cu românii din Ungaria.”

să, nu prin numărul membrilor ei este mare, ci prin valoarea de verticalitate, prin valorile pe care le realizează.

– Să fie așa cum ziceți *Dumneavoastră*, căci românul nu duce lipsă de imaginație. Dar cu atît mai mult ne lipsește deseori simțul realității, afinitatea la lucrurile practice. Ne scapă deseori lucrurile elementare. De exemplu, nu sîntem capabili să ne organizăm și să oferim comunităților românești din diferitele părți ale țării bucuria urmării în comun a spectacolelor extraordinare ale Zilelor culturii românești din București la Budapesta. Apoi, n-ar fi permis să nu ne folosim de șansa că există aici un centru cultural românesc. Ba mai mult, nu se poate să nu încercăm să colaborăm pentru realizarea anumitor proiecte comune, care ar ținîti cunoașterea și promovarea culturii românești.

(Continuare în pag. a 3-a)

Bucureștiul la Budapesta

Centrul cultural românesc din capitala Ungariei are un nou director

Curriculum Vitae, Anamaria Pop (fragment)

»Locul nașterii: Turda, județul Cluj. Naționalitatea: română. Domiciliul: Satu Mare. Starea civilă: căsătorită. Studii: Facultatea de ziariști din cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu”, București, promoția 1979. Limbi străine: franceza, maghiara. Experiență profesională: între anii 1979-96 ziarist la „Cronica sătmăreană”, la „Gazeta de Nord-Vest” (redactor șef), la Agenția de publicitate „Triton”, la revista „Korunk” (traducător), la revista „Alter”, Tîrgu Mureș, redactor la „Radio Transilvania”, Satu Mare. În 1996 colaborator, referent cultural la Centrul Cultural al Ungariei la București. Activitatea editorială: volume personale „Castelul din siclame albe” (poezie, 1972), „Trăgător de țintă” (poezie, 1999). Traduceri: „Verbele auxiliare ale inimii” (roman de Eszterházy Péter, 1997), „Moștenirea” (nuvele de Göncz Árpád, 1998). Premii: 1992, „Premiul Füst Milán” din cadrul Academiei Ungare din Budapesta, 1998, „Premiul Déry Tibor” pentru traduceri din literatura maghiară. Interese personale: îmbunătățirea imaginii culturii românești și promovarea acesteia peste hotare, contribuția la reclădirea societății civile.»

(Urmare din pag. a 2-a)

– Sînt foarte importante contactele personale. De aceasta insist să existe o relație directă între liceul românesc din Giula și un liceu din județul Caraș-Severin. Apoi, anumite programe ale Centrului doresc să le duc în sînul comunităților, la Giula, la Chitighaz, la Micherechi, la Cenad, la Seghedin. Dar sînt foarte atentă la următoarele. În momentul în care Dumneavoastră mă veți solicita, sau o să-mi cereți părerea, sau vom gândi împreună un anumit proiect, sau vom povesti împreună, cum gândiți Dumneavoastră, eventual cum gîndesc eu de pe o altă platformă anumite probleme ale culturii noastre comune, niciodată n-o să găsiți ușa închisă, totdeauna vă voi sta la dispoziție. Inițiativa trebuie să vină însă din partea Dumneavoastră. În perioada în care ne tatonăm – asta este – mie mi-e teamă nu cumva să vă jignesc cu „hai, să facem, hai, să facem”, cu aceste imbolduri, deși instinctul mă mină să facem. Deocamdată prin programele pe care le-am deschis, m-am îndreptat atenția spre tineret. Nu știu încă în ce măsură va fi receptivitate, dar am putea încerca formarea unei echipe de teatru de amatori. Să facem împreună tabere de copii. Ce ar fi, să prezentăm împreună, noi din România, și Dumneavoastră de aici din Ungaria, anumite valori ale culturii românești pentru publicul maghiar?! Comunitatea românilor din Ungaria este stăpîină pe sine, dar trebuie să găsim punctele comune.

– De exemplu, că am avea nevoie unul de celălalt.

Spicuri din planul de muncă al Centrului Cultural al României la Budapesta:

„Începînd din luna ianuarie 2000 se vor demara negocierile necesare

– pentru editarea unui *Dicționar maghiar-român și român-maghiar*, întocmit de Institutul de Lingvistică al Academiei Române din Cluj,

– pentru organizarea unor cursuri graduale de limba română,

– pentru amenajarea (într-una din încăperile Centrului) a unei săli de club – loc de întîlnire și de petrecere a timpului liber pentru membrii corpului diplomatic și pentru românii din Budapesta.”

– Mai mult decît atît. Nu e vorba numai de faptul, c-am avea nevoie unul de celălalt, Dumneavoastră ca instituție și eu o altă instituție, ci pur și simplu trebuie să găsim ceva care să ne placă, și să avem convingerea, că e nevoie de munca noastră. Nu este imposibil.

Budapesta, 7 ianuarie 2000

Centrul Cultural al României
1146 Budapesta, Izsó u. 5.
Tel.: 00 36 1 343 62 93
Fax: 00 36 1 343 60 35
E-mail: cecultbud@mail.datanet.hu

Ștefan Frățean

Spicuri din planul de programe pentru perioada ianuarie – iunie 2000 al Centrului Cultural

Ianuarie – aniversarea Mihai Eminescu.

Februarie – spectacole de dans modern pe teme eminesciene,

Martie – seară de poezie cu Mircea Dinescu și Géza Szöcs. Același program se va organiza și la Liceul Bălcescu din Giula.

Aprilie – „Romantismul european și M. Eminescu” – colocviu literar, același program, va fi organizat și la Institutul pedagogic din Seghedin,

– „Și noi am fost liceeni” – program la Liceul Bălcescu din Giula, cu participarea redactorilor revistei *Lettre International*, ediția românească și elevii, profesorii redacției giulane „Liceenii”.

Mai – concert de jazz cu Harry Tavitian, concertul se planifică la Giula.

Iunie – spectacole cu concursul păpușarilor din România și Ungaria.

Svetoazar Unc, la 80 de ani împliniți

Îmi place să cînt...

Cînd eram ficioraș mergeam pe la jocuri, și cînd era pauză, feciorii începeau să mă mulătească cu muzicanții. Noi, ne uitam pe la fe-reastră și-i ascultam ce frumos cîntă. Eu mi-am pus ușor în memorie acele cîntece, deoarece aveam și ureche bună. În sat, pe atunci, am avut patru muzicanți, mai bine-zis patru echipe. Și cînd am crescut mai mare, și noi ne mai duceam la birt și ne mai mulăteam – așa mi-a povestit bace Țito cu vreo 9 ani în urmă, cînd, la Seghedin, împreună cu formația HORA, au realizat prima casetă de muzică populară românească din cîntecele cenădene.

Svetoazar Unc, dar cum toată lumea îl știe bace Țito, este una dintre personalitățile de tății cenădene, dar și tre. La vîrsta de 20 lae, a cîntat pentru rica ortodoxă din urmînd ca mai tîrziu bisericii, dar totodată culturale a satului zeci, pe lîngă faptul ansamblului folclo-te, piese într-un act. este solicitat de ne-manifestările cultu-românești din Unga-perioadă mai liniști-să înregistreze prima populară din cînte-cum mi-a mărturisit: meu și de la un vecin bătrîneței, bace Țito

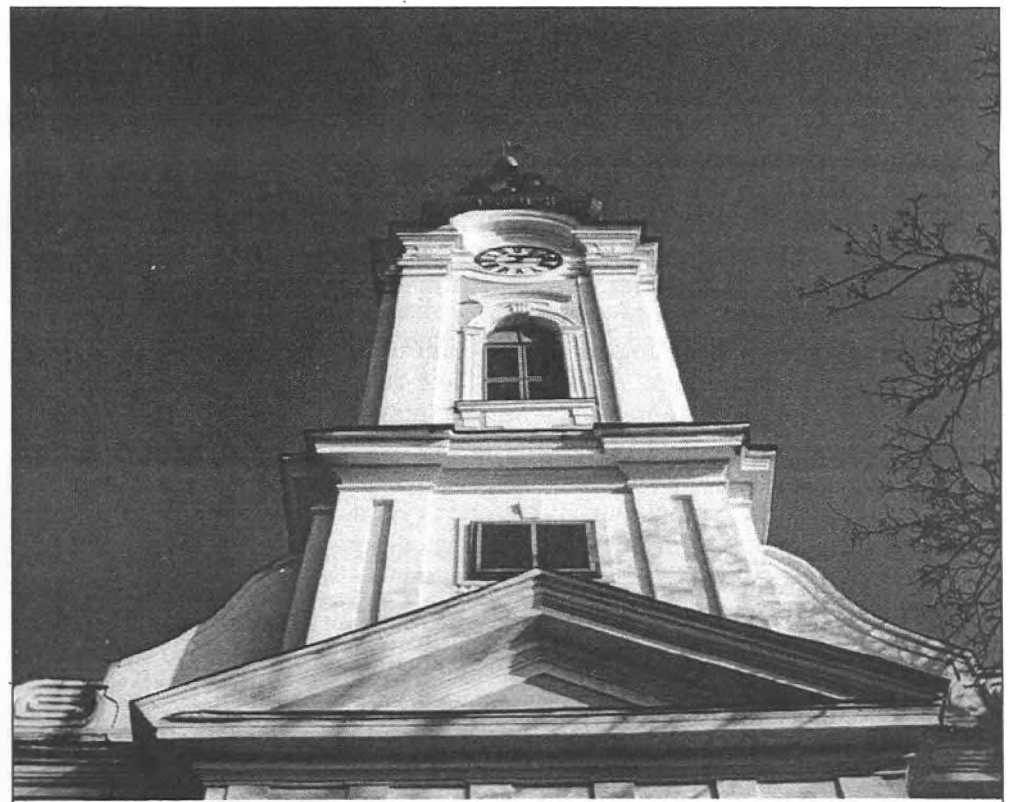

seamă ale comuni-a românității noas-de ani, de Sf. Nico-prima dată în bise-Cenadul Unguresc, să devină cantorul tă și animatorul vie-său. În anii cincică este promotorul ric îl ajută pe părin-pe scenă mici scene-În perioada aceea numărate ori și la rale ale comunității ria. Urmează apoi o tă, ca apoi, în 1991, casetă de muzică cele cenădene pre-„Învățate de la vărul de-al meu”. La anii revine din nou în

centrul atenției, deoarece cîntecele de pe casetă sînt prezentate în cadrul mai multor turnee și în localitățile noastre românești. Întreaga lui activitate depusă în folosul comunității cenădene și a celei românești din Ungaria este recunoscută și apreciată de către guvernul ungar prin acordarea, în 1994, a unui Premiu de excelență. Pe lîngă toate cele spuse mai sus, trebuie aminită și ținuta morală, omenia și dragostea față de familie a lui Svetoazar Unc. Să fii salutat, pe stradă, de toată lumea din sat, să fii considerat la locul tău de muncă ca un om cinstit sau să trăiești toată viața în armonie cu soția, tanti Bia, și să crești două fete, să le dai instruire bună, și de valoare, deci toate acestea la un loc fac, (l-au făcut) pe bace Țito un om, a cărui mentalitate și comportament poate fi dat chiar ca exemplu pentru întreaga lume.

Este un loc la Cenadul Unguresc, în casa lui Svetoazar Unc, unde poți să petreci ore întregi, ș-anume: în „tindă”. Acolo s-a putut analiza cu tanti Bia cauza descreșterii cunoștințelor de limbă la tinerii noștri, acolo s-a putut depăna cu bace Țito istoricul și starea actuală a Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria. Acolo, lîngă căzan s-a putut vorbi despre problemele de educație a copiilor noștri. Acolo s-a putut vorbi, și se mai poate încă, despre tot și toate. Acolo vrem să mai povestim cu bace Țito și cu tanti Bia despre anii bătrîneței și să ne reamintim de anii tinereței: cînd bace Țito, împreună cu prietenul său Slavco Becan, în timpul secerișului ajungînd în sat cu carul plin de snopi de grîu, începeau să cînte chiar pe două voci...

Petru Cîmpian

Legenda părintelui Arsenie Boca

Cine este Arsenie Boca? Ce ne leagă pe noi, românii din Ungaria de acest mare duhovnic român? Și Biserica noastră ortodoxă dispune de două icoane (despre care s-a mai scris în Foaia Românească), despre care se presupune că ar fi fost pictate de Arsenie Boca. Icoanele, care prezintă Cina cea de Taină și Maica Domnului cu Pruncul, au fost găsite la parohia ortodoxă din Otlaca-Pustă, iar acum, ele se află la Episcopia noastră din Jula. Prea Sfințitul Episcop Sofronie a considerat că aceste picturi sînt foarte valoroase și trebuie să fie bine păstrate.

În ce constă valoarea acestor picturi? Vom înțelege importanța lor doar atunci, dacă vom afla cine a fost părintele Arsenie Boca. În toamna anului 1999 a apărut un articol despre duhovnicul român în revista Formula AS din România. Poate cu 10 ani de la trecerea lui la cele veșnice e momentul să facem cunoștință și noi cu părintele Boca, care fiind chinuit la moarte de Securitate, nu a mai ajuns să mai trăiască revoluția din România. Făptura trupească a părintelui Arsenie Boca s-a despărțit de turma de credincioși la 28 noiembrie 1989.

Dacă veți întreba vreodată un țăran din satele cuprinse între Brașov, Făgăraș și Sibiu dacă a auzit de părintele Arsenie Boca, fața lui se va lumina ca o zi de duminică. Te va prinde de mînă, te va duce în casă, arătîndu-ți-l pe perete, printre icoane. În satele din Munții Făgărașului, părintele Arsenie e un sfînt. La zece ani de la trecerea lui între cei drepti, magia forței sale duhovnicești e mai puternică astăzi ca niciodată, pilda vieții sale – un îndreptar. Oamenii au nevoie de Dumnezeu. Martir al Bisericii Ortodoxe, suferința părintelui Arsenie Boca e răscumpărată deplin de iubirea profundă a celor care l-au cunoscut. Sînt mii! De la ei începe legenda.

Pe mormîntul părintelui Arsenie Boca iarba nu se ofilește niciodată, nici măcar în iernile cele mai crîncene. În noiembrie, de ziua părintelui, e potop de lume la Mănăstirea Prislop. Mii de oameni vin aici, ascultă de la un cap la altul cuvenitele slujbe de pomenire, sărută apoi crucea și pleacă, neuitînd să ia cu sine un pumn de pămînt sfînt, spre protestul vreunui preot din preajmă, care îi ceartă cu blîndețe: „Ajunge, oameni buni, că o să dezgoliți sicriul”.

Multe se spun despre părintele Arsenie Boca. A fost un sfînt? Avea darul rugăciunii înainte-văzătoare? Ieșea el, așa cum se zice, prin ușile ferecate ale celulei de la Securitate? Pe zi ce trece, oamenii care l-au cunoscut cu adevărat sînt tot mai puțini și mai bătrîni. Te interesează să afli adevărul, dar el aproape că nu mai contează. Exagerată sau nu, imaginea părintelui Arsenie aparține de acum legendei...

Văzător cu duhul

Nu e ușor să scrii despre un om atît de puternic ca Arsenie Boca. Viața părintelui avea părțile ei ascunse, tînuite de privirile oamenilor, așa cum era chilia sa de pustnic de pe Valea Sîmbetei – un loc aproape inaccesibil, săpat în jgheabul unor pereți prăpăstioși de stîncă, pe care părintele sculptase chipul Maicii Domnului, transformînd sălbăticia munților în altar de rugăciune și meditație.

Dincolo de biografia sa bogată ca subiectul unui roman (licențiat în teologie, medicină și bele-arte, închis doi ani la Canal pe motive politice, alungat de la Prislop, scos din viața monahală de către comuniști și urmărit tot timpul de Securitate), părintele rămîne unul din cei mai mari duhovnici ai acestui secol. Nu întîmplător oamenii l-au urmat peste tot, nelăsîndu-l niciodată singur. Puțini l-au cunoscut însă cu adevărat.

„Părintele era de felul său tăcut”, își amintește țăranul Ion Lupu, de 76 de ani, din Voivodeni – Făgăraș. „Cît timp a stat la Mănăstirea Sîmbăta, pe care a renovat-o din temelii, îl vedeam aproape în fiecare zi. Niciodată nu l-am pomenit zîmbind sau vorbind mai mult decît trebuie. Era aspru și cu sine,

și cu ceilalți, ascunzînd de privirea oamenilor și postul, și rugăciunea. Da, părintele era văzător cu duhul. Cînd m-am dus prima oară la dînsul, a trebuit să aștept vreo două zile pînă să-mi vină rîndul la spovedanie. Îmi lăsasem treburile neterminate acasă și stăteam ca pe ghimpi. Părintele m-a observat și mi-a zis: »Du-te să-ți vezi de joagăr și apoi întoarce-te«. În clipa aceea, am amuțit. Într-adevăr, îmi citise gîndul – mîntea mea era la joagăr și nu la spovedanie. Cîteva luni mai tîrziu, cînd deja începuse războiul, la ușa chiliei se adunau multe femei. Voiau să întrebe despre soarta bărbaților plecați pe front și erau atît de multe, încît părintele nu mai avea timp să le asculte pe fiecare în parte. Se uita în mulțime și, arătînd cu degetul, zicea: »Tu, pune-ți o cruce după casă... Tu, pregătește pachet, că soțul tău e

rănit, dar trăiește». Cîteva zile mai tîrziu, femeile se întorceau la chilie, spunînd: »Ai avut dreptate, părinte. E rănit, dar trăiește«. Așa era părintele.”

Din zugrav de suflete, zugrav de biserici

Întărit întru credință și cu răbdare de sfînt, părintele Arsenie Boca și-a dus la rîndul lui crucea suferinței, trecînd prin iadul anchetelor și al detenției, trăind apoi cu demnitate umilînța exilului în lume, pictînd 15 ani Biserica din Drăgănescu, precum spunea Nichifor Crainic, mentorul său: „Din zugrav de suflete, iată-te zugrav de biserici. Fii fericit că mîngîi cu penelul pe cei desăvîrșiți”.

Despre șederea sa la Drăgănescu se știe parcă și mai puțin. Urmărit mereu de Securitate, părintele evită să vorbească făgărășenilor veniți special să-l vadă de la sute de kilometri, încercînd în felul său să-i protejeze. Era îmbrăcat simplu, ca orice mirean, avînd mereu o bundiță în spate, din cauza răcelii din biserică, unde își desăvîrșea opera – imnul pictural închinat lui Hristos, liturghia imaginii și a trăirii estetice. Sătenii din Drăgănescu aproape că nu-l luau în seamă. „Îi spuneam Pictorul”, își amintește Gheorghe Marinescu, astăzi cel mai bătrîn om din sat. „Venise la părintele Bunescu să picteze biserica și era foarte retras. Abia acum îmi dau seama de ce întorcea spatele mulțimii, făcînd cu degetul la gură semn că e urmărit și că nu poate să vorbească. Am stat mai mult timp în preajma părintelui, pîrîndu-mi-se un om ca oricare altul. N-am avut ochi să văd, deși avea mare putere: îmblînzea animalele doar cu o privire și nu puteai să-i ascunzi nimic. Îți știa cugetul și gîndul cel mai ascuns. Îmi amintesc cum i-a spus unui țăran din Făgăraș, care își lăsase traista cu mîncare în curtea bisericii: »De ce te îngrijești de nimicuri? Traista ta e pîzită«. Și într-adevăr, plecînd de la el, omul și-a găsit bagajul cu doi cîini mari alături, stînd ca niște paznici. Se spune despre el că era vizionar și proroc. Eu știu doar că aici, la Bunești, cît s-a trudit să picteze biserica, era foarte cumpătat și la mîncare, și la vorbă; că muncea fără milă, făcîndu-și singur mortarul și canonîndu-se pe schele, pînă noaptea tîrziu, încît părintele Bunescu, privind picturile, zicea toropit de emoție: »Părinte, ai pus o întreață dogmatică pe perete. Tu nu pictezi, ci predici fierbinte pe ziduri«.

Așa era Pictorul nostru – neluat în seamă de bucureșteni, dar iubit ca un sfînt de făgărășeni. A stat cu noi, dar n-am știut să-l prețuim. Cînd apăreau pe drum făgărășenii, cu traistele grele și umflate, sătenii din Bunescu ziceau cu invidie și răutate: »La uite, cum îi cară numai bunătăți«. Dacă oamenii ar fi știut că în străiși nu era decît o pîine mare, ardelească, de 4-5 kilograme, s-ar fi rușinat cu toții.”

Părintele Arsenie Boca a trecut la cele veșnice pe 28 noiembrie 1989. Este înmormîntat cinci zile mai tîrziu la Prislop, în locul ales chiar de el. Și aici sînt multe taine și lucruri încă nelămurite. Mulți dintre cei care l-au cunoscut sînt convinși că părintele a fost chinuit de Securitate, că avea unghiile de la mîini smulse și că înainte de a muri și-a avertizat călăii: „Spuneți-i lui Ceaușescu că nu mai apucă Crăciunul”. Alții, care s-au îngrijit de înmormîntarea părintelui, spun dimpotrivă că a murit de moarte bună la Mănăstirea Sinaia, că slăbise din cauza muncii și a numeroaselor boli pe care le avea. Mai devreme sau mai tîrziu, adevărul va ieși oricum la iveală.

E limpede că părintele Arsenie Boca nu a fost un om obișnuit și că Dumnezeu a lucrat prin el neîntrerupt. Timp de aproape 50 de ani, cît a durat regimul comunist, s-a încercat ascunderea părintelui și a numelui său.

El aparținea unei alte lumi – cea a oamenilor drepti și adevărați. Nu întîmplător, la Prislop, pe mormîntul său iarba și florile nu se ofilesc niciodată.

(După revista Formula AS)

Tradiții în lumea modernă

Interviu cu etnograful dr. Bertalan Andrásfalvy

Cînd am intrat în biroul domnului profesor, spre marea mea surpriză mă salută românește. Îmi povestește, că în timpul studenției, la secția de română a facultății din Budapesta a învățat și românește. După puțină discuție mi-am dat seama că domnia sa cunoaște bine lumea satelor noastre românești. Apoi îi povestesc despre schimbarea radicală care s-a produs cu tradițiile noastre. Ele s-au schimbat și în altă parte. La noi însă pierderea tradițiilor și a limbii poate însemna și pierderea ființei naționale, care n-a fost prea marcantă niciodată. Nu a trebuit deci să explic prea mult de ce vreau să vorbim despre tradiții, despre dans și despre păstrarea acestora în zilele noastre.

– Domnule profesor, ce fel de funcție au avut tradițiile de dans în mediul sătesc?

– Ca să înțelegem importanța acestor tradiții, poate ar trebui să începem cu sensul lingvistic al cuvîntului. Acesta este un cuvînt, răspîndit în întreaga Europă. Dansul este o mișcare specială. În limba română, dansul este exprimat și prin cuvîntul de „joc”, care îți sugerează că este vorba despre ceva plăcut. În orice caz, dansul este o modalitate de exprimare a energiei, a sentimentelor omenesci. El a exprimat întotdeauna sentimentele, ura sau iubirea oamenilor. Mișcările și ritmul necesar dansului sînt inseparabile. În istoria europeană ne întîlnim cu rolul de unificare a dansului, exprimînd dragostea dintre oameni. Vorbesc despre fenomenul de a dansa în cerc. Așa s-a dansat în toată Europa pînă în secolul al XVI-lea. În timpul Renașterii, putem observa că dansatorii deschid cerul și fac o mișcare cu cel mai apropiat partener, apoi revin la forma comună de cerc. Acest proces a dus la dansul în perechi. Este foarte interesant că în lumea ortodoxă nu s-a răspîndit. În zona dominată de Biserica Ortodoxă a rămas *hora*, *kolo*, deci dansurile în comun. Copilul repetă istoria omenirii. Printre jocurile simple ale copiilor deseori întîlnim jocuri în cerc, iar apoi ei își aleg o pereche pentru a se învîrți puțin. Dansul în perechi este o luptă. Bărbatul și femeia participă la un duel. Nu este întîmplător, pentru că dansul s-a creat pentru ceva. Omul este nevoit să-și stăpînească sentimentele. Dacă nu le poate reglementa, atunci sentimentele vor stăpîni omul. Sentimentele îl vor birui. Artă nu este o formă de epuizare a timpului liber, ci este o necesitate. Un psiholog a spus undeva: *dacă nu pot crea ceva bun și frumos, atunci voi deveni agresiv și voi stăpîni pe alții. De ce*

trebuie să crez? Pentru că energia internă mă face să acționez. Aceste porniri sufletești trebuie să primească o formă, trebuie să le exprim pentru că altfel ele vor erupe, vor exploda. Aici a sosit momentul să răspund și la întrebarea propriu-

zisă. Cea mai mare problemă a lumii moderne este că ne pierdem tradițiile, care s-au format ca să ne stăpînim sentimentele. Dacă ne pierdem tradițiile, dăm curs agresivității. Un dans popular, o baladă, un cîntec sau un bocet satisface o necesitate umană. Sîntem pe cale ca adulții să-și piardă tradițiile. Dispare cîntecul, dansul, dar se schimbă și interiorul casei în care trăim. Ceea ce noi, adulții, am pierdut, copiii mai păstrează încă. Ei mai sînt în stare să danseze și să cînte în mod inspirat. Tradițiile populare de care se mai bucură copiii s-au format în mai multe sute de ani. Pentru ei este foarte important să deseneze, să facă o păpușă, care devine creația proprie a lui. Asta îl emoționează deosebit de mult. Deci, tradiția populară are un rol pe care trebuie să-l îndeplinească. Dacă nu vom reuși să păstrăm aceste valori, renunțăm la viitor. Atunci vom educa un tineret nesănătos, care va declanșa următorul Cosovo. Dar tradițiile de dans au exprimat și o mare coeziune a oamenilor. Ele dau putere cînd cineva dansează pe același ritm în compania altor 20-30 de oameni. Cu alte cuvinte, îți transmit un simț al comunității de care naționalitățile au mare nevoie. Din păcate omul de astăzi este foarte singuratic. În societatea tradițională au existat mai multe metode ca cineva să-și cunoască partenerul. Se spune că prin dans putem cunoaște cel mai bine firea altuia. Ce putem ascunde prin cuvinte, nu putem ascunde cu mișcări. Dansul este o autodeclaratie, o destăinuire. Pe vremuri, oamenii considerau că dacă cineva este dansator bun, el este și un muncitor bun. În satele de odinioară, cam aceasta era misiunea dansului și a cîntecului. Dar aici cred că trebuie să ne referim din nou la responsabilitatea pe care ne-o impune educația copiilor, în special al celor de naționalitate. Copilul învață frumosul prin cîntece și mișcări simple. Educația artistică a copilului este cea mai potrivită metodă ca el să

devină om „sănătos”. Copilul care nu știe să se joace, nu va fi niciodată om serios. Mai nou, în grădinițele de copii pregătim copiii să învețe cum să scrie și să citească. Nu lăsăm timp pentru ei ca să „în-

vețe” să se joace. Ce fel de om este acela, care este foarte deștept, mînuiește computerul, este un geniu în matematică, dar nu știe să-și „mînuiască” propriile sentimente?! Acela este tentat să se sinucidă, eventual își folosește cunoștințele în scopuri agresive. Viitorul omenirii depinde de felul cum va reuși să salveze arta prin genurile artei populare.

– A fost o perioadă cînd oamenii au sesizat că s-au rupt de tradițiile strămoșilor. Să ne

gîndim numai la faptul că mai demult la sate toată lumea știa să danseze, să cînte. Apoi aceste valori au ajuns în mediul artificial al scenei și urmașii se uitau la ele ca la un spectacol.

– Ce am putea face ca acest contact de pe scenă să ne transmită pentru noi mai multe elemente emoționale?

– Așa este. Lumea de astăzi se îndepărtează tot mai mult de dans și de muzică, de ceea ce pentru înaintașii noștri era natural.

– Oamenii sînt conștienți de acest fenomen și încearcă să facă ceva, ca contactul cu trecutul să fie mai viu. O reacție a lor a fost că au început să țină la tradiții. Le-au evocat și le-au învățat de la cei care mai practicau aceste tradiții. Situația aceasta este cam ciudată, pentru că tocmai acel mediu dorește să reînvie dansurile, care nu demult a renunțat la ele. S-a și format o mișcare ca să ne învățăm dansurile și trebuie să spunem că aceasta a și dăinuit o vreme. Oamenii au dansat exaltați, găsind ceva ce nu se poate exprima în cuvinte, dar ce era al lor. Atunci s-a format o concepție conform căreia dansurile trebuie păstrate în forma în care ele au început să dispară. Parcă s-ar face o fotografie despre o stare a dansului, care trebuie eternizată; cu hainele, cu muzica și cu mișcările care erau caracteristice dansului la momentul respectiv dansului. Dar dacă cineva se ocupă numai puțin cu îmbrăcăminte populară, știe că portul popular s-a schimbat exact ca și moda de astăzi. De ce trebuie

să ținem la această fază a îmbrăcămînții? Aceeași problemă este și cu dansul popular. Nu-i sigur că trebuie să păstrăm ceea ce am văzut în ultima clipă. E greu să spunem ce să facem, dar un lucru e sigur: nu trebuie să ținem prea tare la un dans, pentru că el s-a transformat în permanență. Dacă nu se mai transformă, atunci moare, atunci dispare pentru totdeauna.

– Cum se poate împrospăta dansul popular de pe scenă? Trebuie ca spectatorul să primească mai multe informații despre o lume care nu mai există sau singura cale este crearea coreografiilor așa, cum ele sînt concepute astăzi? Cum se poate concepe o schimbare în așa fel ca valorile tradiționale să fie respectate.

– Scena are dreptul și chiar este bine, dacă păstrează fidel dansurile unei lumi pierdute. Dacă la teatru se prezintă o dramă de Shakespeare în costum autentic și într-un limbaj mai arhaic, este lăudabil pentru că are un anumit mesaj. E bine să evocăm fidel ceva, dar cred că nu este și suficient. Dansurile, pe care astăzi le considerăm tradiționale, s-au creat cîndva, cineva le-a făcut. Altfel și astăzi am dansa numai în cerc. Ne putem îndepărta de tradițiile „originale”, dar nu cu orice preț. Ne putem atinge de dansurile strămoșilor așa cum un pictor copiază un coș cu flori sau așa cum fotografii transformă realitatea sumbră. Cu această concepție sînt de acord, dar nu prea accept dacă cineva scoate o coregrafie care transformă realitatea și introduce mișcări care nu au fost caracteristice niciodată dansului respectiv. Dacă ceva se crează numai de dragul schimbării, nu devine valoare. Mai bine să dansăm așa cum au dansat înaintașii noștri la jocuri. Aceasta nu înseamnă că nu putem înnoi nimic. E greu să spunem unde este limita. Hai să ne gîndim numai la oamenii din Micherechi, unde mai demult s-a știut cum trebuie să te porți, cum trebuie să te îmbraci și ce trebuie să mănînci. Dacă cineva s-a abătut de la aceste norme, a fost o mare rușine. Atunci toată lumea a crezut că niciodată nu se va schimba nimic. Și totuși s-a schimbat. Astăzi nimeni nu mai poartă hainele vechi, nu mai respectă normele care pe vremuri au fost sfinte. Cum s-a produs această schimbare? Cine a inițiat-o? Un singur om a făcut asta sau toată lumea laolaltă? E interesant, nu? Cu siguranță însă o schimbare este posibilă numai atunci, dacă ea este dorită de majoritatea oamenilor. Cam așa ar trebui să ne orientăm și în cazul dansului popular. Să găsim un echilibru sănătos între trecut și viitor.

Tiberiu Boca

Nuntă românească din Micherechi, 1956

Nuntă românească din Micherechi, 1956

O vară caldă, cu câmpuri moarte de secetă, cu praf, inconfundabil praf de pustă, cu care am crescut.

Invitată, ca în fiecare an, în Ungaria, pentru cercetări etnografice, m-am trezit urcată în mașină, gonind, alături de **Emilia Martin** și de **Mihaela Bucin**, pe drumuri ce treceau prin sate necunoscute și prin pîlcuri de păduri, spre Otlaca-Pustă, unde urma să se desfășoare de data aceasta tabăra. Numele micii așezări, pierdută în inima județului Bichiș, mi se asocia cu Otlaca noastră, din județul Arad.

Dar ce Otlacă cu români putea fi aceasta, la câteva ceasuri de mers cu căruța de comuna pe care o știam în județul meu?

Cine erau acești „alți români”, rămași după Trianon, rupți de țară, în Ungaria?

Rupți și într-un fel uitați de noi, cei de dincolo, și despre care nu s-a vorbit niciodată la școală. Mi-l imaginam veghindu-și mormintele și spunînd vechile povești ale satului, în limba strămoșească, pentru a nu le uita.

Ce aveam să găsim „românesc” în Otlaca-Pustă după atîta vreme?

Primul drum l-am făcut la primărie. De la distanță sărea în ochi placa românească: „PRIMĂRIE. OTLACA PUSTĂ” așezată la intrare, lângă cea maghiară.

Aici să fie centrul așezării pe care o căutam?

Am numărat patru străzi, toate cu nume maghiare, așezate perpendicular pe acest drum principal pe care ne-a adus mașina. Drum pe care, pe lângă casa parohială și vechea școală confesională a satului, se mai zărea cooperativa și biroul, ambele modernizate.

Acesta era tot satul?

Privind planul localității pe care l-am primit, am rămas și mai uimită de ceea ce vedeam. „Două sate într-un sat”. De fapt, două cartiere. Într-o parte slovacii, evanghelici, *cultivatori de „ludăi”*, în cealaltă românii, ortodocși, odinioară *cultivatori de tutun*, fiecare comunitate cu biserica ei, legați printr-un drum ce pe mica hartă părea nesfîrșit. Noi ne aflăm în partea românească, în *Bagófalu*, cum fusese numită ea de slovacii din vecinătate, din cauza tutunului cultivat și consumat de cei ce trăiau aici. Am căutat cu ochii biserica. Era undeva în inima acestor străzi, înconjurată de cimitir. Am pornit într-acolo. Abia cînd m-am apropiat, văzînd asemănarea izbitoră, am înțeles povestea celor două Otlăci. Mai tîrziu, din discuțiile cu oamenii, aveam să aflu și cum s-a făcut satul.

Satul însă îmi era evident. Familiile din Otlaca mare (azi Grăniceri, România) care s-au strămutat, pe la 1890, în acest pămînt cumpărat de legendarul Ștefan Rus zis Părădaică, au refăcut aici, în pusta maghiară, imaginea așezării din care veneau, construind tot o biserică pe dîmb, „ca să se vadă” și case ca cele în care s-au născut. De aici denumirea de „Otlaca cea din pustă”, care va înlocui vechiul „Megyes”, și porecla de „Kis Románia”, primită în glumă de la satele din jur.

Pășind în cimitir, am regăsit, ca în mai toate localitățile în care trăiesc români din Ungaria, cruci ortodoxe vechi și noi, tranziția spre modern făcîndu-se simțită și din Otlaca-Pustă.

Totuși nu elegantele morminte din marmură m-au impresionat, ci crucile mici de lemn, aproape cu totul îngropate în pămînt, de pe care numele au fost șterse de ploii, și bătrînele cruci de piatră, pe care, deși scrise cu grafie maghiară, am recunoscut numele noastre, nume de otlăcani, aceleași ca și în cimitirul din Grăniceri: *Botaș, Pîlan, Iepure, Dobrișan, Lasc, Vidican, Otlăcan* etc. Nume vechi, atestate în secolul al XVIII-lea în primele conscripții care s-au păstrat. Cei care au trăit și au murit aici erau oameni din ținutul meu, mă simțeam acasă printre crucile răsărite din

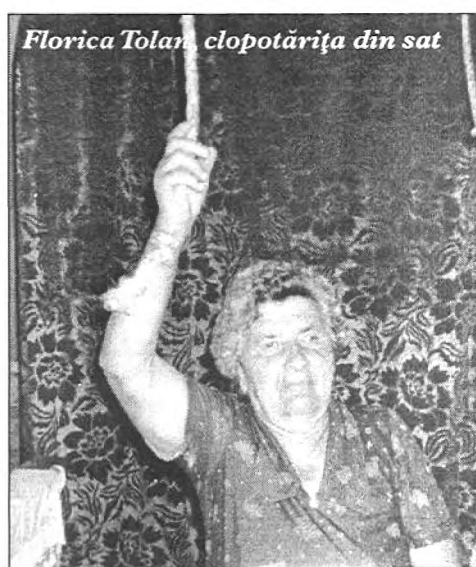
Pe drumurile Ungariei, spre Otlaca-Pustă În suflet cu dor de români

Biserica de pe dîmb și cruci vechi din cimitir

Ana, soția povestitorului Mihai Purdi

Florica Tolan, clopotărița din sat

Casă tipică din Otlaca-Pustă

iarbă mare. Voiam să-i întîlnesc pe cei de acum, să-i ascult și să le răspund în graiul din Cîmpia Aradului. Am bătut la poarta unei case mărunte, așezată lângă cimitir. În curte o casă și mai mică, cu un târnaț plin de mușcate, în care se fierbe vara, iar la o oarecare distanță, un hambar din leațuri înegrite de vreme. Ne-a întîmpinat o femeie bătrînă, cu o privire vioaie. Ne-a poftit într-o cămăruță joasă, cu pereții plini de fotografii în rame țărănești. M-am uitat curioasă. Femei învelite cu cîrpe legate în față, bărbați cu mustață nemțească, copii, toți îmbrăcați în haine „bătrînești”, din alt timp. Nu cunoșteam pe nimeni. Și totuși, vizita nu era chiar întîmplătoare, iar casa pe care am ales-o, nu era una oarecare. Aici a trăit și și-a spus poveștile celor care au vrut să-l asculte *Mihai Purdi*, unul dintre cei mai talentați povestitori români din Ungaria. Cea care ne-a primit, povîrnită de ani, de munci și de griji, era chiar *Ana*, soția lui. La întrebările noastre ea a început să ne povestească despre cum a fost „omul ei”.

Amintirile se depănau una după alta, iar timpul se întorcea înapoi. O vedeam parcă pe *Ana* tînră, supărată de nehotărîrea lui *Mihai Purdi*, rupînd înțelegerea și intrînd în vorbă cu alt fecior din sat. Apoi mi-l imaginam pe *Mihai*, plănuiind cu ortacii, cum s-o fure pe *Ana*, să și-o facă nevastă. Timpul se scurgea pe nesimțite și ne-am trezit că este tîrziu și trebuie să plecăm.

Ne-am întors din nou pe la biserică, fiindcă trăgeau clopotele și ușile erau deschise. În pronaos am întîlnit-o pe *Florica Tolan*, clopotărița. În ciuda neobișnuitului situației ea continuă o tradiție, fiindcă, după cum ne-a spus, aici în Otlaca-Pustă și înainte vreme clopotele au fost trase de femei. În biserică, pe peretele de la intrare, fusese pusă, cu mulți ani în urmă, fotografia celor doi întemeietori de sat: *Ștefan Rus* și *Zenobia Drăgan*. Văzusem, cîndva, la Grăniceri, mormîntul lui *Ștefan Rus* în cimitirul românesc. Dar atunci adunam date despre germani și faptul nu m-a interesat în mod special. Abia aici, în fața fotografiei din biserică, am înțeles că indiferent unde odihnește *Ștefan Rus*, o parte din inima lui a rămas în satul din pustă și în biserică de pe dîmb. La fel cum și destinul oamenilor de aici a fost marcat, pentru totdeauna, de acest otlăcan devenit legendar. Legați de locul de casă primit gratuit la venire, pe care nu-l puteau vinde sau înstrăina, pentru a rămîne, conform înțelegerii, pentru totdeauna al românilor, ei au conservat, de la o generație la alta, pînă azi, darul lui *Ștefan Rus*, încît și acum Otlaca-Pustă este majoritar românească.

Cu aceste gînduri încheiam prima zi de cercetări. Zilele următoare am încercat să aflu ce-și mai amintea locuitorii de azi despre începutul satului lor. Din casă în casă, povestea era reluată, mereu în altă formă. Toate discuțiile și părerile se învîrteau în jurul banilor mulți cu care un om credincios și cumpătat din Otlaca a cumpărat de la groful străin pămînt „pentru sat”.

Relatările, ce se voiau cît mai precise în date, alunecau însă, după 100 de ani, în poveste, fiindcă acești povestitori au ziseră și ei despre *Ștefan Rus* poreclit Părădaică de la alți bătrîni, care nu mai trăiau de mult. Repovestind, fiecare își imagina o comoară, găsită în mod miraculos, mereu în alta parte. Poveștile savuroase, care toate aveau un singur subiect și un singur erou, erau spuse de guri diferite, se contopeau pentru mine, cea venită cu dor de români în suflet, să văd, să cunosc, să știu, povestea acestui sat.

Era povestea unui sat rupt din trup românesc care, mutat în pusta maghiară, continua să trăiască și să simtă românește.

Elena Rodica Colta

Știu că nu e un lucru frumos, dar am tras cu urechea. Și nu oriunde: la Palatul Cotroceni. Eram la o întâlnire a ziariștilor români din întreaga lume. În prima seară, la recepția oferită de președintele **Emil Constantinescu**, din nou am întâlnit-o pe poeta **Ana Blandiana**. Cu doar câteva zile mai devreme, la începutul lunii noiembrie 1999, ea ne-a vizitat. La București ne-a mărturisit din nou că a fost o întâlnire de neuitat. Când a apărut printre noi și președintele Constantinescu, bineînțeles, toată lumea a vrut să stea cât mai aproape. Așa am putut prinde câteva cuvinte din discuția președintelui cu Ana Blandiana. Poeta mult iubită și de noi, povestea tocmai despre vizita ei impresionantă la românii din Ungaria.

Deodată, acolo, la Palatul Cotroceni, în capitala României, am fost mândră că sînt româncă din Ungaria. Ne putem dori mai mult decît ca președintele României și cea mai însemnată poetă contemporană să discute despre noi, la Palatul Cotroceni?

Cei care în luna noiembrie nu au putut participa la serata literară de la Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria din Giula, vor înțelege, fără îndoială, din interviul următor simpatia Anei Blandiana față de românii din Ungaria.

— Aceasta a fost prima mea întâlnire cu românii din Ungaria, mărturisește poeta română. Îmi pare foarte bine că în sfîrșit am ajuns la acest moment, fiindcă venirea mea aici era organizată de mai mult timp. Întîlnirea noastră nu a fost una formală, o întâlnire între scriitor și cititori. Și eu am avut ocazia să întreb de la ei, cum își trăiesc românitatea, care le sînt problemele. Acum așa simt că îi înțeleg mai bine. Întîlnirea de la Uniunea Culturală a fost pentru mine foarte emoționantă. În primul rînd pentru că au fost și mulți tineri. Să vă spun drept, nu mă așteptam la asta, fiindcă în general, sîmbătă seara tineretul are și alt program, de ex. se duce la discotecă. Dar a fost impresionantă și pentru că mai mulți dintre participanți au venit să le scriu dedicații pe cărți. Unii mi-au arătat chiar poeziile mele din perioada cînd eram interzisă în România. Ceea ce, de asemenea, nu-mi imaginam. Deci, faptul că ajung pînă aici cărți sau că românii de aici se duc în România și le cumpără, este un semn de contact real. M-am bucurat foarte mult de acesta.

— După serata literară, unde actori din Arad au recitat poeziile dv., ați stat de vorbă, într-un cerc mai restrîns, cu cîțiva intelectuali. Ce impresie v-a făcut discuția aceasta?

— Mi s-a părut că a fost un dialog real. Au fost întrebări puse de oameni, care înțelegeau mult și vroiau să înțeleagă și mai mult. Bineînțeles, prin asta și eu am putut să-i cunosc mai bine.

— Pînă la venirea în Ungaria ce știați despre noi? Care este imaginea românilor din Ungaria, privită din România?

— Nu știam foarte mult... Știam că există sate românești, știam numele lor. Întotdeauna m-a făcut curioasă să înțeleg că acestea sînt niște comunități formate mai ales din țărani. Adică, care nu și-au creat o intelectualita-

Numai de noi depinde, cine sîntem

Ana Blandiana și românii din Ungaria

Otilia Valeria Coman (numele real al poetei) este bănățeană din Timișoara, unde se naște în 1942. Frecventează liceul la Oradea, iar studiile superioare și le termină la Cluj. În 1959 debutează în *Tribuna*, precum și în antologia *30 de poeți tineri*. Între 1968 și 1974 e redactor la *Viața studentescă* și la *Amfiteatru*. În 1982 este distinsă cu „Premiul Herder”.

După revoluția din 1989, gingașa poetă intră în ringul politic, luptînd pentru adevăr și eliminarea „obiceiurilor” comuniste. Creația rămîne, ca și-n alte cazuri, pe planul al doilea. Totuși mai publică: *Arhitectura valurilor* (1990), *100 de poeme* (1991), *Sertarul cu aplauze* (1992).

Elegie de dimineață

La început făgăduisem să tac, dar apoi, dimineața,
V-am văzut apărînd cu cenușa în porți,
Semănînd cum se seamănă grăul, cenușa,
Și n-am mai putut, și-am strigat: Ce faceți? Ce faceți?
Pentru voi am nins toată noaptea deasupra orașului,
Pentru voi am albit toată noaptea: o, dacă
Ați pricepe ce greu e să ningi!
Aseară de cum v-ați culcat am ieșit în văzduh.
Era întuneric acolo și frig. Trebuia
Să zbor pînă-n punctul unic în care
Vidul rotește în jurul lui sorii și-i stinge
Și eu trebuia să mai pîlpai o clipă în unghiul acela
Ca să mă-ntorc nîgînd printre voi.
Orice fulg l-am gândit, cântărit, încercat,
Modelat, lustruit cu privirea,
Și acum cad de somn și de oboseală am febră.
Vă privesc semănînd praful focului mori
Peste alba mea operă și zămbind vă destăinui
Or să vină ninsori mult mai mari după mine
Și tot albul din lume va ninge pe voi,
Încercați să pricepeți legea lui de pe-acuma,
Or să vină uriașe ninsori după noi,
Și nu veți avea destulă cenușă,
Și copiii de mici învăța-vor să ningă,
Și-o să-acopere albul slaba voastră tăgadă,
Și intra-va pămîntul în rotirea de stele
Ca un astru arzînd de zăpadă.

Ana Blandiana

te puternică sau poate că intelectualii, cînd ajungeau adulți și formați, se rupeau de comunitatea din care au pornit. Acestea sînt presupuneri ale mele. Știam că a fost o comunitate cu mult mai mare, care în timp s-a asimilat și sînt convinsă că unele din motivele asimilării este neprezența intelectualilor, deci, nepăstrarea unui climat cultural. Este clar că toți supraviețuim, din punct de vedere spiritual, prin cultură. Deci în măsura în care într-o comunitate cultura se menține vie, ea își menține și limba, și naționalitatea. Dacă nu..., mult mai puțin.

— Cînd participați la astfel de întâlniri, la ce vă așteptați mai mult: să fiți privită ca poetă, sau ca personalitate a vieții publice?

— În ultimul timp, în România sînt obișnuită să fiu privită mai mult ca un lider de opinie, decît un scriitor. Iar faptul că la Giula am fost privită mai ales ca scriitor, mi-a făcut foarte mare plăcere. Eu personal, mă simt mult mai mult scriitor, decît persoana vieții publice.

— Cum ați spus și la întîlnirea de la Uniunea Culturală: politica nu vă lasă în pace. V-aș pune o întrebare, poate cam ciudată. Sînteți o personalitate marcantă a culturii românești. Dacă s-ar întîmpla, de exemplu, ca pentru o săptămînă sau pentru o lună să preluați mandatul unui ministru al culturii din România, ce ați face pentru ajutorarea comunității românești din Ungaria?

— Aș căuta să găsesc metode prin care acești români, ca origini și ca tradiții, să se întoarcă la limba lor. Deci, să se reajungă în momentul în care ei vorbeau acasă această limbă. Pentru asta cred că ar fi nevoie, în primul rînd, ca copiii, de mici, să primească noțiuni de cultură în limba română. Cred că aș face tot ce ar depinde de mine. În paranteză vă spun: și așa, că nu sînt ministru al culturii, voi face tot ceea ce depinde de mine, vorbind și cu ministrul culturii, și cu alți demnitari români de care poate să depindă. Aș organiza un anumit tip de grădinițe și școli pe lîngă biserici. Biserici care pot să reprezinte spiritualitatea și în sens religios, și în sens cultural. Unde sînt preoți români. În aceste instituții aș preda copiilor primele noțiuni românești, în forme care să-i atragă. Aș face totul în limba română. În felul acesta le-aș crea o bază lingvistică pe care, după aceea, s-ar putea suprapune diversele strate ale școlilor. E important să existe o bază din prima copilărie. Pînă la 10 ani le-aș da primele noțiuni de religie, de poezie. Le-aș învăța poezii pentru copii în românește. Și de ce nu...? Și noțiuni de istorie. I-aș face să înțeleagă ce continuă ei. Le-aș prezenta pentru vîrsta lor istorioare care să-i atragă. Cred că așa s-ar putea păstra aici o spiritualitate specifică. E clar că încet-încet frontierele Europei se vor estompa, așa cum s-a întîmplat în Europa Occidentală. Dar nu vor dispărea și definițiile acestor popoare. Ele nu vor mai fi definite prin frontiere, adică prin ceva rigid și păzit cu arma, ci prin propria intensitate culturală. Numai de noi va depinde, cine sîntem. Și dacă nu vom fi în stare să ne definim, va fi vina noastră.

Interviu realizat de Eva Iova

Multe sunt căile prin care un oraș mare, o metropolă, se poate oferi admirației. Depinde de tainele pe care le ascunde, de urmele semnificative lăsate de cei dinainte, de gândul, de sensibilitatea, de disponibilitatea lor de a se dați prin discrete amprente urmașilor. Dar depinde într-o măsură considerabilă și de privitor. Fiindcă există obiectul admirației – metropola, în cazul nostru – și subiectul care admiră. Iar Parisul este un „obiect” care se pretează la atari exerciții contemplative. Și întrucât privitorii săi vin din culturi diferite, au educații diferite și sunt, ei înșiși, atât de diferiți unii de alții nu cred că greșesc afirmând că există atâtea Parisuri câți admiratori și-a câștigat de când strălucește în lumea noastră avidă de frumos, fie și măcar ca un reflex târziu al dorului nevindecat de dumnezeiască frumusețe al omului. Și numesc orașul acesta o dâră luminoasă pe fața pământului. Iar eu mă număr între iubitorii, între îndrăgostiții orașului Sfinței Genoveva, fecioara.

Poate părea paradoxal ca un slujitor al Prea Curatei Biserici să se arate fermecat de luminile și tainele Parisului. Și totuși, prezența subtilă, dar plină de o tainică putere a Seniorului Care a făcut lumea și a umplut-o de necreată lumină este cât se poate de limpede chiar și într-o asemenea metropolă ce ar putea lesne, la prima vedere, să fie luată drept un oraș monden și inevitabil cosmopolit. Numai că Parisul nu este numai atât. Și straturile sale de frumusețe se cuvin a fi pe îndelete dezvăluite, așa încât chiar și o privire fugară să poată surprinde amprenta cerească a orașului altminteri pripit socotit doar pământ luminos. Este așa și este și mai mult. Este pământ primitor de lumină nepământescă, neînserată, de dincolo.

În fapt, bisericile orașului sunt de mult trecute în memoria culturală a umanității. Catedrala Notre-Dame de pe Însula Cetății, Sacré-Coeur de pe Montmartre, Domul Invalizilor, La Sainte-Chapelle, La Madeleine... La care putem adăuga mai puțin renumite, dar frumoasele biserici Sfântul Alexandru Nevski (rusească) de pe Rue Daru, străvechea capelă Saint Julien le Pauvre, unde se roagă creștinii melchiți și atâtea altele. Nu despre acestea voi pomeni, deși fiecare ar merita măiestre pagini. Răgazul prea scurt, vai mult prea scurt pentru minunea numită Paris, nu mi-a fost darnic îndestul, îngăduindu-mi să mă mulțumesc cu o vecherme a maicilor benedictine de la Sacré-Coeur, în vârful muntelui, în răcoarea toamnă, pe înserat și unde sufletul poate simți toate neli-niștile, întreaga nesiguranță și suava fragilitate a sufletelor ce-și trăiesc zbaterea în marele oraș. Trebuie doar să fii atent și să știi să ascuți și să cutezi să vezi dincolo de luminile orașului, superb strălucind de acolo de sus de pe munte, luminile atâtor suflete care se luptă, speră disperat, se înduioșează și suferă, se târăsc și se înțeștează, apucă de viață cu dinții, sfidează moartea sau se prăbușesc, luptă cu întunericul, câteodată cad zdrobite, alteori se înalță nebunește și iarăși cad, de cele mai multe ori însă se încapățânează să trăiască. Și reușesc, iar de se sting, vin altele și le iau locul continuând să lupte, să nădăjduiască, să dispere și-apoi iar să se ntrameze și să plece la război. Și oare orașul acesta mare nu e cumva și el un câmp de bătălie în care, ca oriunde altundeva pe pământ, ca oricare altă metropolă sau orașel chiar, oamenii se zbat, încearcă să dăinuie, caută, flămânzesc, însetează, visează, se împotmolesc, ies la liman, se pierd, se regăsesc, uită, retrăiesc, se nasc și mor, coboară în groapă și așteaptă învierea.

Zborul meu la Paris (a se citi în toate sensurile și dimensiunile) a fost cu puțință datorită întrunirii membrilor asociației Sfântul Siluan Athonitul în cea de-a șasea Adunare Generală în clădirile institutului de teologie ortodoxă Sfântul Sergiu din Paris. O invitație și binecuvântarea unui părinte în Duh pentru plecare au fost gesturile care mi-au aprins spiritul și l-au îndemnat să zboare la întâlnirea cu atâtea persoane distinse adunate în jurul Sfântului Siluan. Născut în 1866 și plecat la Domnul în 1938 și trecut, pentru exemplaritatea și simplitatea vieții sale, pentru scrierile sale de Dumnezeu pline transmise nouă prin efortul iubitor al ucenicului său Părintele Sofronie, de Sfântul Sinod al Sfin-

Un drum la Paris

tei Biserici Mame a Constantinopolului – Noua Romă în rândul sfinților, canonizat așadar în 1987, cincizeci de ani de la nașterea sa în cer, Sfântul Siluan avea să devină un simbol al căutării unității pierdute a creștinilor. Supranumit de un călugăr catolic, trapistul Thomas Merton, „monahul cel mai autentic al secolului douăzeci”, acest simplu țărăn rus călugărit la Muntele Athos din Grecia (de unde eponimul Athonitul) este astăzi, prin spiritualitatea lăsată nouă moștenire și rodită înmiit de discipolul său Arhimandritul Sofronie, un loc de întâlnire între ortodocși, catolici, protestanți, necreștini chiar. O întâlnire ce se întrezărește rodnică, pe toți iubitorii simplității unindu-i tocmai aceasta: simplitatea lui Hristos, a Evangheliei Sale, care în veacul nostru a strălucit cu putere în inima Sfântului Siluan. În această comuniune de pocăință reciprocă, de smerită prețuire și iubire ortodocși, catolici și protestanți, călugări, teologi și pastori, oameni de toate sufele, bărbați și femei, bătrâni și tineri sunt împreună și, prin spiritualitatea siluaniană, prin scrierile Cuvioșilor Siluan și Sofronie, se încapățânează să rămână alături și să călătorească așa spre Emau, sperând cu toții că-L vor recunoaște pe Hristos la frângerea pâinii celei noi din Împărăție.

Fiecare întâlnire anuală gravitează în jurul unei teme din domeniul spiritualității, care se găsește cu putere afirmată în scrierile Sfântului Siluan și ale urmașului său duhovnicesc Părintele Sofronie. Anul 1999 s-a înscris sub generoasa temă a paternității duhovnicești, funcțiune harismatică și profetică a creștinismului, trainic înrădăcinată în tradiția Orientului, parte integrantă a monahismului, ale cărui surse răsăritene nu sunt de nimeni contestate. De altfel, isvorul și prototipul acestei paternități este în Dumnezeu, Părintele ceresc, în Sfânta Treime, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Iar lumina la Răsărit apare. Fiul lui Dumnezeu în Orient s-a întrupat, dar pentru toată lumea, iar Apostolii, luminați de Duhul Sfânt, au dus lumina Bisericii din Ierusalim în lumea întreagă, și

au format discipoli, care, la rândul lor, au transmis sfințenia altora. Paralel cu sacerdoțiul instituțional al Bisericii, așezat pe temelia solidă a succesiunii apostolice, în creștinism strălucește și sacerdoțiul harismatic al paternității duhovnicești, în care stareții, părinții sfinți a căror viață e luminată de Duhul Sfânt transmit ministerul acesta celor gata, prin smerenie și metanoia totală, să-l primească și să-l transmită, la rândul lor altora, cu precizarea că această a doua înlănțuire sacerdotală numără mult mai puțini părinți, ba chiar aceștia am putea spune că sunt excepțiile, scrierile Duhului, numai de Dumnezeu și de puțini știuți, dar, poate, mai mult decât am fi tentați să credem.

Bucuria întâlnirii sub mantia Sfântului Siluan a fost cu adevărat mare și a făcut ca Parisul să se prefacă într-o Romă de odinioară unde, în catacombele de la Sfântul Sergiu, ne-am văzut noi, creștinii. Am fost laolaltă la frângerea pâinii: un episcop ortodox român din Ungaria (cărui i se va adăuga ceva mai târziu de banchetul euharistic arhiepiscopul ortodox român de la Paris), ieromonahi și ierodiaconi ortodocși francezi, români, ruși, călugări și călugărițe aducând cu ei ortodoxia Libanului, Rusiei, Franței, Angliei sau spiritualitatea monastică occidentală benedictină și nu numai din Franța, Belgia, Olanda, cărora li s-au adăugat profesori de teologie, preoți, pastori și credincioși din cele trei mari ramuri ale creștinismului și din mai multe țări europene. Au conferențiat Părintele Egumen Simeon Cossec, superiorul mănăstirii Sfântul Siluan Athonitul din Saint-Mars-de-Locquenay (Franța) și Dom Siluan, monah din abația benedictină Saint-Wandrille din Normandia. Nu voi putea să nu amintesc și alți remarcabili vorbitori la masa rotundă ce a urmat și la agapa oferită de asociație împreună cu institutul teologic. Fiecare în parte încarnază spiritualitatea ortodoxă sau de altă nuanță și tradiția ascetică a mănăstirilor de unde au venit (în cazul monahilor): Părintele Placide Deseille, superiorul mănăstirii Sfântul Antonie cel

Mare din Saint-Laurent-en-Royans (Franța), Arhimandritul Simeon, starețul (duhovnicul) mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul din Maldon-Essex (Anglia), întemeiată de Părintele Sofronie, ucenicul Sfântului Siluan, Maica Mariam, egumena unei mănăstiri de maici din Liban și, desigur, mă văd îndemnat să-l pomenesc și pe Părintele Boris Bobrinskoy, decanul Institutului Sfântul Sergiu. Afară de aceste persoane cu totul deosebite, nu mică mi-a fost încântarea reîntâlnindu-mă cu alte și alte suflete alese, pe care le-am cunoscut altădată și a căror prezență aduce multă lumină, chiar dacă uneori străvezi în ea atâtea vulnerabilitate și subțirime a sufletului, mai mult, chiar în acestea străluminează puterea Celui pironit pe cruce pentru păcatele noastre, nu pentru ale Sale – inexistente. Voi mai spune doar atât că secretarul asociației, Părintele Diacon (ortodox) Maxim Egger este sufletul și artisanul mișcării acesteia extraordinare de apropiere a oamenilor, de adunare a lor în jurul singurei lumini care nu se stinge, nu se trece – lumina lui Hristos strălucind în sfinții Săi. Și unul din aceștia, discret și smerit, simplu și năvalnic duhovnicesc, cuminte și arzând pentru Dumnezeu și pentru lume, este și Sfântul Siluan, pentru ale cărui rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pre noi!

Iată cum s-a dovedit Parisul receptacolul unei întâlniri cu lumea de dincolo. Ziua adunării asociației s-a arătat ca o rază din acel „Astăzi” al lui Dumnezeu, o zi de rugăciune, de împreună-rugăciune, de reflecție, de pliere în sine, de luare-aminte. Și, evident, de amintiri. Între acestea, o imagine unică: o mulțime de uniforme și de tradiții, o varietate uluitoare de peisaj duhovnicesc lăsând să se întrevadă icoana Bisericii celei nedespărțite. Și asta în chiar inima Parisului, într-un vechi templu protestant cumpărat și transformat în biserică ortodoxă de rușii refugiați aici după marile răsturnări din Rusia începutului de secol douăzeci. Acum se arată ca o biserică frumoasă, rusească, împărțită în două caturi: parterul folosit ca aula, bibliotecă și săli de lectură pentru institutul teologic (acolo s-au și desfășurat conferințele și reuniunea), iar etajul – o minunată biserică în care totul respiră aerul pravoslavnicei Rusii (și unde ne-am rugat la celebrarea euharistică matinală ce a precedat și binecuvântat ziua). Peisajul este cât se poate de interesant: în condițiile crizei de spațiu din capitala franceză, locul este folosit la maxim încât din stradă (rue de Crimée) abia poți ghici o înjghebare bisericăscă: un gard din fier forjat cu fleuroane cruciforme ascunzând o curte îngustă unde cu greu poate să pătrundă un automobil și care se sfârșește destul de-n grabă într-o clădire de tip rusec cu parter și etaj, deasupra intrării căreia veghează din icoană patronul așezământului, Sfântul Serghie din Radonej, la lumina palidă a unei candelă. Acolo locuiește episcopul-vicar Mihail al arhiepiscopului rus Serghie de la Paris, aflat sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice. Arhiepiscopul își are catedrala la Sfântul Alexandru Nevski, iar vicarul său Mihail la Sfântul Serghie. În laturile clădirii dinspre stradă se deschid două poteci care duc în spatele clădirii unde apar două alte clădiri etajate – în stânga mai veche – unde au locuit marii teologi ruși ai emigrației – în dreapta mai nouă – unde sunt săli de cursuri, cantină, cămin studentesc. Potecile urcă apoi spre clădirea bisericii care se înalță cumpătat în căldă rugăciune spre cerurile Parisului, ale Franței, Rusiei, Europei, lumii...

Și pentru că zilei întâlnirii noastre în catacombele lumii noastre i-a urmat o blagoslovită duminică, se cuvenea să-L jertfim iar pe Mielul Cel junghiat mai înainte de a fi lumea, atunci când Dumnezeu o gândea. Și Atotmilostivul pe Care nici o revoluție nu-L poate exila sau ghilotina mi-a rânduit, cu binecuvântarea arhiepiscopului Serghie, la rugămintea arhiepiscopului nostru Iosif, să frâng pâinea și să bea potirul împreună cu cei doi părinți români aflați la doctorat la Paris – Ciprian și Timotei – și slujind la mănăstirea de maici a Acoperământului Maicii Domnului din Bussy-en-Othe, cu maica stareță Olga și cu soborul mănăstirii Sfântului Acoperământ, cu închinătorii, credincioșii ce vin duminică de duminică și sărbă-

toare după sărbătoare aici, la Bussy lângă Paris, spre a intra sub protecția atotcuprinzătoare a Maicei – Fecioare. Și, poate ați remarcat, cuvântul împreună apare cu o frecvență destul de mare în ceea ce am scris aici. Asta pentru că, cred eu, tot drumul meu la Paris a stat sub semnul comunității, al lui împreună: împreună cu Hristos și cu Biserica Sa, cu Sfântul Siluan, cu toți sfinții, sub purtarea de grijă a scumpei maici a creștinilor – Pururea Fecioara.

În ziua aceea am cunoscut-o pe maica Olga. Adevărată „matuska”, venită aici din adâncul frumos și luminat al Rusiei rublioviene și dostoevskiene. Iar ucenicele ei, vreo douăzeci, ușoare sfesnice transparente ale luminii cerești coborâte tainic peste regiunea pariziană, Franța, pământ. Liniște și frumusețe. Îngeri nevăzuți și îngeri în trup înveșmântați în mântiile, clobucele (potcapurile) și camilăfcile (vălurile) prelunghi ale monahiilor de tradiție rusească. Rusoaice, franțuzoaice, englezoaice, bătrâne, tinere, toate cuminți, toate cu fețele limpeze, împreună în rugăciune, împreună în dragoste totală față de Mirele Bisericii și de lumea aflată în nevoi și necazuri. Un mănunchi de lumânări pascale arzând pentru mântuirea întregii creații. Tămâie și cântări îngerești. Gesturi hieratice și închinări înaintea dumnezeieștii maiestăți într-o bisericuță ce-a schimbat un grajd într-o preafrumoasă miresă pentru Cel mai presus de toată frumusețea. Lumină caldă și mângâietoare în întunericul lumii. Bucurie a întâlnirii. Slava lui Dumnezeu pogorâtă între oameni ștergând păcate, tămăduind răni, ungând cicatrici, întinerind sufletul. De aceea călugărițele sunt tinere toate, chiar și atunci când părul le este nins: harul nevăzut și atâtea-vindecător înnoiește ca ale vulturului tinerețele lor. Și peste toate, rugăciuni însingurate în paraclisul din grădina închinat Sfântului Serafim din Sarov. Apoi, inevitabil, despărțirea... Cu toate că, o miridă a sufletului mi-a rămas în cutele antimisului de pe Sfântul Altar pentru ca, ori de câte ori se frânge pâinea și se bea cupa jertfei, jertfitorul să șteargă cu buretele rănilor și urmele păcatului, iar balsamul de pe miridă să se prelingă peste întregu-mi suflet și să-i aducă puțină răcoare și ușurare. Și un stol de înnegurate și zgribulite mirese ale Altui Mire petrecând un nevrednic prieten al Aceluia.

Și pentru că n-am putut rezista ispitei de-a poposi preț de câteva clipe la Luvru, mi-am urmat gândul și-am căutat și acolo urmele frumuseții, amprenta luminii. Și asta fiindcă acest templu al artelor poate desigur să atragă pe oricine și nu numai snobi. Și pentru că lumina pe care eu o căutam aici începea cu o vizită în sălile dedicate Egiptului Ptolemeilor, zis și făcut. Tulburătoare întâlnire cu o lume demult apusă. Și dincolo de urmele vieții de zi cu zi, de straturile muzeale închizând rămășițele atingerilor oamenilor de odinioară, dincolo de lucrurile prin care poți vedea cum au petrecut, cum au visat, cum au muncit, cum au sperat, cum s-au rugat cei de demult, dincolo de amintiri căutam ceva mult mai apropiat: portretele funerare de la Fayoum. Le văzusem și la British Museum la Londra, aveam un prețios album dedicat lor de o grecoaică pasionată Euphrosyne Doxiadis, cumpărat dintr-o librărie ateniană, ba-mi procurasem și un altul, cu chipuri inedite, chiar în acea zi într-o celebră librărie pariziană – „La Procure” – unde mi-am golit vistierile spre a-mi desfăta sufletul cu urmele primelor comunități creștine din Roma, Egipt, Siria, Armenia; peste toate știam că la Luvru se află o importantă colecție iconică din Egiptul roman. Fascinația acestor imagini de acum aproape două mii de ani, spiritualizate, de o frumusețe negrită, din care nu cu mult mai târziu se vor naște primele vecinătăți cu arta primitivă a iconei, atât în Egipt, cât și în Palestina, Siria, pe Sinai, atracția acestei lumi demult scufundate se exercitau asupra-mi cu atâtea intensitate încât întâlnirea cu chipurile acestor oameni plecați de-aici acum aproape două milenii s-a prefăcut în sărbătoare. Sărbătoare a conversației. Eu întrebam, ei răspundeau tăcând de dincolo de scândura sau pânza mortuară pe care anonimul portretist așezase în encaustică imaginea defunctului – vie, luminoasă, înseninată, asumându-și destinul, vorbind de aceeași

Un drum la Paris

umanitate însetată, flămândă de absolut din-totdeauna, căutând, sfredelind infinitul, scrijelind memoria veacurilor, liniștită la încheierea călătoriei, incredințată că întâlnirea cu Celălalt, aflat dincolo de chipul trist al morții se va arăta plină de resurse resurecționiste pentru cei făcuți după chipul Lui cel netrecător.

Tineri soldați din rândul cărora se vor fi recutat primii martiri, nobile doamne dintre care multe se vor fi convertind prin vlăstarele lor la credința în nebuna frumusețe a lui Dumnezeu, înțelepți căutători în stele din care vor ieși mulți însetați după filosofia care nu seacă. Și în toate chipurile o lumină ascunsă. Frumusețe peste frumusețe. Ghicești matricea din care asceza rugătoare va coborî pe Duhul într-o epicleză specială din care se va naște icoana. Frumusețe clasică, mediativă. Nici urmă de vulgar, nimic inutil, nici un artificiu. Simplitate și spiritualitate. Căldură și lumină. Și iarăși frumusețe. Chipuri prelunghi, nasuri efilate, nimic senzual în zona labială, ochii mari, larg deschiși spre înlăuntru. Ochii sunt cei ce vorbesc. Cu noi, cu mine, privitorul, căutătorul pentru o întâlnire în veșnicie cu cel al cărui chip mi-a rămas, ne-a rămas imortalizat de un alt căutător al veșniciei. Coafuri savante pregătind pe cele ale îngerilor de mai târziu, atitudini de rugăciune și multă, rarefiată imaterialitate. Și mult alb, atât de greu de obținut, auriu și purpuriu. O caldă și însuflețită anunțare a iconei ce va să vie.

Nu puteam și nu voiam să părăsesc lumea aceasta aflată în așteptarea Evangheliei, gata s-o întrupeze, sătulă de grosolan, de murdărie, de greutate, lacomă de subtil, de frumusețe, de imponderabilitate. Gata să-și ia zborul, pregătită pentru altceva. Și cred că seamănă mult cu lumea noastră. Cea de acum. Obosită și sătulă de mediocritate, de nonfigurativ, sclerozată și scindată, în care acum ca și atunci, noi, epigoni purtători ai mesajului evanghelic suntem mai mult în catacombe, lingându-ne rănilor după atâtea excluziuni, pribegii și exiluri, rugându-ne pentru o înnoire a credinței, pentru o împlinire a puterii și a credibilității noastre în lucrarea de împrăștiere a luminii și a frumuseții în lume. Setea aceasta de începuturi, de comunitățile primitive, căutarea istovitoare a propriilor rădăcini, a primelor biserici creștine țâșnind prin neobosită trudă apostolică într-un imperiu roman elenizat și sincretist, dorința aprinsă de a rămâne în universul miraculos al Egiptului m-au îndemnat să mai fac un pas, să mai urc o treaptă și să mă aflu în mută contemplație în sălile dedicate la Luvru artei copte. Arta provincială a Egiptului din vremea Ptolemeilor până la intrarea ei în marea familie bizantină, unde și-a păstrat nota distinctă, personalitate, primitivismul fecund. Celebrele broderii copte, liturgice și casnice, înrudite cu cele pe care din mila lui Dumnezeu le-am putut admira în expoziția „Byzantium” în 1995, la Londra. Dar aici, la Luvru, am avut bucuria de a mă afla în chiar interiorul unei biserici copte reconstruite într-una din sălile muzeului: biserica mănăstirii Baouit. Uși sculptate în lemn, porticuri, ancadrame și capiteluri sculptate în piatră și, mai ales, o icoană de o neapărmăntă frumusețe – Mântuitorul și Avva Mina. Chipurile funerare de la Fayoum deja împlinite. Hristos s-a întrupat în arta egipteană, în arta romană, în arta clasică. S-a născut deja icoana. Iar cea din fața ochilor mei de atunci, icoana pe care doream s-o văd de mult, știam că e acolo, icoana aceasta mi-l aducea pe Hristos învăluindu-mă cu privirea-l caldă și pătrunzătoare, aducându-mi veșnicia Sa și a Tatălui Său și propunându-mi-L pe Avva Mina din Baouit drept model. Hristos în Luvru! L-am întâlnit. Am mers la Luvru ca să mă întâlnesc cu El, așa cum a strălucit creștinilor copți din Baouit, monahilor egipteni. Am alergat la Luvru să-L întâlnesc în așteptarea înfiorată a celor ce se pregăteau de Marea Călătorie în Egiptul roman. Așa mi s-a arătat Parisul acum: ca loc al întâlnirii, în care lumina lui Hristos îi adună pe mulți, tot mai mulți.

Am văzut în Luvru icoana! De ce mai aveam nevoie? Ce ar putea să mai fie spus? Da! Sarcofagele creștine. Le-am cercetat. Nu mă înduram, totuși, să mă mulțumesc doar cu atât. Cu toate acestea, ceea ce deja văzusem îmi potolise setea. Am căutat, însă, să mă bucur și de cabinetul cu icoane târzii, de secol xvi, rusești și cretane. În cele cretane, influența Apusului se simte. Dar și invers, Occidentul avea să primească lumină din Răsărit. Un purtător al luminii a fost și Domenikos Theotokopoulos, alias El Greco. În picturile sale se simte limpede influența artei iconice. Iar în celebrul muzeu parizian se găsește o faimoasă răstignire. Mi-a fost dat să o văd și să rămân înaintea ei mut de admirație. Un Christ prelung amintind de Hristos-ul răstignirilor bizantine, suspendat într-un cer de un albastru purificat de orice urmă telurică. Maiestate dumnezeiască biruind senin moartea prin moarte. Aceeași imaterialitate transmisă. Și dispariția oricărei impresii de greutate.

Dar nu aș fi putut nicidecum să trec prin Luvru și să nu mă opresc fie și pentru numai câteva momente și pe dinaintea altor minunății și comori adăpostite aici. Nu-mi pot permite a fi altfel decât sincer, chiar dacă asta ar putea la prima vedere trăda un anumit iconoclastism clerical. Cel care va voi să treacă peste atari prejudecăți va putea lesne vedea cum stau cu adevărat lucrurile. Așa încât mă văd nevoit să spun că nu am fost extaziat privind-o pe Mona Lisa. Subtilitățile surășului ei și privirea-i ascunzând cine-știe-ce taine se opresc ciocnindu-se cu lipsa mea aproape totală de interes în fața unei asemenea pânze. Nu îndrăznesc, Doamne ferește, a contesta talentul maestrului Leonardo, nu intenționez să intru în polemică nici acum, nici pe viitor cu criticii, nu doresc să maculez gândul curat pe care admiratorii tabloului îl pot zămisli văzându-l. Mă mărturisesc doar. Suntem pe paliere diferite atât în lumea realului cât și în universul imaginar. Atât pot spune acum. Despre Gioconda. Și despre alte și alte tablouri celebre ale mai tuturor măestrilor europeni. Lângă tristețea duecento-ului și trecento-ului, avalanșa naturalistă, din păcate sau mai curând din fericire, m-a aflat imun. Unde sunt aici urmele luminii tainice din arta iconei? Unde este nevăzutul prins în imagine? Iertați-mă, dar nu-l zăresc. Numai joc, încântare facilă, pietism, frivolitate. Și nu sunt un adept nici al ludicului într-o lume atât de gravă, nici al ușurătății în lumea în care se moare și se pătimește, nici al pietismului când am gustat realismul mistic al iconei și nici al frivolului când totul este important.

Nu voi lăsa, totuși, cititorul acestor biete rânduri să rămână cu un gând încrunțat și cu un gust amar la final de călătorie printr-un mare muzeu al lumii. Voi adăuga așadar nostalgia pe care am resimțit-o în apropierea frumoaselor și tristelor sculpturi ale antichității greco-romane. Dintre toate, poate și pentru faptul că tot drumul meu înspre orașul luminilor a stat sub semnul zborului, Victoria din Samotrace se desprinde și prinde să zboare chiar și acum când scriu și visez la acele minuni și călătorește spre înălțimile spiritului. Și ce corabie nevăzută călăuzește nu spre liman pământesc, ci către piscuri și culmi spirituale? A vieții. A vieții oricărui dintre noi. A propriei mele vieți. Și poate dacă aș fi eu în pielea lui Malraux aș voi să-mi dorm și eu somnul la poalele ei, în mormântul lichid bănuț sub măiestru-i avânt. Și pentru că zborul ei, deși lumea zeilor frumoși a apus, cu toate că azi se mai ivesc zeițăți, monstruoase însă, rămâne zbor și, deși dincolo de asfințit, răsare totuși într-o lume nouă, adevărată, unde aripile te poartă direct la țintă, înspre origini, la Cel ce toate le-a făcut din prea multă frumusețe. Frumusețe, da. Și noblețe. Frumusețe tristă și așteptătoare. A ce? A cui? A propriei salvări din cufundarea în uitare, în nimic, în lumea urâtului.

Este adevărat că și perfecțiunea liniilor Afroditiei, aristocrația netrecătoare a lui Marcu Aureliu, împăratul filosof sau frumusețea întunecată a bitinianului

Antinous, demn înălțându-se spre veșnicie din faldurile veșmintelor de mare preot al cultului imperial, senină și marmoreeană, alb-roșiatică în amurg, toate aceste limpezimi ale lumii vechi m-au fermecat cu ceea ce aș numi, nu ca estetic ca admirator, calda lor așteptare. A ce? Și iarăși zic: a cui? A adevăratei frumuseți. A izvorului propriei lor frumuseți. A netrecătoare frumuseți. A celei care durează mai mult decât piatra pe care sare mării și acizii o macină. Care e mai înaintea de a fi lumea. Care a făcut lumea. Cea pe care am zărit-o în ochii larg deschiși spre mine, spre toți oamenii, spre lumea întreagă ai lui Hristos din icoana coptă cu Avva Mina de la mănăstirea Baouit. Ochii lui iubitori care te trimite la Cel Care din iubire totală S-a răstignit pentru noi pironind moartea o dată pentru totdeauna și înviind pentru ca pe noi toți să ne înalțe întru Sine, în firea Sa umană îndumnezeită, în slava pe care El a avut-o la Tatăl încă mai înainte de a fi lumea.

Iată cum s-a prefăcut călătoria mea la Paris într-o nebanuită căutare a frumuseții. Dar a sosit clipa să mă întreb dacă nu cumva viața mea în toată desfășurarea ei de până acum n-a fost o căutare a frumuseții. A celei veșnice. Dar oare nu este viața tuturor, a fiecăruia în parte, o căutare a frumuseții? Din păcate, de multe ori întâlnim altceva. O contrafacere. Și se mai întâmplă să ne și împotmolim în ea. Deși, cum strigă sufletul în noi încercând să ne aprindă iar dorul după Acel altceva plin de frumusețe și care ne atrage, dar noi îi rezistăm, ci El continuă să ne cheme, ca Unul ce ne-a adus pe noi din neant tocmai pentru ca să putem să-l admirăm frumusețea, să ne umple cu ea și să ne facă strălucitori în frumusețea Sa într-o veșnică încântare dumnezeiască, într-o neconținută creștere în frumusețe! În „Alexis sau tratat despre lupta zadarnică” Marguerite Yourcenar povestește cum personajul principal întâlnind frumusețea se desparte de iubitoarea-i și mult înțeleghetore soție Monique lăsându-i o lungă scrisoare, un adevărat „tratament”, care, în fapt, este cartea însăși. Cred că acesta este modul de acțiune al frumuseții. Dar, mai ales al Frumuseții (majusculat) dumnezeiești. Când frumusețea lui Dumnezeu te atrage, lași totul pentru a-L urma, pentru a alerga-n căutarea-L. De cele mai multe ori nu mai apuci nici să lași o scrisoare în urmă pentru cei dragi. Și asta pentru că n-ai cum să explici ce simți. Și-apoi doar sfinții sunt inspirați de Duhul s-o facă. Dar nu pentru a explica oarecum pricina plecării lor, a fugii lor din lume. Ci pentru ca alți îndrăgostiți ai preafrumoasei pustii, cum o numește o cântare călugărească, să primească felinare și faruri în orbecăiala lor, în întunecata și prea anevoioasă căutare a Frumuseții pe care, după ce ai întâlnit-o, s-a ascuns dinaintea ochilor tăi răbindu-te și chemându-te s-o cauți. Și pleci pe un drum puțin luminat, câteodată chiar prin beznă tânjind după întâlnirea cu ceea ce ai pierdut. Și dacă alegi bine, dacă urmezi scânteițele felinarelor în întuneric și farul strălucitor de la mal până la capătul călătoriei, te vei întâlni cu Frumusețea și n-ai s-o mai pierzi nicicând. Acolo, în aerul rarefiat al înălțimilor, vei străluci și tu în Frumusețe. În cea ale cărei palide icoane le poți vedea aici, pe pământ. Și eu i-am văzut dărele de lumină la Paris. Și nu numai. Dar într-acolo am plecat ca să-i dau de urmă, căutând o comoară. Ce am aflat și cum m-am întors vei putea tu, iubite cititor, să bănuiești dincolo de aceste rânduri.

Iar dacă drumul meu ți-a stârnit curiozitatea și dacă mijloacele nu-ți permit să faci o călătorie la Paris îți voi răspunde că Parisul este chiar înlăuntrul tău. Da – Parisul subiectiv. Lecturile și disponibilitățile tale au ridicat acolo clădiri după clădiri, bulevard după bulevard și au așezat apoi lumini. Și orice alt mare oraș este acolo, înlăuntrul tău. Ai nevoie de o singură facultate: aceea de a visa. Aici totul depinde de tine. Așa încât îți spun acum, în încheiere: visează. Nu te opri. Făurește-ți visele. Și nu uita: caută neabătut Frumusețea. O vei găsi.

+ Iosifina
Episcopo

Pe urmele arhimandritului Antonie–Alexandru Ruja

„Cît am trăit, eu m-am rugat pentru voi, acum rugați-vă voi pentru mine”

Arhimandritul Antonie-Alexandru Ruja

Neamurile din Salonta: Bace Mihai, Tanti și neapoatele

Cîteva cărți din biblioteca părintelui Antonie

„Fie-i țărîna ușoară”

Colegii emisiunii în limba română de la TV din Seghedin, m-au sunat la telefon. M-au întrebat dacă nu vreau să-i însoțesc la Salonta, fiindcă în revista „Legea Românească”, (Oradea, Nr. 4/1998) au aflat un articol cu titlul – *Arhimandritul Antonie-Alexandru Ruja* –. „E o temă cu adevărat interesantă”, le-am răspuns, acceptînd invitația. În prima zi de toamnă a acestui an, am pornit (prin vama Micherechi-Salonta), pe urmele arhimandritului Antonie-Alexandru Ruja. Mai întîi l-am căutat și l-am aflat pe **Alexandru Martin**, fiindcă el a publicat articolul în „Legea Românească”. Fiind anunțat în prealabil, ne-a așteptat cu deosebită dragoste. După ce ne-am prezentat a adus din birou un teanc de documente despre viața lui Alexandru Ruja, începînd cu certificatul de naștere, încheind cu cel de deces. „Alexandru Ruja s-a născut la 23 mai 1898 în Micherechi, Ungaria, fiind al șaselea și ultimul copil al soților **Florin** și **Eva Ruja**. Cei doi părinți născuți ortodocși se cunună în biserica din sat în anul 1877. Primii cinci copii au primit la aceeași biserică taina Sfîntului Botez, dar la data nașterii lui Alexandru, familia, după cum reiese din documente, trece la cultul baptist. Deci Alexandru a fost crescut în spiritul acestei credințe. Școala primară o face în sat, iar la vîrsta de 18 ani participă la primul război mondial, cutreierînd toată Europa, și ajungînd să fie prizonier în Franța. După ce se reîntoarce din prizonierat, se căsătorește în anul 1920 și este un membru activ al cultului baptist din sat. Între 1926–1930 este elevul seminarului baptist din Budapesta. Cînd devine predicator, este urmat la Chitighaz.

Are neplăceri politice în era hortistă, la Seghedin chiar e condamnat la moarte. Cu ajutorul unui predicator maghiar din Oradea, părăsește ilegal Ungaria, în anul 1941, stabilindu-se la Arad. În anul 1947 primește cetățenia română. Întîlnindu-se, și primind ajutor de mîna de la episcopul **dr. Andrei Mager**, episcopul Aradului se reîntoarce la ortodoxie. În 1948 se călugărește, primind numele **Antonie**. Ierodiaconul devine secretarul contabil al mănăstirii din Hodoș Bodrog.

În aceste vremuri grele, episcopul Aradului îl trimite în Maramureș în misiune. Acest serviciu îl săvîrșește cu rezultate laudabile. Termină Facultatea de Teologie la Cluj. Era slujitor la mănăstirea Sf. Gheorghe din Suceava. La 24 august 1949 este hirotonit ca preot și numit misionar al Arhiepiscopiei Sucevei și Maramureșului.

În 1952 Arhimandritul Antonie a devenit starețul Mănăstirii Putna, în istorica Moldovă a lui Ștefan cel Mare.”

Slujește în mai mult de 100 de parohii, slujește Ortodoxia și neamul românesc.

În 1976 se pensionează și revine în plaiurile natale, stabilindu-se la nepoții din Salonta.

În timp ce răsfoiam documentele, părintele Alexandru Martin ne povestește că nepoții părintelui Alexandru Ruja trăiesc și azi la Salonta, fiind credincioși vrednici ai Bisericii Ortodoxe. Părintele chiar ne propune să vizităm aceste rude, care ne așteaptă. Într-o străduță laterală din Salonta am găsit casa lui Mihai Pățaș, originar din Micherechi. În această casă am fost primiți cu o deosebită dragoste de Tanti, de bace Mihai și de cele două nepoate care, cu toții, îl stimau pe unchiul Alexandru fiindu-i sprijin iubitor și devotat în ultimii ani ai vieții.

După scurt timp ne-am așezat la masa albă. În timp ce membrii familiei ne-au povestit momente din viața legendară a unchiului lor Alexandru, masa era încărcată cu fotografii din viața părintelui. La fiecare ne-am oprit, ascultînd cîte-o poveste interesantă, legată de momentul respectiv din viața arhimandritului. Alexandru Ruja, precum am aflat, nu a uitat pentru nici o clipă de unde a pornit și în întreaga lui viață a purtat dorul satului său natal. Patru ani a trăit zile de neuitat împreună și la familia Pățaș, împărțîndu-i din puterea sa sufletească. După moartea părintelui Alexandru, survenită la 1 aprilie 1986, în locul lui a rămas un mare hiat sufletească. Această pierdere, acest mare gol l-am aflat nu numai din cuvintele acestor oameni vrednici, ci și din sclipirea ochilor lor, care păstrează și azi amintirea luminoasă a unchiului.

După o agapă frățească servită la familia Pățaș, ne-am dus la cimitirul din Salonta, la mormîntul arhimandritului Antonie Alexandru Ruja, pe a cărui cruce se pot citi următoarele: „Cît am trăit m-am rugat pentru voi, acum rugați-vă voi pentru mine”.

Această vizită, acest drum a fost încărcat de mesaje multiple. Acolo trebuie să ne reîntoarcem... iar cei care au menirea trebuie (căci merită!) să cerceteze viața acestui om deosebit, credincios și slujitor al bisericii și al neamului românesc. Pe baza documentelor găsite putea scrie o monografie amplă despre viața și activitatea acestui inimos duhovnic. Ar fi un gest deosebit de generos, dacă consătenii lui ar așeza o tablă memorială pe peretele bisericii din Micherechi, locul natal, de care l-au legat amintirile atît de mult în viața lui.

Iar cercetătorii ar trebui să se pună pe treabă, cît timp mai trăiesc martorii care l-au cunoscut în viață pe Alexandru Ruja.

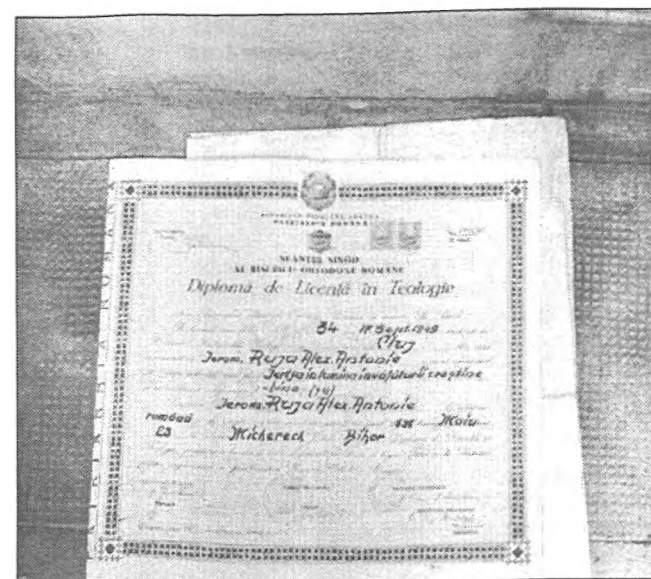
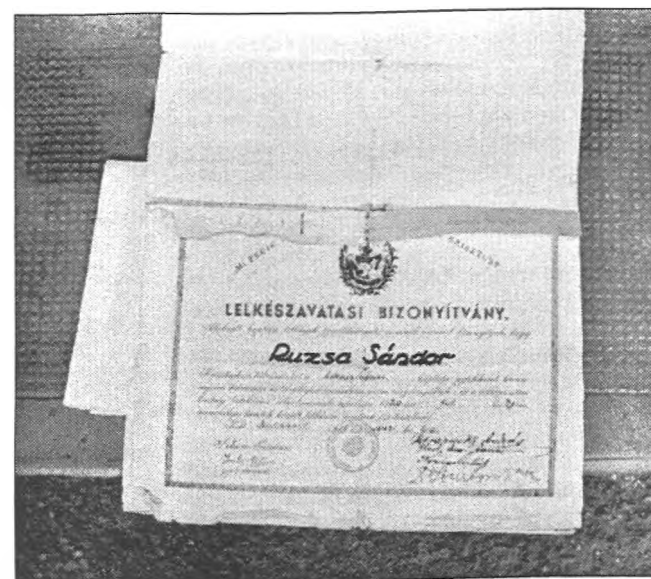
Text și foto: **Șt. Oroian**

Preotul Alexandru Martin, paroh la Salonta, ne-a primit cu prietenie

Documentele au fost pe masă

Cele două diplome

„Să-ți faci datoria printre românii tăi de acolo...”

Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la înființarea Liceului „N. Bălcescu” din Giula, am intervievat pentru săptămânalul nostru câțiva foști elevi ai instituției. Încă de atunci m-a preocupat ideea de a face un interviu cu profesorului pensionar **Teodor Oltean** din Giula, în urma amintirilor impresionante povestite de învățătoarea – tot pensionară – **Lucreția Cioca** (născută **Purdi**) despre cum a ajuns dînsa la școala primară confesională din Giula, mulțumită însușitei munci de convingere făcută de Teodor Oltean. Învățătoarea Cioca simte și pînă în ziua de azi o stimă și recunoștință sinceră față de dascălul care a „adus-o” la Giula, dîndu-i astfel posibilitatea de a-și continua studiile pe linie românească, rămînînd pentru o viață întreagă în mijlocul acestei comunități...

După ce am stabilit cu învățătorul Oltean, l-am vizitat în locuința sa. Chiar din primele momente m-am simțit impresionată, la fel ca „Căci neni” (cum o numim noi pe învățătoarea Cioca) cu mulți ani în urmă, deoarece învățătorul pensionar s-a pregătit pentru dialogul nostru: și-a făcut ordine printre amintiri, a încercat să noteze numele acelor oameni, care au predat pe atunci, precum și numele elevilor de odinioară.

– Domnule profesor, cum ați devenit solul cauzei școlii românești? Cum v-ați apucat să umblați din sat în sat să adunați elevi pentru școala din Giula?

– De la bun început aș menționa în legătură cu doamna Cioca că cunoștința noastră este foarte veche: eu o cunosc de mică, de cînd s-a născut. A fost fiica cantorului ortodox din Otlaca-Pustă. Și eu, după moartea tatălui meu – fie iertat! – am avut 9 ani și de atunci încolo am petrecut multe veri la Otlaca, la unchiul meu **Florian Duma**, care a fost preotul satului. Cantorul și preotul erau vecini buni...

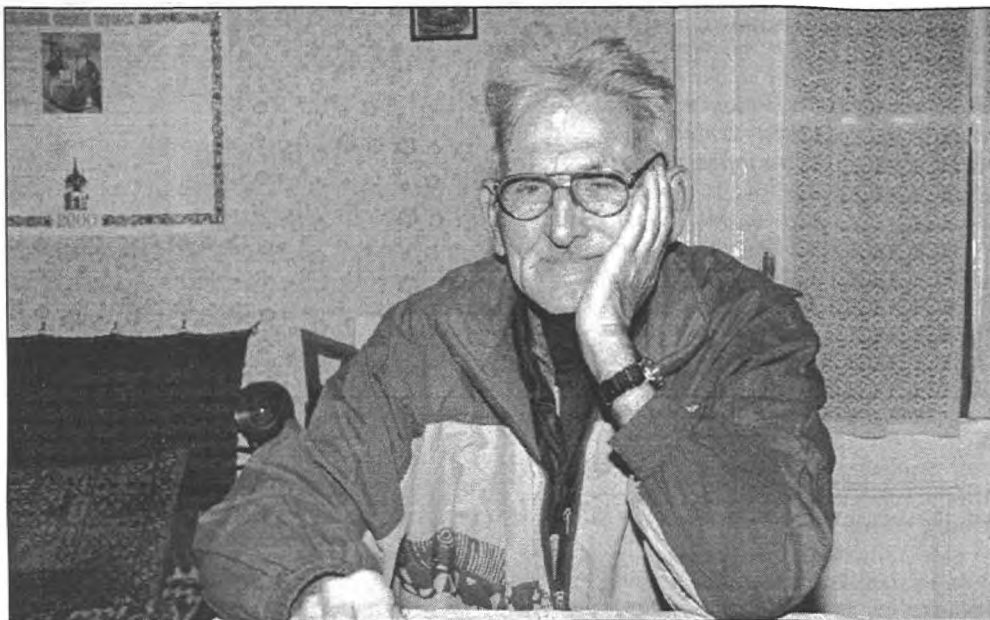
În 1947 am terminat școala normală română unită din Oradea, după patru ani la liceul romano-catolic din Giula și-apoi patru ani școala normală greco-catolică din Oradea. Deci, din 1947 am ajuns la școala confesională ortodoxă română din Giula Maghiară (azi Orașul mare românesc). Începîndu-mi cariera la școală, am fost concomitent și urmașul fostului teolog și deja sfințit preot **Teodor Misarăș**, care timp de un an l-a făcut pe pedagogul la internatul ortodox român pe lângă școala de stat cu limba de predare română din Giula.

Peste un an, la sfîrșitul lui 1948 s-a ținut o serbare: examenul, la care s-au prezentat și părinții copiilor din cursul inferior. Directorul meu de-atunci, părintele protopop **Sabău** – fie iertat! – a deschis examenul cam așa: „După aproape 180 de ani de activitate, își închide porțile această școală ortodoxă română din Giula.” Pentru că s-a știut că peste două-trei săptămîni se face etatizarea, adică naționalizarea școlilor. Așa a devenit școală de stat în anul școlar 1948-49 și așa am trecut și eu, ca dascăl, cu ciclul inferior la stat. Atunci au sosit mai mulți elevi la internat – de la Săcal, Apateu, Otlaca-Pustă, Micherechi etc. Numărul elevilor a sporit. În anul acela s-a inaugurat primul internat românesc de stat, unde ai stat, mai tîrziu, și dumneata timp de patru ani...

Am terminat apoi școala superioară pedagogică – ne-au forțat, a fost obligatoriu. Îmi aduc aminte: mă lăsaui la vatră, de la armată, ca să frecventez timp de o lună școala superioară din Budapesta – era o viață nemaipomenită de frumoasă! Am devenit dascăl la școala generală, unde nu am abandonat niciodată la cursul inferior...

Cînd, fie iertat, **Ilie Ivănuș** a plecat de la școală, domnul director **Ion Budai** mi-a propus să preiau predarea limbii române în cursul superior. I-am răspuns că acum, după peste 40 de ani să mă pun să mă pregătesc un an pentru fiecare oră?! Am mai predat eu cîteodată, dar ca să fii stăpîn peste întregul material dintr-o clasă trebuie să treci un an – doi cu clasa peste întregul material... Cînd am intrat în clasele 1-4, m-am uitat la tema orei și imediat le ziceam: „Hai, să începem!” – fiindcă cunoșteam bine materialul...

În 1949 am fost concentrat la armată, de unde m-am reîntors în 1952. Atunci am de-

O privire caracteristică a dascălului

Clădirea școlii de altădată, la colțul străzii Eminescu

Colege de clasă de odinioară: sus, din stînga: **Lucreția Purdi** (Otlaca-Pustă), **Elena Nechita** (Veherd), jos, la stînga: **Luiza Filimon** (Lökösháza), la dreapta: **Florica Selejan** (Chitighaz)

O imagine din anul 1951: elevi la munci din toamnă

venit dirigintele directorului Budai. După șase luni am ajuns la „Libertatea noastră” – înaintașul săptămînalului de azi. Atunci am început, pentru un timp, să vizitez satele și hai, să adun copii! Am umblat și prin Bihor, de la Apateu pînă la Bedeu, Pocei, Veherd, Peterd și Leta. Am vrut să atrag și elevi români dintre tinerii greco-catolici. Am și reușit să-i conving. Dar scopul meu s-a aflat și (probabil de la Episcopia greco-catolică din Hajdúdorog) cei mai mulți copii au fost opriți. Numai unul singur din cei peste treizeci, cu numele **Sima**, dacă îmi aduc bine aminte, a rămas, și a terminat liceul la noi.

– Mai erau și alți dascăli care au umblat satele?

– Domnul **Ilie Ivănuș** era celălalt. După ce mi-am cumpărat prima motocicletă, cutreieram împreună pe la sălașe, pe drumuri unde nu circula nici trenul, nici autobuzul. Țin minte, pe la sălașele de lângă Lökösháza, îmi zicea o dată: destul, ajunge! Să terminăm odată că n-are rost – n-ajunge nimic cît facem. Dar noi ne duceam, ne duceam, deși nimeni nu ne mulțumea – colegii au fost unguri din Ardeal.

– De ce ați considerat drept misiune de suflet să adunați copii români la Giula?

– În vecini cu Micherechiul este un sat: Ciumeghi. Preoteasa din Ciumeghi a fost sora mamei-mele, iar popa era din satul soției mele. Deci eu, prin creștere și educație am primit educație românească, fiindcă sînt fiul portarului de la Fundația Gojdu... Tatăl meu, a lucrat cu bace **luane a Bări** din Micherechi, care a fost „segéd házfelügyelő”... De altfel, cînd am fost elev la Oradea, am vrut să rămîn în România, fiindcă m-am simțit foarte bine printre colegi și aveam acolo și neamuri. Cînd la banchet, la absolvire, directorul și-a luat rămas bun de la noi, la mine a venit separat și mi-a zis: „Să te reîntorci acasă, în Ungaria, și să-ți faci datoria printre românii tăi de acolo și să nu-i lași să se maghiarizeze.” Dar nici mama n-a vrut să rămîn „dincolo”, ea era singură... N-am uitat niciodată aceste cuvinte ale părintelui-director... Dar cu cine să fi făcut lucrul acesta? Cu profesorii unguri? Nu prea a mers...

– Dar totuși, „Todor băcsi” (așa îi ziceam noi!) a reușit să realizeze ceva, deoarece instituția de învățămînt românesc din Giula are de pe acum o istorie de mai multe decenii, a supraviețuit și are pînă azi elevi români!

– Dar nu sînt aceiași români... Și lumea e alta. Dacă mă gîndesc bine, au fost timpuri cînd în Giula au trăit mulți români, cred că mai mulți chiar decît la Micherechi, cam 4 mii. Numai că în timpul lui Horthy a început un proces drastic de asimilare...

– Să ne reîntoarce puțin la rezultatele dumneavoastră cînd – chiar dacă nu prea mulți din Bihor – totuși ați adunat din împrejurimi copii români într-o perioadă cînd nu era chiar atît de firesc, natural, ca părinții să lase copiii să-și părăsească vatra. Mai ales că pe atunci era nevoie de brațele ajutătoare pe lângă casă, pe pămînturi. Dar și azi părinții se despart doar cu greu de copiii lor.

– Poți să-ți dai un exemplu: am avut un elev foarte drăguț și deștept de la Micherechi. Eu am dormit împreună cu băieții într-o sală. Într-o noapte aud că cineva bate la fereastra dormitorului. Era tatăl acestui băiat care-mi zicea: „Bună dimineața. E mare bai! Moare nevasta de dorul fiului”. Și chiar în noaptea aceea, după două săptămîni de școală, l-au dus acasă...

Să luăm și exemplul satului dimitale. Simțeau țărani din Micherechi, mai ales cei puțin mai înstăriți, că cel care are cap bun, se descurcă mai ușor în viață. Și-aveau dreptate. Așa că pe atunci veneau mulți copii la Giula. Așa au învățat la noi, pe atunci, **Tibi Petruța**, care mai tîrziu a devenit director de școală, **Teodor Ianc**, devenit inginer, unul al Hașului, mi se pare **Gheorghe Ardelean**, un anume **Ruja** (al lui Vucău) azi doctor la Budapesta. Dintre fete îmi aduc aminte de soția lui **Mihai Boca**... De la Chitighaz era unul, **Ioan Munteanu**... Este foarte interesant că aproape toți preoții și-au dat copiii la școala din Giula: părintele **Luțai** din Cenadul Unguresc, părintele **Magdu** de

„Să-ți faci datoria printre românii tăi de acolo...”

la Bătania, părintele Mișcuța, părintele Duma de la Orlaca-Pustă, părintele Oláh de la Micherechi, părintele Kardos de la Bi-chiș – de aici și cantorul Váradi, (care era pigan) –, părintele Mîndruțu de la Jaca, cred că și părintele Ardelean...

– Și dacă ne gândim că preotul și dascălul au fost capii satului, aceștia au dat un exemplu pentru turma lor, pentru părinți.

– Din păcate, nu prea erau dascăli români... Cîteva preotese au mai predat limba română...

– Deci, școala din Giula de odinioară era ca un centru de educație și cultură pentru românii din țară?

– Da, chiar și numele era: Școala generală de circumscripție cu limba de predare română din Giula. Nici nu au mai fost pe atunci alte școli atît de populate... Poate cea din Micherechi, care avea și o secție maghiară, dar cu prea puțini elevi. S-a și suspendat cam prin anul '55 învățămîntul de la secția maghiară...

Interesant că, în general, cei care termină școala generală din Micherechi își păstrează limba maternă pe mai departe. Cei care s-au mutat mai devreme la Giula, aceștia se descurcă mai dificil cu accentul românesc. Însă, cu toții avem o cultură românească modestă, fiindcă nu avem de unde. Limba maternă? Bine, mama te învață primele cuvinte, dar vocabularul ți-l dă societatea, ulița. Numai cu părinții vorbind românește nu-i de ajuns. Cu toții avem probleme, deși citim și vorbim românește. Dar, ieșim în stradă și nu mai avem cu cine vorbi românește...

– La școală ce se preda odinioară?

– Pînă în 1959, matematica, chimia, fizica se preda numai în limba română. Pe atunci erau și profesori români veniți din România. Chiar a fost o promoție din care a crescut o generație de dascăli, printre ei era doamna Martin și Hodojău din Micherechi, doamna Lovász din Bedeu. Ele aveau ca profesoare o româncă din Cluj, Florica Abrudan la pedagogie și metodică, de la care au primit o bază serioasă și au prins dragostea educației și a limbii...

– Să vorbim acum despre viața de la internat. Cum era căminul, în ce condiții locuiați?

– Vechea școală ortodoxă română pentru fete era lângă Catedrala ortodoxă, fiindcă școala era și pentru fete, și pentru băieți. Acolo era o singură încăpere mare unde erau așezate cam 20 de paturi pe lângă pereți, în mijloc erau mesele la care au stat elevii, care acolo au învățat, au mîncat, dar au și dormit. Asta a fost, prin 1947-48. În 1948 s-a schimbat totul. Atunci internatul a primit clădirea de pe strada Vár, nr. 1, care apoi a fost sala de mese. Acolo, la etaj, băieții aveau dormitor într-o parte, fetele în cealaltă parte. Mai era o singură sală mare de studiu unde se învăța la „silencium”. Pe atunci am fost trei pedagogi: Gheorghe Pantea, Lucreția Maniu și eu. Cînd, în 1952, m-am reîntors din armată, l-am găsit printre pedagogi și pe Gheorghe Santău.

– Pe mine m-a impresionat cînd am aflat cum trăiau elevii de atunci la internat, cum

ajutau părinții, cum făceau foc elevii...

– Funcționam într-o oarecare autogovernare. Nu-mi aduc aminte dacă părinții plăteau și în bani pentru internat, dar aduceau „plata” în natură: făină, slănină, șuncă, ouă, costiță de porc, unsoare, pui. Se gătea acolo în loc. A fost o tindă, unde gătea nană Florică și nană Catiță, două românce bune și drăguțe din Giula, cam de 50 de ani, care găteau foarte bine.

– M-am mirat și atunci cînd am aflat că neavînd nici bani, nici posibilitate ca elevii să se ducă acasă, rămînînd săptămîni și luni în șir la internat, s-au distrat foarte bine, s-au organizat diferite programe... Nu prea îmi pot imagina ce să fi făcut tinerii pe vremele acelea?

– Duminica era obligatoriu, să ne ducem la biserică chiar și după naționalizarea școlilor. Așa că, înainte de masă stăteam lângă strănă: la dreapta băieții, la stînga fetele, iar eu în strănă să-i pot supraveghea.

Apoi, în 1948-49 a devenit obligatoriu să facem în fiecare seară seminar marxist. Eu am fost „referentul”. Vă închipuiți, așa m-am priceput la marxism ca, să zicem, dumeana la budism. Am avut o broșură și din ea dictam... și-apoi, nimeni nu i-a mai întreat... Am jucat multe jocuri: fotbal, „bighe”, meci... Ziua trecea repede. Pe urmă, elevii au învățat și să danseze... Să nu uit încă ceva: în acei cîțiva ani zi-noapte am stat la datorie. Foarte rareori ne duceam prin alte părți: nu era cine să ne înlocuiască.

– Pe baza acestor evocări, îmi dau seama că aveți multe amintiri plăcute.

– Așa este. Am și notat și cîteva nume, care numai pentru puțini sînt cunoscute. În primii trei ani, deci din 1946, cînd a pornit la Giula învățămîntul de stat în limba română, directorul a fost unul Albert Árus, pe el l-a urmat Frigyes Wild pînă în 1954-55. Dar a existat și un învățător român de stat cu numele Illés Marosi Marosán (unchiul tîrîntorului de luminări din Giula). A mai fost unul Ottó Tarpai Schreibert, care a fost directorul Școlii civile maghiare din Giula, profesor de matematică. El a predat ca pensionar. Mai era părintele Negru (tatăl profesorului Gheorghe Negru), care a fost directorul internatului ortodox, dar a predat și matematica la școala generală.

– Să încheiem cu prezentul. Pentru mine și pentru mulți alții, școala generală, liceul și căminul de elevi a însemnat un centru românesc adevărat. A fost un prestigiu să învăși și să faci parte din viața acestei instituții. Uite, acum a crescut efectivul elevilor, deși vin mulți din România. Ce părere aveți, Todor bácsi: ce viitor, ce perspective are școala, căminul, centrul cultural? Dumneavoastră credeți că instituția mai are un anumit viitor?

– Ce aduce viitorul?! Nu e minte omenească care să o prevadă. Dar eu, unul, pot să declar: școala aceasta, cu slăbiciunile ei mai mici și mai mari, a dat românilor din Ungaria o pătură serioasă de intelectuali români, de adevărați oameni de cultură români...

Ana Radici

Fosta clădire a internatului de pe strada Vár nr. 1

„Ad'ică, părinții, cînd la bătrîn' eță să trag la prunci”

În vizită la Emilia și Ioachim Hidișan

Soții Hidișan și-au petrecut întreaga lor viață în satul natal, la Cenadul Unguresc. La aproape de 80 de ani, s-au hotărît să se mute la Seghedin, în apropierea copiilor, nepoților și strănepoților. Familia și Biserica – două „instituții” care întotdeauna au stat în centrul vieții lor. Pentru a-și înlesni viața proprie și a întregii familii, soții s-au stabilit în orașul de pe malul Tisei. Bace Átya – pentru că așa îl cunoaște aproape toată lumea – astfel și-a început mărturisirea:

– Toată familia s-a stabilit la Seghedin. Feciorului mijlociu i-a reușit să cumpere această locuință și pentru că eu sînt bolnav, de lucru nu mai sînt bun. Așa am decis cu soția, că vindem căsuța din Cenad și venim aici. În jurul unei case este mult de făcut, ca să plătim pentru cineva – nu merită și, să fim sinceri, nu prea ne-o putem permite. Așa ne-am mutat în această locuință frumoasă și drăguță. Nouă asta ne ajunge. Am crezut că după atîția ani de muncă, luptă cu soarta, merităm și noi să avem acum la bătrîneță „o țîră dă odihnă”.

– Cum petreceți zilele aici în Seghedin? Cum decurge o zi de dimineața pînă seara?

– Dimineața nu ne mai sculăm așa de devreme, numai pe la șapte jumate, la opt. „Bem o țîră dă cafă și io o țîră dă răt'ie.” Femeia gătește prînzul. Mai tîrziu, eu mă duc la piață, fac cumpărăturile necesare. Luăm masa. După amiază, pe la ora 4-5, cînd-cum, mergem la plimbare în oraș. Aerul curat ne face bine și nouă. Mergem în Piața Széchenyi, pe strada Károly, ne plimbăm pe malul Tisei. Sînt tare mulți tineri și sîntem printre oameni. Ne interesează ce se mai întîmplă în oraș, ne place mulțimea. „Eu așa fel dă om îs, că tăt'e îmi plac să le șt'iu și să le și văd.” Mai vizităm și copiii sau ei vin pe la noi. Așa că nu sîntem izolați de lume. Ne simțim tare bine pînă acum la Seghedin.

– Bace Átya, ați amintit că mergeți la piață. Vă place să faceți cumpărături? Cum vi se pare traiul de la oraș?

– Da, îmi place. Și la Cenad tot eu mergeam „la piață”. Viața la sat e ca și la oraș. Mă rog, astăzi și la sat se trăiește de la „dut'an”. Trebuie să cumperi făina, zahărul, sarea, carnea, așa că și la sat oamenii, care nu au bucate, trăiesc din pensie și nu e totuna că la sat sau la oraș trăiești din pensie. Aici, oricînd mă duc la alimentară, cumpăr două felii de carne, nouă ne ajunge. Și în fiecare zi o cumpăr proaspătă. La țară trebuia să cumperi cîte două kilograme de carne și le puneai la congelator... Nu zic, e bună carnea și așa, dar nouă ne place mai mult dacă e proaspătă. E mult mai gustoasă mîncarea. La sat, dacă ține omul găini, nu trebuie să cumpere oul. Dar dacă n-ai bucate, și trebuie să le cumperi, tot acolo ești. Mai mult te costă oul, decît gă-

ina – așa-i vorba. Și să știți că la vîrsta noastră, omului nu multă mîncare îi trebuie. Nu muncește, nu se luptă, nu se enervează... Dacă ia prînzul spre ora 11.00-12.00, pînă seara n-are grijă...

– Nană Emilia, atunci dv. în fiecare zi gătiți mîncare. Vă place să fiți în bucătărie?

– Da. Și și la Cenad tot eu am gătit mîncarea. Nouă ne place aproape orice, „dă la popricaș dă crumpe la rântott karfiol, tăt'e le mîncăm.” Foarte multe prăjituri am făcut și fac și astăzi, fiindcă nepoților tare le place. Totdeauna vin și-mi spun: „mama, fă-ne dă asta sau dă ceie”. Trebuie să vă spun că nepoții țin foarte mult la noi... Acuma au crescut și sînt la școală, nu mai trebuie să grijim noi de ei... Dar mai demult, cînd am stat la Cenadul Unguresc, aproape că noi i-am crescut. Părinții au lucrat, iar strănepoții numai vara au fost la noi, „dă” tare le-o plăcut și lor la noi, acolo, la Cenad. Au stat și cîte două luni.” Bineînțeles, la Cenad am avut mai multe camere. Aici acuma numai una. Dar ne vizitează, ne mai povestesc, ne înviează...

– Bace Átya, dacă înțeleg bine, nu regretați că v-ați mutat la oraș?

– Nu noi sîntem nici primii, nici ultimii care am făcut acest pas și am părăsit satul natal. Mulți au venit la Seghedin de la Cenad și Chitighaz sau cenădenii s-au mutat la Chitighaz, Macău, Budapesta și așa putea continua... Ad'ică, părinții, la bătrîn' eță să trag la prunci. Toată viața am luptat pentru familie, e firesc că ne atașăm lor. Mai ținem legătura și cu cenădenii din acest oraș, cu familia Soc și Ungureanu, și nu ne simțim singuri deloc! Cu vecinii ne aflăm bine, sînt foarte drăguți. „Mai ales vara ieșim la ocol, care îi plin dă flori, stăm pă d'ivan și vorbim, îi bin'e”. Dacă ieșim în stradă imediat e aici „Nagyáruház”-ul, farmacia. Tramvaiul e aproape și, deși trece prin fața casei, absolut nu ne deranjează, e liniște. Piața Mars e aproape, precum și piața de la Cserepes sor. Nu avem de ce să ne plîngem!

– Știm cu toții că în viața familiei credința, Biserica ocupă un rol foarte important. Bace Átya, ați fost cantorul bisericii din Cenad...

– Da, noi ținem foarte mult la religia stămoșească în care ne-au crescut și părinții. Cînd ne-am mutat aici, la Seghedin, l-am chemat pe părințele Becan să ne sfințească casa. Am fost foarte mulți. Și domnul consul Andrei Oancea ne-a onorat cu prezența. Dar noi nu numai aici, la Seghedin, umblăm la slujbă ortodoxă română, ci de multe ori ne ducem și la Cenad, că nu-i departe. Timp avem... Așa că în acele duminici, cînd la Seghedin nu se ține slujbă, ne ducem în satul natal...

Anamaria Brad, Seghedin

Mihai Eminescu – în poezia română și în poezia universală

Poetul național **Mihai Eminescu**, supranumit de unii „poetul nepereche”, Luceafărul poeziei românești, a văzut lumina zilei în 15 ianuarie 1850, la Botoșani, ca fiu al căminarului **Gheorghe Eminovici** și al **Ralucăi Jurașcu** – fiica stolnicului din Joldești.

După ce învață acasă primele noțiuni, Eminescu urmează, cu mici întreruperi, între anii 1858–1866, cursurile gimnaziului din Cernăuți. Aici, la moartea dascălului său de literatură, în 1866, publică în revista gimnaziului prima poezie: „*La mormântul lui Aron Pumnul*”. Tot în același an, debutează în revista „*Familia*”, din Budapesta, condusă de **Iosif Vulcan**, cu poezia *De-aș avea*.

Caracterizat încă din fragedă copilărie de dorința de a cunoaște țara, obiceiurile și tradițiile poporului, Eminescu surprinde prin comportamentul său excentric și nonconformist. El fuge de la școală și străbate drumurile țării cu diverse trupe de teatru (**Ștefania Tardini**, **Pascaly Iorgu** și **Costachi Caragiale**), culegând în acest timp și nestemate folclorice.

În perioada 1869–1872, Eminescu se afla ca auditor extraordinar la universitatea din Viena. Aici o va întâlni pe **Veronica Micle** și se va împrieteni cu **Ioan Slavici**.

Cu o bursă de studii, obținută din inițiativa lui **Titu Maiorescu**, tânărul Eminescu va fi, între anii 1872–1874, student la Universitatea din Berlin.

După revenirea în țară, funcționează succesiv, datorită sprijinului acordat de Titu Maiorescu, în mai multe posturi: director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, profesor suplinitor, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui. În această calitate îl cunoaște pe **Ioan Creangă**. Între cei doi se va înfiri-pa una dintre cele mai frumoase prietenii cunoscute în istoria noastră literară. Eminescu îl va introduce pe celebrul humuleștean la „*Junimea*” și-l va determina, ca și pe Slavici, să-și scrie și să-și publice opera. În perioada studiilor și a activității, între anii 1870–1877, Eminescu a publicat frecvent în revista „*Convorbiri literare*”, impunându-se ca „poet în toată puterea cuvântului”, așa cum afirmase Maiorescu, încă în anul 1872.

Între anii 1877–1883, ca redactor și apoi ca redactor-șef al ziarului *Timpul*, Eminescu se distinge ca cel mai de seamă dintre ziariști. Tot în această perioadă, creația sa atinge apogeul prin realizarea marilor sale poeme, printre care *Luceafărul* și *Scrisoarea I*.

La sfârșitul anului 1883, apare primul volum de poezii, cu o prefață și texte selectate de Titu Maiorescu, mentorul „*Junimii*”. Tot în anul 1883, poetul se îmbolnăvește destul de grav, dar continuă să creeze. În această perioadă, Titu Maiorescu și alți prieteni ai poetului, caută, în țară și în străinătate, să-l salveze.

La 15 iunie 1889, Eminescu se stinge din viață în sanatoriul Dr. Șușu din București.

Dimensiunile celeste ale marii personalități și ale nemuritoarei opere au fost apoteotic exprimate de **G. Călinescu** în *Viața lui Mihai Eminescu*: „Astfel se stinse în al optălea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va răsări pe cer în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și strîngă toate sevele și să le ridice în feava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.”

Acest concentrat detaliu de portret literar dăltuiește definitiv personalitatea prometeică a poetului.

Eminescu este, așa după cum au afirmat marii săi exegeți, cel mai mare poet romantic de la sfârșitul secolului al XIX-lea și un precursor al poeziei moderne.

Izvoarele operei eminesciene sînt: *mitologia, folclorul, filozofia, istoria, poezia europeană*. Temele și motivele sînt diverse: *natura și iubirea, universul copilăriei, cosmosul, timpul, istoria, viața și moartea*.

În viziune romantică, lumea este percepută de poet ca unitate a contrariilor, desfășurîndu-se pe spații și dimensiuni grandioase.

Procedeele de construcție este antiteza. De aici derivînd, ideile, motivele și sentimentele vor căpăta în creația eminesciană pulsații excepționale. Le vom urmări într-o prezentare laconică. Ca și în poemul *Luceafărul*, în *Scrisoarea I* tema poemului este soarta omului de geniu pe pămînt, a savantului astronom – o sinteză eminesciană în care metafora și epitetul se

Mihai Eminescu

Odă

(în metru antic)

*Mi credea, să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visător la steaua
Singurătății.*

*Cînd deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pîn-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.*

*Țalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.*

*De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flacări...
Pot să mai reviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?*

*Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!*

integrează în șirul cugetărilor filozofice. Mișcarea este cauza unică a genezei, izvorul acesteia: „... *Punctul acela de mișcare, mult mai slab de boaba spumii / E stăpînul fără margini peste marginile lumii.*” (*Scrisoarea I*) Acest poem se constituie într-o desăvîrșită replică artistică la o teză filozofică.

Scrisoarea III este una din marile capodopere ale poeziei noastre patriotice – elogiul adus înaintașilor eroi, al căror simbol este întruchipat de viteazul domnitor **Mircea cel Bătrîn**, precum și veșteda atitudine a contemporanilor decăzuți, care fac din *Scrisoarea III* o adevărată simfonie a momentelor de glorie din istoria neamului românesc.

Atingînd perfecțiunea sub raportul ideilor, al semnificațiilor și al rostirii poetice, *Luceafărul* este capodopera cu cea mai largă și cu cea mai profundă pătrundere în întreaga noastră cultură națională, cu rezonanțe apoteotice la nivelul poeziei universale.

La Eminescu, poet romantic prin excelență, dragostea și natura sînt teme permanente ale poeziei: natura se dimensionează asimptotic pe traiectorii terestre și cosmice, fuziunea om-natură pare să fie una dintre conceptele populare care l-a atras și pe Eminescu. Omul, ca ființă trecătoare, poate căpăta, în înfrățire cu natura, o dimensiune nemuritoare.

Floarea albastră se deosebește de celelalte poezii închinată iubirii și naturii, prin aceea că exprimarea sentimentului erotic se face prin intermediul simbolismului fonetic. Ființa iubită este invocată în viziune romantică, dar pe spații terestre: „– *Hai în codrul cu verdeață, / Und-izvoare plîng în vale / Stîncă stă să se prăvale / În prăpastia mareață...*”.

Prin schimbarea valorii stilistice și gramaticale a unor cuvinte, poetul realizează efecte fonetice și imagistice deosebit de sugestive: „*dulce floare*”, „*dulce minune*”, „*dulci – ca florile ascunse*” creează o imagine inedită, semnificînd puritatea și gingășia ființei iubite.

Glosa – o adevărată bijuterie lirică – își are punctul de pornire în filozofia lui **Schopenhauer**. Prin intermediul verbelor la prezentul etern sînt enunțate numeroase maxime și satirizate, aparent, la modul impersonal, aspecte din mediul social corupt, patimile oarbe ale multora dintre oameni, alături de îndemnul stoic la indiferență și pasivitate, adresat, în exclusivitate, celui înțelept. Fiecare din strofele *Glossei* se dezvoltă pe baza uneia din maximele enunțate în strofa inițială: „*Privitor ca la teatru / Tu în lume să te nchipui / Joace unul și pe patru, / Totuși tu ghici-vei chipu-i / Și de plînge, de se ceartă, / Tu în colț petreci în tine / Și-nțelegi din a lor artă / Ce e rău, și ce e bine*”.

Poetul Mihai Eminescu a susținut și demonstrat inegalabila valoare și frumusețe estetică a tezaurului nostru de cultură populară, din care s-a inspirat, cu

convingerea că orice creații de valoare: „*nu se pot întemeia decît pe viul grai al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui.*” Eminescu a dat literaturii noastre și universale nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* – „*un lanț de viziuni*” – după cum remarca marele istoric literar **George Călinescu**, sub care se ascunde „*un simbol nerezolvabil, confuz*”. Se remarcă ingeniozitatea imagistică și pendularea desăvîrșită între fantastic și real. Cele două ipostaze ale personajului **Dan-Dionis** demonstrează superioritatea artei, a prozei fantastice eminesciene.

La vîrsta de numai douăzeci de ani, Eminescu își exprima concepția despre poezie în metafore ce vestesc imaginația proteică, afirmînd că poezia este „*voluptos joc cu icoane... / Strai de purpură și aur peste țărîna cea grea*” (*Epigonii*).

„*Patria, în viziunea eminesciană, înseamnă în plan figurativ codrul și izvoarele. Eminescu – spune Ramiro Ortiz – este cel mai sincer și cel mai autohton interpret al peisajului românesc*”.

Aflat la vîrsta marilor avînturi romantice, poetul este absorbit cu totul de dragostea de patrie, imaginea ei devenind o proiecție a sentimentelor de înstrăinare. Imaginea de patrie are o factură particulară și o vibrație incandescentă. Iubirea de patrie și speranța de a se regăsi din nou în „*natala vîlcioară / Scăldată în pîrîul de-argint*” se răsfrînge ca un ecou al adîncului fior de dragoste pentru patria lui – *codrul și izvoarele*: „*Să văd ce eu atîta iubeam odinoară: / A codrului tenebră, poetic labirint*”.

În traiectoria poeziei eminesciene, patria este locul unic spre care ființa poetului tinde cu toate fibrele sale. În această perspectivă, patria devine o permanență prin intensitatea cu care este simțită și se propagă dragostea de glie, de patrie, răvășită nu de puține ori de primejdii și dușmani. Dragostea de patrie este cauza datorită căreia se pun în mișcare toate energiile, atunci cînd ființa ei se află în primejdie. Semnificative sînt, din acest punct de vedere, versurile din cunoscuta *Scrisoarea III*: „*Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase, / Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă / Călăreții împlu cîmpul și roiesc după un semn / Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn / ... Urlă cîmpul și de tropot și de strigăt de bătaie / în zadar strigă-mpăratul ca și leul în turbare, / Umbra morții se întinde tot mai mare, și mai mare.*”

Așa cum rezultă din versurile citate, poezia sa exprimă într-adevăr sufletul poporului, al acelor oameni care și-au apărut de-a lungul veacurilor „*sărăcia și nevoile, și neamul*”.

Încrederea în continuitatea și eternitatea patriei nu apare ca un reflex al năzuinței spre existența ideală, ci mai curînd ca rezultat al înțelegerii procesului de comuniune permanentă dintre natura patriei și fiii ei. Poetul este răscolit de vuietul etern al patriotismului ce străbate neconținut către noi din timpurile cele mai vechi, realizînd o puternică punte de legătură între prezent, trecut și viitor: „*Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă / Au venit și-n țara noastră de-au cerul pămînt și apă – / Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt, / Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt*”. Se înțelege de la sine că numai adevărații urmași ai traco-geților și daco-românilor, sfidători de moarte și vajnici apărători ai gliei strămoșești, au putut înfrunta cu atîta mîndrie și eroism pe aceia „*pe care lumea nu putea să-i mai încapă*”. În fața acestor dovezi certe de eroism, poetul a trăit bucuria marilor împliniri. De aici forța nemărginită a versurilor sale. Într-un anumit punct, versurile cuprind și sudează chintesența poporului român, cu tot ceea ce simbolizează pămîntul patriei și valorile faurite de poporul român.

În „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*”, scrisă cu mult mai înainte de *Scrisoarea III*, poetul realizează metafora luminoasă a patriei, într-o nouă variantă: „*La trecutu-ți mare, mare viitor*” – o variantă profetică, în care încărcătura semantică pune în prim plan o realitate revelatoare, condensînd esențialul în două etape antitetice: *trecut și viitor*. **D. Caracostea** spune despre această sinteză: „*în fiecare vers al lui e ceva ce trece dincolo de marginile expresiei*”.

Putem desprinde și alte semnificații ale metaforei eminesciene: un popor cu un trecut eroic și glorios este îndreptățit să aspire la un asemenea VIITOR: „*... Spună lumii large... / Spună ce-i poporul mare, românesc / Cînd se-aprînde sacru candida-i vîlvoare*”.

Mihai Eminescu – în poezia română și în poezia universală

Patria este permanentă și eternă „căci rămîne stîncă deși moare valul”. Identitatea patriei cu stîncă sugerează încremenirea eternă și nepăsarea în fața valurilor necontenite, rezistența poporului la valurile războaielor. Țara se va înălța mereu pînă în pragul erei cînd ea însăși va purta în omenirea cea mai înălțătoare solie: „Îngerul iubirii, îngerul de pace, / Pe altarul vestei tainic surîzînd, / Ce pe Marte-n glorie să orbească-l face, / Cînd cu lampa-i zboară lumea luminînd”.

Poetul sugerează, într-o formă de rezonanță unică, patriotismul și unitatea poporului român: „N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!” (Scrisoarea III)

Numeroși exegeți au subliniat că Eminescu a creat simbolul spațiului românesc. Cităm pentru frumusețea și adevărul acestei afirmații pe D. Caracostea: „Pămîntul acesta în care voievod, oștire, codru, rîu, ram sînt un singur suflet, e un tot nebiruit”.

Patria care l-a plămădit și l-a făcut să simtă adevăratul miracol al acestui pămînt răzbate ca un ecou al identității sale spirituale cu tot ce simbolizează ea: codrul, apele și izvoarele, precum în poezia „Fiind băiet păduri cutreieram”.

Patria va fi tot mai riguros prezentă în universul gândirii și simțirii poetului. Ea se identifică cu „tot ce mișcă în țara asta, rîul, ramul” se identifică, fiind întruchipată în „oameni ce vin de la cîmp, osteniți” cu coasa-n spinare, în „buciumul ce sună cu jale” (Sara pe deal).

Profilul etern al țării se înalță, la modul figurativ, din versurile în care codrul reprezintă patria: „Codrule, codrule, / Ce mai faci, drăguțule, / Că de cînd nu ne-am văzut / Multă vreme a trecut / Și de cînd m-am depărtat / Multă lume am umblat”.

Codrul este simbolul permanenței, element specific, esență a esenței purității și frumuseții. Această coordonată a poeziei lui Eminescu se amplifică și se prelungește, sugerînd înălțimile conștiinței individuale și apartenența la acest tot care se cheamă patrie și în comuniune cu care se asigură propria sa eternitate. „Mai am un singur dor: / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării. / Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape...”.

Poetul, ajuns pe cea mai înaltă treaptă a înțelegerii existenței, nu mai este speriat de trecerea și moartea timpului „Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată, / Că-ndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată”.

În constelația imaginarului eminescian, patria se integrează organic în sistemul gândirii și simțirii lui – ca o componentă fundamentală.

Mihai Eminescu și paradisul copilăriei lui

Ca orice copil de la țară, Eminescu s-a înălțat sub semnul basmului și al poveștilor. Gustul pentru creația populară i-a fost cultivat în familie: „Mama știa atîtea povești pe cîte fuse torsese în viață” ne mărturisește poetul... „Deci ea l-a învățat / Să tilcuiască semne / și murmură cuminte a rîului curat...”

Perioada copilăriei a lăsat urme adînci în creația poetului, copilul-poet trăiește în lumea basmului cu mult înainte de a avea conștiința că este un mare poet. Copil fiind, Mihai Eminescu este vrăjit de frumusețea pădurilor, a izvoarelor, de natura în mijlocul căreia zîna Miradoniz, zeităte campestră, trece „Albă, dulce, mlădioasă, jună, / Albă ca neaua noaptea, păru-i de aur... / Abia călcînd cu-a ei / picioare de omăt / Ea ajunge în grădina ei de codri / Și rătăcește spre a culege o floare / ... Aleargă după un flutur, / Îl prinde, îi sărută ochii și-i dă drumul / Apoi ea prinde-o pasăre măiastră / De aur, așează între-a ei aripi / Și zboară-n noapte printre stele de aur”. (Miradoniz) Zîna pădurii – Miradoniz – devine, în viziunea lui Eminescu, zeităte cosmică ce se înalță – asemenea Luceafărului – în ținuturi stelare, cosmice.

În mijlocul codrului eminescian „Împărat slăvit e codrul”, poetul-copil creează un univers populat de crăieșe, împărați și vietăți necuvîntătoare specifice codrului – paradisul copilăriei lui. Tînăra crăiasă din poezia eminesciană iese „din teiul sfînt” și „calcă încet-încet pe frunze, / Pe vîrfurile micului picior”.

Acolo în lumea naturii-basm, copil fiind mergea „adesea la scîldat / În ochiul de pădure / La balta mare... / La insula cea verde...”. Nelipsit este codrul – paradisul verde – din universul copilăriei lui, acolo în „pădurea mică, tînără și deasă” apar păsările, rîndunele...

„La mijloc de codru des / Toate păsările ies / Din huceag de alunii / La voiosul luminii / Luminiș de lîngă baltă / Care-n trestia înaltă, Legîndu-se din unde / În adîncuri se pătrunde / ... Și de lună, și de stele / și de zbor de rîndunele...”. În mijlocul codrului, al naturii-basm, copilul-poet vede „un rai de basme printre pleoape”, o lume-basm din care „ies crăieșe / cu ochii plini de vise”, o lume „plină de-nțelesuri” deslușite de precocitatea copilului-poet. Codrul eminescian îi oferă copilului-poet prilejul de a construi un palat-cetate: „Din lut acolo am zidit / Din stuf des și verde / Cetate mîndră la privit / Cu turnuri mari...”

Iată că universul pădurii este un loc potrivit pentru „jocuri creatoare” – cum spunem în zilele noastre.

Codrul tainic și bogat este un teren de „bătălie” : „Și frate-meu ca împărat / Mi-a dat mie solie / Să merg la broaște suflecat / Să-i chem la bătălie...”. Codrul eminescian este o cetate fermecată. Mai tîrziu, cînd copilul se maturizează, regretă copilăria cu paradisul ei verde, nelipsit din elementele copilăriei: „Unde ești, copilărie / Cu pădurea ta cu tot?...”. (Fiind băiet păduri cutreieram...)

Și tot în mijlocul naturii, a codrului eminescian, „se coboară” după șapte ani „un voinic cu ochi de vuluri”. Este Călin Nebunul, devenit Călin-file din poveste „Zburător cu negre plete”. În plan fictiv, întîlnirea dintre Călin-tatăl și Călin-fiul are loc în spațiul imens al copilăriei ferice, „Și pe cîmpul gol el vede un copil umblînd desculț / Și cercînd ca să adune într-un cîrd bobocii mulți / – Bună vreme, măi băiete! – Mulțumim, voinic străin! – Cum te cheamă, mă copile? – Ca pe tatăl meu – Călin.

Mama-mi spune cîteodată, de-o întreb: a cui-s mamă? „Zburătoru-ți este tată, și pe el Călin îl cheamă”. Cînd l-aude, numai dînsul își știa inima lui / Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui. În capitolul al optălea, suferința fetei de împărat alungată de tatăl ei în codru ia sfîrșit. Călin se căsătorește cu fata de împărat, are loc o nuntă într-un spațiu feeric și o a doua nuntă a micilor viețuitoare ale naturii, ale codrului. Natura este blîndă „ropot dulce”, „mîndru întuneric”. Tabloul naturii este de basm: „pădure de argint”, „codri de aramă”, „iarba pare de omăt”, iar izvoarele sar „în bulgări fluizi” luna „zace” – metafora ce sugerează nemișcarea astrului nopții în contrast cu freamătul naturii însuflețite. „Cuibar rotund de ape” evocă mișcarea apei în cercuri repetate, dar are și o valoare afectivă, de spațiu ocrotitor.

Tabloul cuprinde și animația micilor viețuitoare „fluturi albaștri”, „roiuri de albine”, „curg în riuri”, „a popoarelor de muște”, „sărbători mormuitoare”, „văzduhul este tîmțiet” totul „umple aerul vîratic de mireasmă și răcoare”. Astfel, decorul mirific farmecă toate simțurile. Nuntași sînt eroi de basm: „Împărați și împărăteșe”, „Feți-Frumoși cu păr de aur”, „Zmei cu solzii de oțel” și „Săgalnicul Peșce”. În mijlocul codrului tîrîmul miraculos al vieții apar mirii. Nașii sînt soarele – astrul zilei, și Luna – astrul nopții, care ocrotesc pe miri, pentru că existența și fericirea sînt privite în durată lor cosmică. Portretul fetei de împărat surprinde gingășia și grația printr-o serie de epitețe de sorginte folclorică „vine mlădioasă”, „fața-i roșie ca mărul”, „păru-i de aur” – sugerează ideea de bogată revărsare a frumuseții.

Bucuria de a fi „în neconținutul freamăt al naturii, cuprinde și lumea micilor viețuitoare. În spațiul verde al naturii are loc nunta mirelui flutur cu mireasa Viorica. Descrierea nunții emană voce bună. Nunta micilor necuvîntătoare are loc după tradiția țărănească: mai întîi se fac pregătirile de nuntă: furnicile aduc „mari saci” de făină. Cariul „meșter faur” face cercei din aurul adus de albine. Apoi, alaiul care se-ndreaptă spre casa miresei: „vornicel e-un greierel”, „un bondar rotund în pîntec” glăsuiește ca popii. Mirele flutur se află într-o cojiță de alună trasă de lăcuste, în urma lui venind „fluturi mulți” și „fîșarii lăutarii”, gîndăceii, cărăbușii. Un greier-crainic, grav, solemn, potrivit cu asemenea împrejurare, cere încuviințarea mesenilor de la nunta împărătească pentru a porni și ei „alături” – imagine ce accentuează ideea că Viața pulsează pretutîndeni în univers, că întreaga natură e cuprinsă de farmecul ei.

Unul din marii exegeți ai operei eminesciene, Tudor Vianu sublinia: „Opera lui Mihai Eminescu evocă o imagine a lumii înzestrată cu toate dimensiunile... Înălțimea, adîncimea, extensiunea acestei lumi în toate

direcțiile sînt imense...”

Poezia lui Eminescu a dat o muzicalitate aparte limbii române și dincolo de zborul gîndului său atît de îndrăzneț, și dincolo de puterea de a forma ideile în „șiruri clare” și-n imagini poetice originale. Creația eminesciană reflectă capacitatea de a sintetiza substanța specifică întregii culturi și a o proiecta în spațiile impersonale ale artei. Viziunea cosmică a poetului se definește prin forța de intuiție a realității și a mecanicii cerești, exprimate în formule poetice precum: „Un cer de stele dedesupt / Deasupra-i cer de stele / Părea un fulger ne-ntrerupt / Rătăcitor prin ele”. (Luceafărul)

Prin conturul luminilor ei, imaginile astrale sînt și numeroase, și surprinzătoare. În poemul Memento mori, imaginea cosmică ne apare suprapusă cu un fenomen fizic, cînd luna – „palid soare / Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor nîsoare”.

Hiperion, în zborul său spre Demiurg, ajunge la un punct unde elementele de comparație dispar: „Căci unde-ajunge nu-i hotar / Nici ochi spre a cunoaște / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște”.

De cele mai multe ori, metafora eminesciană este simplă, dar cu elemente de surpriză și imagini peisagistice inegalabile: pe marginea lacului, „pe care norii / Au urzit o umbră fină / Ruptă de mișcări de valuri / Ca de bulgări de lumină” (Crăiasa din povești) sau „Pulbere de diamant cade fină ca o bură / Scînteind plutea în aer și pe toate din natură”. (Scrisoarea III) Uneori metafora este ținută într-o cugetare de natură erotică, dar distingîndu-se printr-o sonoritate cu totul inedită: „Dă-mi-i mie ochii negri... / Nu privi cu ei în lături / Căci de noaptea ei cea dulce, veșnic n-o să mă mai sature”.

Cultura de o vastitate hotărîtoare îi dă poetului posibilitatea să abordeze teme dintre cele mai controversate de-a lungul mileniilor. Geneza universului este reflectată printr-o metaforă surprinzătoare, enigmatică: „Dar deodată-un punct se mișcă... cel întîi și singur... / Punctul acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii, / E stăpînul fără margini este marginile lumii”. (Scrisoarea I)

Pînă la Eminescu, limba română n-a sunat atît de armonios. Eminescu a făcut din cele mai simple procedee (ca repetiția), unități lingvistice memorabile: „Adormind de armonia / Codrului bătut de gînduri / Flori de tei deasupra noastră / Ori să cadă rînduri-rînduri”. (Dorința)

În cîmpul erotic, metafora intensifică sentimentul participativ, apropiind cugetarea de sentimentele general-umane, unde fiecare poate să trăiască, pe fondul eminescian, propria sa fericire sau tragedie erotică: „Adormi-vom, troieni-va / Teiul floarea-i peste noi / Și prin somn auzi-vom buciul / De la stînele de oi”. (Povestea codrului)

Prin valoarea ei intrinsecă, opera lui Eminescu a fost comparată de către exegeți cu „un munte, la poalele căruia pelerinii din prezent și viitor se vor pleca întru eternitate”.

Opera eminesciană străbate timpul și spațiul cu aceeași forță titanică cu care a fost proiectată pe firmamentul culturii românești și absorbită – prin traduceri – în peste nouăzeci de limbi – în universalitate. Poezia lui Eminescu reprezintă reperul valorii estetice. El a dat expresie ideală spiritualității românești, fiind primul poet, geniul care a sincronizat fondul nostru autohton de cultură, cu formele moderne ale poeziei și culturii europene. În universul poeziei lui Eminescu pulsează o lume de imagini și armonii muzicale – o lume încărcată de o vibrație inconfundabilă. Prin această trăsătură de unicatate, poetul se situează în rîndul marilor spirite ale culturii universale, alături de Dante, Leopardi, Goethe, Shelly, Shakespeare, Alfred de Musset, Lenau, Byron, Victor Hugo.

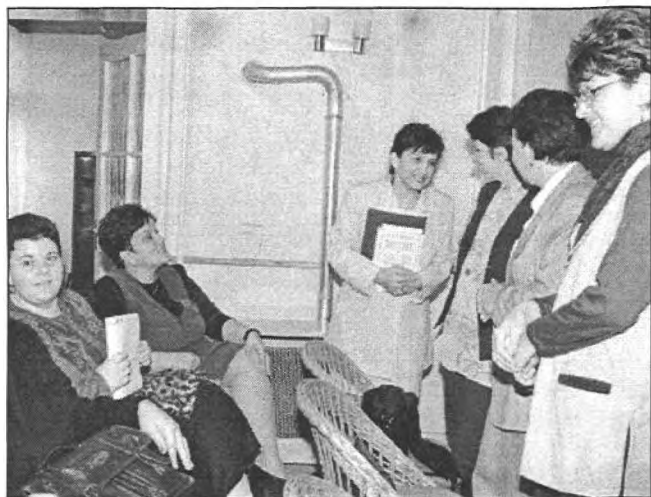
Prin monumentala operă a lui Eminescu, spiritualitatea românească, limba română sînt proiectate în universalitate pe traiectoria eternității.

Prof. Lucreția Ș. Fluieraș

Bibliografie:

- M. Eminescu: *Poezii*, Ed. Minerva, București, 1982
N. Caracostea: *Studii eminesciene*, Ed. Minerva, București, 1975
T. Vianu: *Studii de stilistică*, Ed. Academiei, București, 1968

De fapt, asupra titlului se poate discuta, căci ideea de a se organiza la sediul Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria o întâlnire cu caracter literar a fost oricum, mai mult decât o inițiativă simplă. Animatorul ei, colegul **Ștefan Oroian** a depus multă muncă de organizare, cu telefoane, scrisori, invitații, discuții, pentru a realiza o primă întâlnire literară. Iar dat fiind că succesul a fost cu adevărat peste așteptări, ambiționat de acest început, Oroian, secondat de ceilalți membri ai prezidiului U.C.R.U., înainte de toate de președinta **Florica Santău**, precum și de profesorul universitar **dr. Gheorghe Petrușan**, a continuat să antreneze intelectualitatea românească din Ungaria dornică de a se întâlni cu personalități marcante ale vieții literare și culturale din România de azi. Ca atare, după ce s-a realizat prima serată culturală de acest gen din anul 1999, au urmat aproape lunar

Cenaclu

Dintr-o simplă inițiativă – curent literar

celelalte, inițiativa transformându-se ca atare într-un adevărat curent cultural, practicat sub formă de cenaclu literar. Iar oaspeții invitați nu au fost aleși la întâmplare, ci ei au fost personalități remarcabile, apreciate în domeniul lor, cunoscute nu numai pe plan național. În acest sens, nu trebuie prea multă explicație la un nume de referință cum ar fi poeta **Ana Blandiana** sau scriitorul **Augustin Buzura**.

Că aceste întâlniri au depășit cadrul „simplei inițiative” îl dovedește și cadrul distins al acestor cenacuri. De fiecare dată, asistența putea admira și mici expoziții cu ilustrații la opera literară respectivă, materialul fiind selecționat din creația unor artiști plastici sau graficieni români din Ungaria. Un alt adaos al acestor serate l-a însemnat de fiecare dată recitalul susținut de cele mai multe ori de tineri actori ai teatrului din Arad, care au realizat montaje anume pregătite pentru aceste ocazii. Prin aceste sărbători culturale, asistența și-a putut îmbogăți cunoștințele privitoare la **Mihai Eminescu** sau **Nichita Stănescu** sau putea afla mai mult despre poetul **Vasile Dan** sau despre generalul **Gheorghe Pomur**. Iar toate acestea într-un mediu civilizat, în circumstanțe complexe, când literatura s-a întâlnit cu arta plastică, când arta teatrală „a venit braț la braț” cu muzica, deseori chiar cu muzica anume compusă pentru ocazia respectivă.

În această ordine de idei, primul cenacul al anului (în seara de 6 martie) a fost cel închinat poetului Eminescu. După cuvintele introductive docte ale profesorului **Petrușan** a urmat un montaj literar-muzical pregătit de trei actori din Arad: **Dorina Darie**, **Ioan Peter** și **Vlad Crăsnic**. Ca o surpriză a seratei au venit ideile inspirate ale lui **Mircea Gherboveț**, expertul guvernamental din România, care tocmai în aceste zile se afla în Giula. Cronologic, în luna aprilie au urmat alte două serate literare de real succes: în seara de 23 aprilie, numeroasa asistență se putea întâlni cu scriitorul **Augustin Buzura**, care în turneul său din Ungaria făcuse și un scurt popas la Giula, tocmai în zilele când avusese loc și întâlnirea corală românească. Ca atare, distinsul om de litere – aflat în calitate sa de scriitor, cât și ca președinte al Fundației Culturale Române – se putea întâlni cu intelectualitatea românească din Ungaria, sosită într-un număr considerabil din aproape toate localitățile noastre românești. Și pentru prima dată s-a încins un dialog adevărat, de înaltă tensiune spirituală. Și încă un alt surplus: o serenadă emoționantă, oferită de cîntăreții-prieteni din Curtea de Argeș. În acest sens, această seară a oferit momente de neuitat. Dar tot atât de impresionantă a fost peste o săptămână și serata literară închinată memoriei lui **Nichita Stănescu**, când, la fel, și-au dat concursul actorii tineri din Arad. În plus: o prelegere doctă a doamnei **Lia Maria Dulgheru**, istoric din Ploiești, una din cei mai buni cunosători ai vieții și operei poetului. Dar, despre poet și opera sa au vorbit și oameni de litere din Arad și Oradea. O contribuție valoroasă la discuții a adus și doamna profesoară **Lucreția Șipoș Fluieraș**, doamna lector din Szarvas, care a atins coarde noi ale sensibilității poetice stănesciene.

Șirul întâlnirilor culturale a continuat în toamnă, la 2 octombrie, prin sosirea doamnei **Ana Blandiana**, căreia i se consacrase cenacul. Poeta s-a dovedit cu atât mai impresionantă, cu cât și de astă dată tinerii actori din Arad au întocmit un montaj minunat, recital cum Doamna niciodată nu-l pomenise încă (dovada: un gest delicat și generos – buchetul de flori care i-a fost dăruit a fost oferit actriței **Dorina Darie**...). Și cu acest prilej, asistența s-a dovedit interesată, lăsându-se antrenată în discuții, punând întrebări, deschizând discuții literare, făcând observații și stîrnind-o pe **Ana Blandiana** la adevărate destăinuiți și confesiuni de credință. Și în fine, cu public mai puțin, dar interesat, cenacul din noiembrie a fost consacrat poetului **Vasile Dan**, din Arad. Redactorul revistei cultural-literare **ARCA** fusese deja cunoscut multora, tocmai datorită legăturilor tot mai prospere cu cercurile culturale din Arad. În ciuda acestui fapt, întâlnire cu poetul a mai dezvăluit laturi inedite atât din lirica, cât și din activitatea de publicist a lui **Vasile Dan**.

Dar nu putem să încheiem fără să evidențiem că viața cultural-spirituală românească din Giula nu se limitează doar la aceste acțiuni. În afară de întâlnirea corală, în afară de sesiunea științifică **SIMPOZION**, organizat de **dr. Maria Berényi**, în calitate de director al Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, au mai avut loc aici și alte momente culturale de excepție. Dintre acestea trebuie evidențiat spectacolul teatral al unui grup de actori tineri din Zalău. Patru tineri – români și unguri – au pus în scenă (la Teatrul Cetății, sala de studio) un

minunat spectacol cu *Striptease*, cunoscută dramă de **Mrozek**. Încă mai trebuie amintit – tot sub genericul sesiunilor științifice – și *Primul contact cu istoria poporului român*, o sesiune științifică inedită, avînd pentru prima dată caracter istoric. Primirea a fost deosebit de bună. La această reușită au contribuit atât conferențarii, profesori universitari, cercetători, experți din România, cât și forma atractivă de organizare, cu proiecții și cu oferirea unor videofilme deosebit de valoroase.

Cele înșirate pînă aici nu au epuizat integral paleta cultural-artistică și științifică promovată de Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria. Dar se poate aprecia că aceste acțiuni sînt convingătoare, dovedind strădaniile multilaterale ale organizatorilor și nivelul înalt la care se cultivă aceste genuri cultural-artistice.

E. Illyés

Analogia tipologică în poezia lui Vajda și Eminescu

Numeric și poetic, un loc important în creația amândurora îl ocupă poeziile de dragoste. Istoria literară, amatoare de sistematizări, le-a și pus eticheta de »poet al dragostei«. Evaluările de după eliberare sînt lipsite de nuanțe extremiste. Ele au depășit deformările care apar în urma sublinierii unilaterale a unor tematici. Aceea a dragostei a fost pusă la locul ei. Iar piesele mai valoroase, ca și cele mai slabe, ale poeziei lor politice au ocupat și ele locul care li se cuvine. Concepțiile rezultate din supralicitarea argumentației, atît pînă de Weltanschauung, cît și estetice au rămas în planul doi. Astfel a putut avea prioritate faptul că unul din domeniile cele mai însemnate ale liricii lor este dragostea care a dăruit ambelor literaturi opere cu valoare eternă, dar în același timp sfera cea mai intimă nu poate avea pretenții de exclusivitate.

Viața și poezia lor nu au fost ocupate cu o singură femeie, totuși, nu fără oarecare bază, Vajda și Eminescu au fost numiți poetul Ginei, respectiv al Veronicăi, ceea ce, în privința problematicii erotice, este adevărat. Adică, aceste două femei nu dețin rolul principal al cîte unei perioade a carierei lor, ci pe cel al întregii lor poezii de dragoste. Numele Ginei și al Veronicăi se leagă în așa fel de numele și opera celor doi poeți, ca și celelalte figuri feminine legendare ale literaturii universale de numele și operele marilor clasici.

În lirica de dragoste a lui Vajda și Eminescu putem descoperi mai multe trăsături analoage pe care le simțim ca mai importante. Și la ei iubita trece prin prisma înflăcărilor sentimentelor. În metaforica poezilor ele sînt cînd zîne, cînd zeități, cînd rivalele victorioase ale soarelui și stelelor. Aceste motive constituie recuzita tradițională și naturală a poeziilor care exprimă fericirea sau cheamă iubita. Ei o creează și utilizează tematica glorificării iubitei, a ridicării ei deasupra altora. Pentru ca apoi, în alte poeme, același material imagistic să fie reevaluat, primind un conținut negativ. Apare conștientizarea faptului că au făcut un înger din femeia care era nevrednică. Mai multe pasaje din romanele lor de dragoste sînt caracterizate de amărăciune. Dezamăgire, durerea resimțită din cauza lipsei de înțelegere și reciprocitate a sentimentelor. Aceste poeme predomină. Astfel, renunțarea, ba chiar și ura, blestemul își găsesc exprimarea. Blestemul devine major în poeziile în care ei instituie ca tematică sau cel puțin ca unul din motive inevitabile degradare biologică a iubitei, aneantizarea ei și, rezultînd de aici, distrugerea principalei ei valori, a frumuseții. În aceste poeme, pe lângă regret, avertisment, mai apare și dorința de autodepășire sau maliția cu rol compensator. Motivul mai multor creații ale lor e marmura insensibilă sau statuia, idolul nesimțitor, ba chiar și risul ironic. Sînt foarte tipice pentru intensitatea sentimentelor lor acele poeme în care adorația și disprețul, venerația și ura apar, în cadrul aceleiași creații, referitor la aceeași persoană, femeia iubită. Sentimentele extreme, contradictorii merg mîna în mîna. Acest paradox psihologic aparent constituie poate cel mai interesant paralelism în relația liricii lor de dragoste. Dragostea pentru natură, ce însoțește întreaga lor operă, constituie de asemenea baza unor asemănări. Natura constituie adesea cadrul poeziilor lor de dragoste. Ei își cheamă iubita în mijlocul naturii. Iar natura magică nu este un simplu cadru, sau unul din instrumentele creării unor paralelisme sentimentalimagistice, ci, transfigurată, se

MEMENTO MORI

În anul 1999, românimea din Ungaria a pierdut două personalități, două spirite creatoare dintre cele mai marcante.

Ilie Ivănuș, ca dascăl și animator cultural românesc, a fost mult mai cunoscut, activînd decenii la rînd, instruind multe generații de elevi români din Giula. În afară de munca educativă și didactică, Ilie Ivănuș a consacrat mult timp activității de creație literară. Volumul său de debut – culegerea de nuvele *Ulița pustului* apare încă în 1938, în România. În Ungaria, primele sale scrieri apar în 1972, în antologia *MUGURI*. Peste cinci ani îi apare primul volum de versuri: *Vioara cu cinci strune*. Culegerea de nuvele originale și traduceri de sub titlul *Dincolo de orizont* apare în 1981. După zece ani apare ultimul volum, *LUMEA VISELOR*, la fel, o culegere de scrieri în proză, cuprinzînd nuvele originale și traduceri.

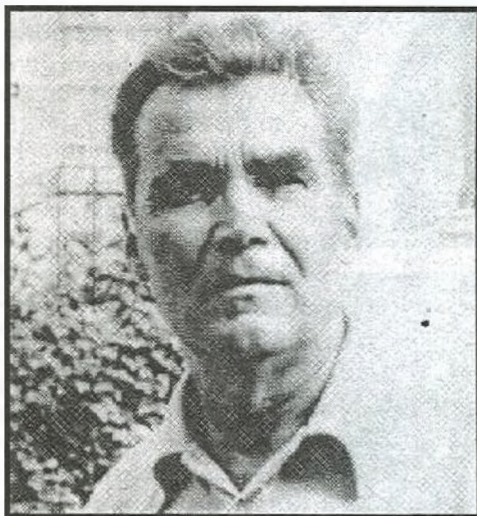
Ioan Popon, profesorul de liceu, originar din Cenadul Unguresc a fost singuratic în viață, singur în sfera de creație, realizînd o singură carte. De fapt, studiul de literatură comparată a fost disertația lui de doctorat. Lucrarea de literatură comparată *Antologia tipologică în Poezia lui Vajda János și Mihai Eminescu* este o carte de căpătîi pentru oricine care vrea să studieze paralel creația lirică a celor doi mari poeți.

îmbibă cu sentimente. Istoria literară a arătat în cazul creației de dragoste a ambilor poeți că elementul erotic primește un rol mai mare decît la poezii care i-au precedat. Acesta este un paralelism care indică modernitatea, prin schimbarea de optică, lichidarea tabuurilor...

Dintre asemănări, unele aderă la convențiile literare, drept care asemănările au mai puține legături cu însușirile individualizante ale celor doi poeți. Un alt grup de asemănări este însă mai interesant din punct de vedere comparatist. Pe cînd motivele mai banale, general răspîndite, reprezintă mai degrabă înseși mecanismele frecvente ale poeziei de dragoste, formulele ei literare, în schimb, asemănarea elementelor mai diferențiate, individuale semnaleză paralelismul caracteristicilor stilului celor doi poeți, al opticii lor. Această dihotomie este problematică, chiar și în scopul analizei, odată ce nu se poate trage o linie fermă de demarcație între locurile comune și trăsăturile individualizante. Și un motiv dat poate fi străvechi, contextul său însă nu, astfel încît nu avem de-a face cu o repetiție, un ecou, ci o reinterpretare, cu o nouă funcție. Mesajele, sentimentele, ideile, imaginile tradiționale nu merită descalificarea nici măcar în cazul romantismului, care consideră originalitatea atît de importantă. Pe de o parte, dezvoltarea literaturii e de neconceput fără utilizarea convențiilor, pe de altă parte și aici e adevărat că nu e același lucru dacă doi fac același lucru. Cu toate acestea e nevoie să se facă o distincție între motivele ancestrale, motivele călătoare general răspîndite și cele individualizante. În analiza comparativă, trebuie să presupunem o vecinătate, un impuls creator intern de altă natură în cazul coincidenței motivelor general răspîndite, și o altă cauzalitate, determinare în cazul asemănării trăsăturilor individuale.

(Din studiul citat)

Bartók

*Îndrăgind apa „izvorul curat”,
a pornit printre cei mulți fără carte,
și-n drumu-i de mesianic, a adunat
mărgăritare aproape uitate.*

*Urechea-i fină a auzit durerea
celor din jurul Tisei și Carpați,
din jalea lor a făurit cîntarea
cu cei nouă cerbi-feciori care-au fost frați.*

*În Microcosmosul lui vorbește lumea
acestor plaiuri de furtuni bătute,
ca în „Concerto” în „Cîntarea Profană”
reînvie epocile trecute.*

*Și Bartók avu crezul ca poetul
care afirmă, zăngănind din strune:
„La fel vorbesc și Dunărea și Oltul”
în grai comun turnă dureri comune.*

*Pentru convingerea-i de european,
fu silît să-și lase țara săracă,
cînd se abătu din nord pîrjol vandal,
peste Europa, cizma prusacă.*

*Cît va trăi lumea, Bartók trăiește,
Vocea-i străbate în timp și spații.
În grai universal el tîlmăcește
ce-au simțit, visat, zeci de generații.*

Ilie Ivănuș

Lumea viselor

(fragmente)

...Acum îmi dau seama că-n jocurile copiilor se oglindește și felul de viață al unei clase sociale dintr-o anumită epocă.

În satul meu natal, din județul Sibiu, în Alămor, oieritul era ocupație de bază în timpul copilăriei mele. Iarna pe la șezători, ciobanii povesteau cum veneau noaptea lupii să ducă oi și cum ieșeau cîinii înaintea lor și îndemnați de ei, de ciobani, năvăleau pe lupi. „Pe ei mă!” strigau ciobanii și puneau lupii pe fugă.

Mi-au rămas de neuitat serile petrecute la Ion Moisiu, poreclit a lui Bica, unde se adunau oamenii de pe ulița noastră, în serile de iarnă. Femeile torceau, bărbații „sfărmau” porumb, iar noi copii făceam, pe podea, turnuri din cocișii aruncați și ascultam ca vrăjiți întîmplările pline de spaimă cu lupii fioroși. Uneori, ca și cînd ar fi vrut să întărească cele spuse de ciobani, veneau în haite noaptea, din pădurea Bărcului, pînă în grădinile oamenilor și urlau așa de tare că zăngăneau ferestrele caselor și blidele de porțelan înșirate pe pereți.

Cîinii le ieșeau în cale, totuși unde nu simțeau pază bună se încumetau pînă la ocoale și duceau oi...

...Pe atunci, și-n armată, citeam mult cînd eram liber, sîmbăta, duminică; începusem a citi și-n limba maghiară. Cititul m-a ajutat să înțeleg că popoarele Europei, din punct de vedere etnic sînt amestecate. „Scarpină-l pe rus și răsare din el tătarul” – scria undeva Turgheniev. Mare mi-a fost bucuria cînd am citit poezia lui Ady *Cîntecul iacobinului maghiar* și afirmarea „La fel vorbesc și Dunărea, și Oltul...” iar în poezia lui József Attila *Patria*, mărturisirea: „Mama a fost cumană, tata pe jumătate secu, jumătate român sau pe-de-întregul...”, mi-au întărit convingerea că popoarele lumii tind spre înfrățire.

De patima cititului și vraja lumii viselor nu m-am „vindecat” nici la bătrînețe.

Ca băiețuș semiorfan, priveam prin fereastră pădurea satului, colo-n vîrf de deal și parcă vedeam haite de lupi porniți după pradă. Acum ca om bătrîn, uneori privesc prin fereastră pădurea satului Egerbocs, din nordul județului Heves, acolo-n vîrf de dealul Varga și parcă aș vedea pădurea satului natal, alteori, un brad singuratic de la marginea pădurii, etern clătinat de vînt, mă duce în lumea viselor.

Îmi pare un călător întîrziat pe drum, ca cel din poezia lui Goethe:

*Cîntă un călător pe drum,
Pe deal e liniște acum,
Doar frunzișul mai adie.
Curînd te liniștești și tu...*

Drumul care urcă pe coasta dealului Varga adeseori îmi amintește de drumul satului natal care duce spre Ocna Sibiului și se leagă de denumirea satului, de „Alămor”.

Badea Mila lui Dinu Oprii spunea odată în serile de iarnă la Bica de unde vine denumirea satului.

Înainte cu veacuri bîntuia holera în sat, oamenii se refugiau spre Sibiu.

Pe atunci locuiau și sași în sat. Aveau și biserică unde-i grădina lui Ciungu pe Bărağan. Sașii refugiați îi înștiințau pe cei cu care se întîlneau că „acolo” toți mor „alesmor”.

Din pronunțarea lor săsescă („ales” mor) i-a rămas satului denumirea de Alămor, așa spune legenda.